

EUROPEAN
COMMISSION

EVROPSKA KOMISIJA

Brisel, 16.10.2013. godine

SWD (2013) 415 final

**RADNI DOKUMENT OSOBLJA KOMISIJE
IZVJEŠTAJ O NAPRETKU BOSNE I HERCEGOVINE U 2013.**

prilog uz

**SAOPŠTENJE KOMISIJE
EVROPSKOM PARLAMENTU I VIJEĆU**

Strategija proširenja i glavni izazovi 2013.-2014.

(COM(2013) 700 final}

SADRŽAJ

1. UVOD	3
1.1. Predgovor	3
1.2. Kontekst	3
1.3. Odnosi između EU i Bosne i Hercegovine.....	4
2. POLITIČKI KRITERIJI.....	6
2.1. Demokratija i vladavina prava	6
2.2. Ljudska prava i zaštita manjina	15
2.3. Regionalna pitanja i međunarodne obaveze.....	20
3. EKONOMSKI KRITERIJI	23
3.1. Postojanje funkcionalne tržišne ekonomije.....	23
3.2. Sposobnost suočavanja sa konkurentskim pritiskom i tržišnim snagama unutar Unije....	28
4. EVROPSKI STANDARDI	29
4.1 Unutrašnje tržište.....	30
4.1.1. Slobodno kretanje robe.....	30
4.1.2. Kretanje osoba, usluga i pravo poslovnog nastana.....	31
4.1.3. Slobodno kretanje kapitala	34
4.1.4. Carine i oporezivanje	34
4.1.5. Konkurencija	36
4.1.6. Javne nabavke	37
4.1.7. Zakon o intelektualnom vlasništvu	37
4.1.8. Zapošljavanje i socijalna politika, politika javnog zdravstva.....	38
4.1.9. Obrazovanje i istraživanje.....	40
4.1.10. Pitanja vezana za Svjetsku trgovinsku organizaciju (STO)	41
4.2. Sektorske politike.....	41
4.2.1. Industrija i mala i srednja preduzeća (MSP)	41
4.2.2. Poljoprivreda i ribarstvo.....	42

4.2.3. Životna sredina i klimatske promjene	44
4.2.4. Transportna politika	45
4.2.5. Energija	47
4.2.6. Informacijsko društvo i mediji	48
4.2.7. Finansijska kontrola	49
4.2.8. Statistika	50
4.3. Pravda, sloboda i sigurnost.....	50
4.3.1. Vize, upravljanje granicama, azil i migracije.....	50
4.3.2. Pranje novca	53
4.3.3 Droge.....	54
4.3.4. Policija.....	54
4.3.5. Borba protiv organizovanog kriminala i terorizma	55
4.3.6. Zaštita ličnih podataka	57

1. UVOD

1.1. Predgovor

Komisija redovno izvještava Vijeće i Parlament o napretku koji su zemlje regiona Zapadnog Balkana postigle u procesu evropskih integracija, ocjenjujući njihove napore u ispunjavanju kriterija iz Kopenhagena i uslova iz Procesa stabilizacije i pridruživanja.

Ovaj izvještaj o napretku, čija je struktura u velikoj mjeri jednaka onoj iz prethodnih godina, sadrži:

- kratak opis odnosa između Bosne i Hercegovine i Evropske unije;
- analizu stanja u Bosni i Hercegovini u pogledu političkih kriterija za članstvo;
- analizu stanja u Bosni i Hercegovini na osnovu ekonomskih kriterija za članstvo;
- analizu sposobnosti Bosne i Hercegovine da provodi evropske standarde, odnosno da postepeno usklađuje svoje zakonodavstvo i politike sa *acquis*-em, u skladu sa Privremenim sporazumom/Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju.

Ovim izvještajem obuhvaćen je period od oktobra 2012. do septembra 2013. Napredak se mjeri na osnovu donesenih odluka, usvojenih propisa i provedenih mjera. U pravilu, propisi ili mjere koji su u pripremi ili u parlamentarnoj proceduri nisu uzeti u obzir. Ovakav pristup osigurava jednak postupak u svim izvještajima i omogućava objektivno ocjenjivanje.

Izvještaj se zasniva na informacijama koje je prikupila i analizirala Komisija. Korišteni su mnogi izvori uključujući i priloge vlasti Bosne i Hercegovine, država članica EU, izvještaje Evropskog parlamenta¹ i informacije dobijene od raznih međunarodnih i nevladinih organizacija.

Komisija je sačinila detaljne zaključke o Bosni i Hercegovini u posebnom saopštenju o proširenju² na osnovu tehničke analize koja je sadržana u ovom izvještaju.

1.2. Kontekst

Bosna i Hercegovina je potencijalni kandidat za članstvo u EU. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Bosne i Hercegovine i EU je ratifikovan 2011. godine, ali još uvijek nije stupio na snagu.

Ustav zemlje je sastavljen kao dio međunarodno dogovorenog Dejtonsko-pariškog mirovnog sporazuma 1995. godine. Njime je uspostavljena složena politička struktura sa vladama na nivou države, entiteta i Brčko Distrikta. Državni nivo obuhvata tročlano rotirajuće Predsjedništvo, Vijeće ministara (izvršna vlast) i dvodomnu Parlamentarnu skupštinu koja se sastoji od Predstavničkog doma (donji dom) i Doma naroda (gornji dom). Sudsku vlast uspostavljenu Dejtonskim sporazumom čini Ustavni sud na državnom nivou. Naknadno je uspostavljeno Visoko sudsko i tužilačko vijeće, kao i Sud i Tužilaštvo Bosne i Hercegovine.

¹ Izvjestilac za Bosnu i Hercegovinu je gđa Doris Pack.

² Strategija proširenja i glavni izazovi 2013.-2014., COM (2013) 700.

Međunarodno prisustvo pod okriljem UN-a - Ured visokog predstavnika (OHR) - postoji u Bosni i Hercegovini od 1995. godine. Upravni odbor Vijeća za implementaciju mira (PIC) postavio je ciljeve i uslove koje je potrebno ispuniti za zatvaranje Ureda visokog predstavnika³.

Nakon što je mandat Specijalnog predstavnika Evropske unije (EUSR) razdvojen od OHR-a, Evropska unija je ojačala svoju ulogu u zemlji u skladu sa odgovarajućim zaključcima Vijeća. Pojačano prisustvo, koje zajedno čine EUSR i Delegacija EU u BiH, i dalje predstavlja instrument u komunikaciji prioriteta EU prema građanima i u provedbi ciljeva agende EU u ključnim područjima.

1.3. Odnosi između EU i Bosne i Hercegovine

Bosna i Hercegovina učestvuje u **Procesu stabilizacije i pridruživanja**.

Sve države članice EU su ratifikovale **Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP)**, koji je potpisan u junu 2008. godine. Međutim, Vijeće nije donijelo odluku o stupanju na snagu SSP-a zbog toga što zemlja nije uspjela da provede presudu Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP) u predmetu Sejdić-Finci⁴.

Privremeni sporazum (PS) je na snazi od jula 2008. godine. Po pitanju obaveza u pogledu državne pomoći, uspostavljeno je Vijeće za državnu pomoć, ali ono još uvijek ne funkcioniše propisno. Zemlja i dalje krši PS zbog neusklađenosti sa Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. Bosna i Hercegovina je odbila da prihvati utvrđenu metodologiju za tehničko prilagođavanje PS/SSP-a kako bi se uzela u obzir njena tradicionalna bilateralna razmjena sa Hrvatskom. Trgovinski dio SSP/PS-a se stoga još uvijek ne može prilagoditi nakon ulaska Hrvatske u EU.

Bosna i Hercegovina i dalje učestvuje u Strukturiranom dijalogu o pravosuđu sa EU, a plenarne sjednice su održane u aprilu i julu. Proces je uspostavljen kako bi se pravosudni sistem dodatno konsolidovao te kako bi se osigurala njegova nezavisnost, učinkovitost, nepristranost i odgovornost u skladu sa odgovarajućim standardima EU i *acquis*-em.

Drugi sastanak Dijaloga na visokom nivou između EU i Bosne i Hercegovine o procesu pristupanja je održan u novembru. Vlasti su dostavile odgovore na dvije liste pitanja o javnim nabavkama i životnoj sredini kao dio Mape puta za podnošenje zahtjeva za članstvo Bosne i Hercegovine u EU iz juna 2012.

Nije ispoštovana obaveza da se do 30. novembra 2012. godine provede presuda u predmetu Sejdić-Finci. Uprkos intenzivnim naporima EU da pomogne u ovom procesu, politički lideri Bosne i Hercegovine nisu uspjeli postići dogovor o tome kako da riješe ovaj slučaj u vezi sa diskriminacijom građana na osnovu etničke pripadnosti. Nadalje, nije ispunjen zahtjev za uspostavljanje djelotvornog mehanizma koordinacije za pitanja evropskih integracija. U vezi provedbe presude u predmetu Sejdić-Finci zabilježen je određeni pozitivan pomak u toku srednjoročnog pregleda u februaru, ali politički lideri nisu iskoristili trenutak, te do kraja marta nisu postignuti opipljivi rezultati, kako je zatraženo u zajedničkom pismu visokog predstavnika EU za vanjske poslove i sigurnosnu politiku i komesara za proširenje i evropsku politiku susjedstva. Komisija je stoga otkazala Dijalog na visokom nivou koji je bio planiran za april u Mostaru i zakazala novi za 1. oktobar u Briselu sa proširenim dnevnim redom. Na

³ Detaljnije na internet stranici OHR-a (www.ohr.int) pod „Agenda 5+2“.

⁴ Predmet Sejdić-Finci protiv Bosne i Hercegovine, decembar 2009. godine, u vezi etničke diskriminacije u smislu da osobe koje ne pripadaju jednom od tri konstitutivna naroda ne mogu biti birane u institucije države.

ovom sastanku su lideri sedam vodećih političkih stranaka, u prisustvu predsjedavajućeg Vijeća ministara BiH, premijera dva entiteta, kao i gradonačelnika Brčko Distrikta, potpisali deklaraciju o određenim ključnim principima za rješavanje pitanja Sejdić-Finci, obvezujući se da će do 10. oktobra postići dogovor u vezi presude Sejdić-Finci i mehanizama koordinacije za pitanja evropskih integracija. Politički lideri nisu u potpunosti postigli dogovor nakon što je Dijalog na visokom nivou nastavljen 10. oktobra, te se intenzivne konsultacije između aktera i sa EU nastavljaju.

Evropska unija daje smjernice vlastima u zemlji o prioritetima za reforme, često bez odgovora i odgovarajućeg nastavka aktivnosti sa njihove strane. Napredak u tim prioritetima potiče se i prati u okviru zajedničkih tijela osnovanih Privremenim sporazumom. Dinamika provedbe reformi je općenito oslabila. Održano je pet sastanaka pododbora i jedan sastanak Privremenog odbora. Vlasti nisu mogle postići zajednički stav o temama za diskusiju tako da je jedan sastanak pododbora morao biti otkazan, što je bez presedana. Ovo ukazuje na hitnu potrebu uspostavljanja djelotvornog mehanizma koordinacije za pitanja evropskih integracija.

Međuparlamentarni sastanak između članova Evropskog parlamenta i članova Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine održan je u oktobru u Sarajevu i u julu u Briselu. U maju je Radna grupa za Zapadni Balkan Odbora regija održala sastanak u Sarajevu. Bosna i Hercegovina učestvuje u multilateralnom, ekonomskom dijalogu sa Komisijom i državama članicama EU kako bi se zemlja pripremila za učešće u multilateralnom nadzoru i koordinaciji ekonomske politike u okviru Ekonomske i monetarne unije EU.

U zemlji je ojačano prisustvo EU putem jačanja kancelarija EU u Brčko Distriktu, Mostaru i Banjaluci. EU nastavlja da pomaže politički dijalog i provedbu reformi vezanih za EU. Evropska unija i dalje osigurava značajne resurse u Bosni i Hercegovini u okviru Zajedničke vanjske i sigurnosne politike i Zajedničke sigurnosne i odbrambene politike. Nakon zatvaranja Policijske misije EU (EUPM) u junu 2012. godine, EU ostaje posvećena jačanju vladavine prava u Bosni i Hercegovini kroz druge instrumente, uključujući Instrument pretpristupne pomoći (IPA) i ojačani Ured specijalnog predstavnika EU (EUSR).

Po pitanju **zajedničke vanjske i sigurnosne politike (ZVSP)** Bosna i Hercegovina se u izvještajnom periodu, po pozivu, uskladila sa 23 od ukupno 35 deklaracija visokog predstavnika EU u ime EU i odluka Vijeća (usklađenost 66%).

Vojna operacija EUFOR/Althea doprinosi očuvanju sigurnog okruženja u zemlji. Savjet bezbjednosti UN-a je produžio mandat EUFOR-u do novembra 2013. godine. Nakon preustroja, trupe su smanjene na 600 vojnika na terenu, sa naglaskom na izgradnju kapaciteta i obuku, istovremeno zadržavajući sredstva kako bi se ojačale odbrambene sposobnosti Bosne i Hercegovine.

Liberalizacija viznog režima za građane Bosne i Hercegovine koji putuju u Šengenski prostor je na snazi od decembra 2010. godine. U okviru mehanizma za naknadno praćenje vizne liberalizacije, Komisija redovno ocjenjuje napredak zemlje u provedbi reformi iz mape puta za bezvizni režim. Ovo takođe uključuje i mehanizam upozorenja kako bi se spriječila zloupotreba, koji koordinira Frontex. Komisija po ovom pitanju Evropskom parlamentu i Vijeću redovno podnosi izvještaje o praćenju. Naredni izvještaj će biti podnesen krajem 2013. godine. **Sporazum o readmisiji** između Evropske unije i Bosne i Hercegovine je na snazi od januara 2008. godine.

Bosna i Hercegovina dobija **finansijsku pomoć** u okviru IPA-e. Delegacija EU u Bosni i Hercegovini je odgovorna za provedbu finansijske pomoći. Vlasti u državi nisu ostvarile napredak u uspostavljanju strukture neophodne za decentralizovano upravljanje fondovima EU. U toku je provedba programa iz državnih IPA programa za 2008-2012. U Višegodišnjem

indikativnom planskom dokumentu (MIPD) za period 2011-2013 utvrđena su sljedeća tri prioriteta za pomoć IPA-e: podrška jačanju vladavine prava, jačanje kapaciteta i djelotvornosti javne uprave, te podrška društvenom i ekonomskom razvoju.

Sredstva dodijeljena za državni IPA program za 2013. godinu iznose 103,5 miliona EUR. To uključuje nacrt IPA 2013 državnog programa (87 miliona EUR), što je namijenjeno projektima koji se odnose na podršku pravosuđu, provedbu zakona, transport, obrazovanje, izbjeglice i raseljena lica, kao i na deminiranje. Zbog nepostizanja dogovora o rješenju pitanja Sejdić-Finci, nedavno je pokrenut postupak za smanjenje ovog programa za 54%, odnosno za 47 miliona EUR.

Sporovi u vezi podjele nadležnosti između države i entiteta i dalje ometaju efikasnost i djelotvornost finansijske pomoći EU u Bosni i Hercegovini. Komisija je 10. septembra 2013. godine morala da otkáže dva projekta namijenjena poljoprivredi u vrijednosti od 5 miliona EUR zbog neuspjeha vlasti u Bosni i Hercegovini da se dogovore o strukturama za usmjeravanje pomoći EU u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja (IPARD). U toku je provedba programa prekogranične saradnje 2007-2013 između Bosne i Hercegovine i Hrvatske, Crne Gore i Srbije. Vlasti i Komisija trenutno pripremaju sveobuhvatni Strateški dokument za period 2014-2020, koji će obezbijediti koherentan i strateški okvir za finansijsku pomoć u okviru novog instrumenta za pretpristupnu pomoć (IPA II). Program IPA II će biti pokrenut čim se uspostavi efikasan mehanizam koordinacije o pitanjima evropskih integracija.

Što se tiče učešća u **Programima EU**, Bosna i Hercegovina i dalje učestvuje kao punopravna članica u Sedmom okvirnom programu za istraživanje, tehnološki razvoj i demonstracijske aktivnosti (FP7), te u mrežama COST i EUREKA, kao i u programu Kultura za period 2007-2013. i programu Evropa za građane. BiH je počela da učestvuje u programu MEDIA 2007.

2. POLITIČKI KRITERIJI

U ovom dijelu se razmatra napredak Bosne i Hercegovine u ispunjavanju Kopenhagenskih političkih kriterija, kojima se zahtijeva stabilnost institucija koje garantuju demokratiju, vladavinu prava, ljudska prava, te poštivanje i zaštitu manjina. U ovom dijelu se također analizira regionalna saradnja, dobrosusjedski odnosi sa državama u procesu proširenja kao i državama članicama, te poštivanje međunarodnih obaveza kao što je saradnja sa Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju.

2.1. Demokratija i vladavina prava

Ustav

Dejtonsko-pariški mirovni sporazum je okončao rat (1992-1995) i donio mir Bosni i Hercegovini. Ustav Bosne i Hercegovine, kao Aneks IV Sporazuma, je uspostavio složenu institucionalnu strukturu koja je još uvijek neučinkovita i različito se tumači.

Komplikovan proces donošenja odluka i dalje negativno utiče na strukturalne reforme, te na sposobnost zemlje da ostvari napredak u procesu pristupanja EU. Naponi Vijeća ministara BiH na definisanju efikasnog mehanizma koordinacije među različitim nivoima vlasti, za prenošenje, provedbu i primjenu zakona EU nisu urodili plodom. Pojedini politički predstavnici su doveli u pitanje sposobnost Bosne i Hercegovine da funkcioniše kao država i pozvali na usvajanje programa evropskih integracija na nivou entiteta koji bi se razlikovao od državnog.

U februaru je uz podršku Sjedinjenih Američkih Država i Evropske unije formirana ekspertna radna grupa koja je izradila preporuke za reformu Ustava Federacije BiH. Preporuke radne grupe su predstavljene predstavnicima civilnog društva i međunarodne zajednice na konferenciji u maju, a u junu se o njima vodio razgovor u Predstavničkom domu FBiH. Cilj ovih preporuka je, između ostalog, i da riješi pitanje skupe i složene strukture upravljanja sa određenim preklapanjima nadležnosti između Federacije BiH, kantona i opština kakvu trenutno predviđa Ustav Federacije BiH. Vlada Federacije BiH je 26. avgusta donijela odluku da osnuje radnu grupu na visokom nivou koja će u saradnji sa ekspertima raditi na reformi Ustava. Još uvijek nije upućen nacrt izmjena i dopunu u zakonodavnu proceduru.

Ustav Bosne i Hercegovine sprečava građane koji se ne izjašnjavaju kao pripadnici jednog od tri konstitutivna naroda (Bošnjaci, Srbi i Hrvati) da se kandiduju za člana Predsjedništva ili Doma naroda Parlamentarne skupštine. U presudi Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine je navedeno kako to predstavlja povredu Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Evropska unija je u februaru pokrenula proces pružanja pomoći političkim predstavnicima u zemlji da postignu kompromis u vezi s provedbom presude Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine, te da Izborni zakon usklade sa Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Ovaj proces pružanja pomoći podrazumijeva održavanje određenog broja sastanaka sa predstavnicima glavnih političkih stranaka, predstavnicima organa vlasti u državi, civilnog društva i drugim akterima. Iako je Evropska unija uložila značajne napore i sredstva u ovaj proces, predstavnici političkih stranaka još uvijek nisu uspjeli postići dogovor. Zbog nedostatka političkog dogovora u vezi sa rješavanjem provedbe presude, Komisija je otkazala treći sastanak dijaloga na visokom nivou koji je bio prvobitno zakazan za april. Nisu ispunjeni uslovi za stupanje na snagu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju i za podnošenje vjerodostojnog zahtjeva za članstvo u EU.

U skladu sa Dejtonskim mirovnim sporazumom, Ured visokog predstavnika (OHR) je i dalje prisutan u Bosni i Hercegovini. Visoki predstavnik je iskoristio bonuska ovlaštenja⁵ kako bi donio tri odluke kojima se pojedinim osobama ukidaju ranije zabrane za obavljanje dužnosti. Što se tiče ispunjavanja preostalih ciljeva i uvjeta za zatvaranje OHR-a, nije postignut napredak u provedbi odluke Ustavnog suda o raspodjeli imovine. U cilju realizacije političkog dogovora na visokom nivou o principima za raspodjelu vojne i državne imovine iz marta 2012. godine, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je osnovalo radnu grupu na ministarskom nivou za definisanje ovih principa. Do sada je radna grupa održala dva sastanka, ali nije uspjela riješiti ovo pitanje.

U cjelini gledano, nije ostvaren napredak u postizanju usklađenosti sa presudom Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Sejdić-Finci protiv Bosne i Hercegovine i uspostavi funkcionalnih i održivih institucija. Uspostavljanje efikasnog mehanizma koordinacije među različitim nivoima vlasti za prenošenje, provedbu i primjenu prava EU treba rješavati kao prioritetno pitanje kako bi u državi postojao jedinstven stav po pitanjima vezanim za EU.

Parlament

Političke nesuglasice i dalje ometaju zakonodavne aktivnosti. Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine je usvojila samo dva nova zakona i 23 seta izmjena i dopuna postojećih zakona.

⁵ Na konferenciji Vijeća za provedbu mira, održanoj u Bonu u decembru 1997. godine, odlučeno je da se „Visokom predstavniku da ovlaštenje da smijeni one javne dužnosnike koji se ne pridržavaju Dejtonskog mirovnog sporazuma, te da nametne zakone koje smatra potrebnim ukoliko ih zakonodavna tijela Bosne i Hercegovine propuste donijeti”

Nije usvojeno sedam zakona i pet setova izmjena i dopuna postojećih zakona, neki od njih zbog entitetskog veta. Skupština je usvojila izmjene i dopune Zakona o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova, što je odgodilo popis za šest mjeseci do oktobra 2013. godine u skladu s preporukama Međunarodne posmatračke misije. Zajednička komisija za evropske integracije održava redovne sjednice s naglaskom na programiranje IPA-e i posljedice pristupanja Hrvatske Evropskoj uniji.

Lideri političkih stranaka iz SDP-a i SNSD-a su u oktobru potpisali sporazum o koaliciji. Sporazum su kasnije podržali HDZ BiH, HDZ 1990, SDS i SBB BiH⁶, što je predstavljalo osnov za novu parlamentarnu većinu na nivou države. Sporazumom o saradnji između SDP-a i SNSD-a predviđen je opsežan paket zakonodavnih mjera, kao i usvajanje određenih nacrtu zakona koji predstavljaju korak unazad. Dio paketa je prosljeđen u zakonodavnu proceduru. Saradnja između Vijeća ministara i Parlamentarne skupštine je i dalje nedovoljna.

Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine zbog razilaženja u političkim stavovima nije usvojila izmjene i dopune Zakona o jedinstvenom matičnom broju⁷. Na taj način onemogućeno je da nekoliko hiljada novorođene djece ostvari pravo na zdravstvene i socijalne osiguranje i putne isprave, što je rezultiralo velikim demonstracijama. Obustava rada Parlamentarne skupštine u junu zbog toga što se zaposleni nisu osjećali sigurno je dodatno oslabila njeno funkcionisanje. Predstavnički dom je na kraju usvojio Prijedlog zakona o izmjeni i dopuni Zakona o jedinstvenom matičnom broju, ali Prijedlog nije usvojen u Domu naroda u kojem je klub Bošnjaka pokrenuo pitanje zaštite vitalnog nacionalnog interesa. Ovo pitanje je prosljeđeno Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine.

Što se tiče entitetskog nivoa, pokušaj rekonstrukcije Vlade FBiH je ozbiljno naštetio radu Parlamenta FBiH, što je dovelo do ozbiljne političke krize i privremenog zastoja u parlamentarnim aktivnostima. Nedostatak sistematske koordinacije sa kantonalnim skupštinama negativno je uticao na približavanje zakonodavstvu Evropske unije. Česti nedostaci kvoruma i adekvatnih prostorija i dalje utiču na rad parlamentarnih komisija.

U Republici Srpskoj, Odbor za evropske integracije i regionalnu suradnju Narodne skupštine RS blisko saraduje sa Vladom u procjeni nivoa usklađenosti prijedloga pravnih propisa sa *acquis-em*. Skupština je izradila strateški plan za administrativne usluge za period od 2013. do 2017., te započela s njegovom provedbom u cilju poboljšanja kvalitete svog rada, te saradnje s drugim institucijama.

Bilo je određenih pomaka u saradnji između parlamentarnih komisija/skupštinskih odbora na nivou države, entiteta i Brčko Distrikta BiH, koju je potrebno formalizovati u cilju unapređenja planiranja u cijeloj državi. Održana su tri zajednička sastanka između Zajedničke komisije za evropske integracije Parlamentarne skupštine BiH, Odbora za evropske odnose i regionalnu suradnju NSRS i Komisije za evropske integracije Parlamenta FBiH, ali nije bilo suštinske koordinacije u njihovim zakonodavnim aktivnostima.

U cjelini gledano, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine je postigla vrlo mali napredak u usvajanju pravnih propisa u vezi s integrisanjem u EU. Političke nesuglasice i dalje negativno utiču na funkcionisanje Parlamentarne skupštine BiH koje je dodatno

⁶ SDP (Socijaldemokratska partija), SNSD (Savez nezavisnih socijaldemokrata), HDZ BiH (Hrvatska demokratska zajednica Bosne i Hercegovine), HDZ 1990 (Hrvatska demokratska zajednica 1990), SDS (Srpska demokratska stranka) i SBB BiH (Savez za bolju budućnost BiH).

⁷ Ustavni sud Bosne i Hercegovine je u maju 2011. godine presudio da Zakon o jedinstvenom matičnom broju nije u skladu sa Ustavom jer su korišteni netačni nazivi pojedinih opština koji nisu usklađeni sa Zakonom o teritorijalnoj organizaciji Republike Srpske. Sud je naložio Parlamentarnoj skupštini da uskladi ovaj zakon sa Ustavom. Prethodni zakon je prestao da važi u februaru 2013. godine.

oslabljeno zbog obustave njenog rada nakon demonstracija u junu. Pokušaj rekonstrukcije Vlade FBiH je ozbiljno naštetio radu Parlamenta Federacije BiH.

Vlada

Tročlano Predsjedništvo BiH se i dalje redovno sastaje. Različiti stavovi u Predsjedništvu o određenim ključnim pitanjima i sporazumima sa Evropskom unijom utiču na kreiranje vanjske politike.

U novembru je nova parlamentarna većina na nivou države podržala preustroj Vijeća ministara imenovanjem dva nova ministra i jednog zamjenika ministra. Vijeće ministara je usvojilo Državni budžet za 2013. i Globalni fiskalni okvir 2013.-2015. Vijeće je redovno održavalo sjednice, osim u junu kada je rad Vijeća obustavljen nakon velikih demonstracija u Sarajevu. Održano je nekoliko tematskih sjednica o pitanjima u vezi s integrisanjem u EU. Nekoliko bitnih pravnih propisa u vezi s integrisanjem u EU koji su izrađeni uz značajnu podršku EU nisu upućeni u zakonodavnu proceduru zbog nedostatka političke volje. Time je u značajnoj mjeri smanjen broj pravnih propisa koje je usvojio Parlament.

U pogledu politike planiranja, još uvijek nisu usvojene strategija razvoja i strategija socijalne inkluzije na nivou države i u Republici Srpskoj. Nedostatak ažuriranih društvenih i ekonomskih podataka i dalje šteti politici planiranja u Bosni i Hercegovini.

Potrebno je ojačati ulogu Direkcije za evropske integracije u koordinaciji pitanja koja se tiču Evropske unije između organa na svim nivoima vlasti. Kapacitet Direkcije za ocjenjivanje usklađenosti sa Privremenim sporazumom/SSP-om je i dalje nedovoljan, prije svega jer je mandat Direkcije na državnom nivou ograničen i ne obuhvata ocjenjivanje izmjena i dopuna predloženih u toku zakonodavnog postupka. Kašnjenje u podnošenju dokumenata za diskusiju za sastanke pododbora PS-a/SSP-a je u nekoliko navrata negativno uticalo na kvalitet dijaloga o pitanjima vezanim za sektorske politike.

Narodna skupština RS je na zahtjev Predsjednika RS u februaru prihvatila ostavku Vlade Republike Srpske. Došlo je do rekonstrukcije Vlade i u martu su imenovani novi premijer i šest ministara. Nova premijerka je izrazila svoju opredijeljenost za program evropskih integracija.

Vlada Republike Srpske i dalje radi na približavanju nacrtu pravnih propisa *acquis*-u. Njen administrativni kapacitet za praćenje zakonodavstva u vezi sa integrisanjem u EU je i dalje na zadovoljavajućem nivou. Ostvaren je mali napredak u koordinaciji i saradnji između Vijeća ministara BiH i Vlade FBiH po pitanju usklađivanja zakonodavstva sa standardima Evropske unije.

Nova parlamentarna većina⁸ u Federaciji BiH i nakon skoro godinu dana nije okončala rekonstrukciju vlasti u tom entitetu. Rezultat toga je dugi period političkog zastoja koji šteti radu Vlade FBiH i drugih institucija. Nova parlamentarna većina je u februaru usvojila prijedlog za izglasavanje nepovjerenja i jednoglasno usvojila zaključke za ograničavanje aktivnosti Vlade u pogledu međunarodnih obaveza na najmanju potrebnu mjeru .

Ustavni sud FBiH je u maju donio mišljenje u kojem je navedeno kako ovi zaključci nisu u skladu sa Ustavom. Povodom izglasavanja o nepovjerenju, klub Bošnjaka u Domu naroda se pozvao na postupak zaštite vitalnog nacionalnog interesa. Još uvijek se čeka na rezultat izglasavanja o nepovjerenju dok Vijeće za zaštitu vitalnog interesa pri Ustavnom sudu ne odluči o prihvatljivosti i meritumu ovog predmeta. Tek u junu su imenovane sudije za kvorum

⁸ HDZ BiH (Hrvatska demokratska zajednica Bosne i Hercegovine), HDZ 1990 (Hrvatska demokratska zajednica 1990), SDP (Socijaldemokratska partija) i SBB BiH (Savez za bolju budućnost BiH).

Vijeća Ustavnog suda za zaštitu vitalnog interesa. Ovakvo stanje je paralizovalo funkcionisanje FBiH. Hapšenje Predsjednika FBiH zbog navodnih krivičnih djela organizovanog kriminala u vezi sa zloubotrebom službene dužnosti i primanjem mita je dodatno usložnilo situaciju.

Vlada FBiH je ojačala horizontalnu koordinaciju u vezi sa evropskim pitanjima i uvela praksu mjesečnih sastanaka koordinatora za evropske integracije iz resornih ministarstava. Imenovala je privremenog koordinatora za evropske integracije koji ima ograničene administrativne resurse. Vlada je kantonima predložila nacrt memoranduma o razumijevanju u cilju unapređenja uzajamne saradnje u procesu evropskih integracija. Osam od deset kantona je potpisalo ovaj memorandum.

Usvojena je Uredba o Generalnom sekretarijatu Vlade FBiH; međutim još nije usvojen novi pravilnik o unutrašnjoj organizaciji Generalnog sekretarijata koji definiše nadležnosti jedinice za evropske integracije. Uredi za zakonodavstvo u različitim vladama u FBiH ne saraduju sistematski na usklađivanju zakonodavstva, odnosno na njegovom približavanju *acquis-u EU*.

Ured za evropske integracije u Brčko Distriktu je i dalje nedovoljno kadrovski popunjen. Novoizabrana Vlada i Skupština usko saraduju sa entitetima u pogledu pravnih propisa u vezi s integrisanjem u EU. Brčko Distrikt je na vrijeme usvojio budžet za 2013. godinu, ali je opozicija osporila postupak usvajanja tako da je ovaj predmet sada na Sudu.

Zakonodavstvo na entitetskom nivou je u velikoj mjeri usklađeno sa *Evropskom poveljom o lokalnoj samoupravi*. Nije u potpunosti jasna podjela ovlaštenja između entiteta, kantona i opština, i relativno je nizak nivo finansijske autonomije na opštinskom nivou. Vlada Republike Srpske je predložila izmjene i dopune zakona o lokalnoj samoupravi kojim se smanjuju ovlaštenja skupština opština, međutim te izmjene i dopune još nisu usvojene u Narodnoj skupštini. Kantoni su započeli usklađivati svoje pravne propise sa Zakonom o principima lokalne samouprave FBiH, ali u tome sporo napreduju.

U cjelini gledano, utvrđeno je da su opštinski izbori iz oktobra 2012. godine bili u skladu sa međunarodnim standardima. Kongres lokalnih i regionalnih vlasti Vijeća Evrope je identifikovao niz pitanja koja se tiču sistema za registraciju glasača koje je potrebno riješiti. Izbori nisu održani u gradu Mostaru zbog neprovođenja odluke Ustavnog suda iz 2010. godine o statutu grada Mostara. Nastojanja OHR-a da pomogne u pronalaženju sveobuhvatnog rješenja za grad Mostar nisu urodila plodom.

Formiranje gradskog vijeća u Sarajevu i izbor novog gradonačelnika odgođeni su do kraja marta. Pitanje rezultata opštinskih izbora u Srebrenici je riješeno tek sudskim putem nakon kampanje tokom koje su glasači pozivani da registruju mjesto prebivališta u Srebrenici iako tamo ne žive. Predstavnički dom je usvojio izmjene i dopune Zakona o prebivalištu i boravištu državljana BiH kojim se ažurira pravni okvir, ali ne i Dom naroda u kojem je klub Bošnjaka pokrenuo postupak zaštite vitalnog nacionalnog interesa u vezi s kojim se još čeka na odluku Ustavnog suda Bosne i Hercegovine.

U cjelini gledano, Bosna i Hercegovina nije postigla napredak u poboljšanju funkcionalnosti i efikasnosti svih nivoa vlasti. Neuspjeh u rekonstrukciji Vlade FBiH negativno utiče na njen rad i doprinosi rascjepkanosti u političkom odlučivanju na svim nivoima. Nepostojanje mehanizma koordinacije u vezi sa evropskim pitanjima između države, entiteta i Brčko Distrikta za prenošenje, provedbu i primjenu zakonodavstva EU sprečava državu da govori jednim glasom i rizikuje da finansijska pomoć Evropske unije (IPA) bude dovedena u pitanje. Potrebno je provoditi principe lokalne samouprave.

Javna uprava

Ured koordinatora za reformu javne uprave i dalje koordinira rad na provedbi revidiranog Akcionog plana iz 2006. u skladu sa Strategijom za reformu javne uprave. Potrebno je riješiti pitanje finansijske održivosti javne uprave na svim nivoima.

Administrativni kapaciteti za usklađivanje pravnih propisa, odnosno za provedbu *acquis-a su i dalje nedovoljni*. Složena podjela nadležnosti između administrativnih struktura na različitim nivoima vlasti i dalje negativno utiče na efikasno pružanje usluga, kao i na funkcionalnu podjelu uloga u procesu evropskih integracija.

Komunikacija između države, entiteta i Brčko Distrikta tokom izrade izmjena i dopuna pravnih propisa je slaba, što ugrožava usklađen pristup evropskim pitanjima. To znači da je reforma sektora još uvijek rascjepkana. Bilo je pokušaja da se politizira izbor rukovodećeg osoblja u državnoj službi na nivou države. Nacrt izmjena i dopuna Zakona o državnim službenicima i namještenicima u organima državne službe FBiH je upućen u parlamentarnu proceduru. Parlament Federacije BiH nije usvojio novi Zakon o zaposlenicima u organima lokalne samouprave, koji je imao za cilj da donekle uskladi kantonalne pravne propise.

Što se tiče tijela na državnom nivou imenovani su članovi Vijeća za državnu pomoć, ali zbog nedostatka budžetskih sredstava Vijeće je samo djelomično u funkciji, a njegov predsjedavajući je dao ostavku. Još uvijek se čeka na imenovanja u drugim ključnim agencijama. Takav slučaj je u Regulatornoj agenciji za komunikacije, Kompaniji za prijenos električne energije (TRANSCO) i Upravnom odboru Agencije za osiguranje.

U Bosni i Hercegovini postoje tri vrhovne institucije za reviziju, jedna na državnom i dvije na entitetskom nivou. Svaka od njih ima približno jednak broj uposlenih i uzajamno saraduju putem Koordinacionog odbora vrhovnih institucija za reviziju sa kojim je Ured za reviziju javne uprave i institucija u Brčko Distriktu BiH u vezi. Odbor je prestao održavati redovne sastanke. U posljednjih nekoliko godina institucije rade na razvoju održivih funkcija za reviziju učinka uz podršku bilateralne pomoći. Četiri institucije moraju ponovo uspostaviti uzajamnu koordinaciju kroz rad ovog Odbora kako bi mogle obavljati aktivnosti utvrđene u Strateškom planu razvoja, unaprijeđivati dosljednost i osigurati razvoj sistema revizije i standarda u državi. Potrebno je preduzeti mjere na svim nivoima vlasti kako bi se osiguralo adekvatno postupanje po revizijskim izvještajima.

U cjelini gledano, postignut je veoma mali napredak u reformi javne uprave. Ovom procesu nedostaje neophodna politička podrška. Potrebno je riješiti pitanje finansijske održivosti javne uprave na svim nivoima. Stalna rascjepkanost i politiziranje sistema državne službe je i dalje razlog za zabrinutost. Na svim nivoima vlasti je potrebno posvetiti dodatnu pažnju razvoju profesionalne, odgovorne, transparentne i efikasne državne službe zasnovane na zaslugama i stručnosti. Vrhovne institucije za reviziju trebaju ponovo uspostaviti saradnju.

Ombudsman

Institucija Ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine ima tri člana i od spajanja tri odvojene institucije 2010. godine nadležna je institucija u cijeloj državi. Ova institucija ima široku nadležnost ali za nju nema dovoljne ljudske i finansijske resurse. Ujedinjene nacije su akreditovalе ovu instituciju kao Nacionalnu instituciju za zaštitu ljudskih prava sa statusom "A". Ombudsman je Parlamentarnoj skupštini podnio inicijativu za izmjene i dopune Zakona o ombudsmanu. Cilj izmjena i dopuna je da se osigura adekvatno finansiranje i neovisnost institucije. Provođenje preporuka institucije Ombudsmana je i dalje na niskom nivou zbog nedostatka podrške političkih stranaka u cijeloj državi.

Civilno društvo

Unaprijeđena je saradnja sa civilnim društvom na lokalnom nivou. Saradnja na nivou države, entiteta i kantona je i dalje slaba. Institucionalni mehanizmi saradnje sa civilnim društvom nisu u potpunosti operativni na nivou entiteta, niti postoje na nivou države. Potrebno je poboljšati transparentnost u dodjeli sredstava organizacijama civilnog društva.

Civilno društvo je sve odlučnije u izražavanju nezadovoljstva u vezi s političkim dešavanjima, kao u primjeru kašnjenja u usvajanju Zakona o jedinstvenom matičnom broju (*vidjeti dio o Parlamentu*).

Pravosudni sistem

Strukturirani dijalog o pravosuđu između EU i Bosne i Hercegovine je dao konkretne rezultate, uz rastući broj preporuka koje su ili u potpunosti ispunjene ili je njihova realizacija na dobrom putu. Provođenje Strategije za reformu sektora pravde 2009-2013. i dalje je ograničeno. Generalno, došlo je do porasta političke podrške nastavku strategije za period 2014 – 2018. i pratećem akcionom planu.

Određene političke stranke su predložile da se poveća uloga izvršne i zakonodavne vlasti u imenovanju tužilaca uz ograničavanje uloge Visokog sudskog i tužilačkog vijeća (VSTV). Ovaj prijedlog za politizaciju imenovanja daje povoda za zabrinutost. Ministarstvo pravde BiH je izradilo Nacrt zakona o sudovima BiH, te ga uputilo u javne konsultacije. Tekst predviđa uspostavljanje apelacionog suda na državnom nivou, odvojeno od prvostepenog suda, u skladu sa preporukama Evropske komisije i Venecijanske komisije Vijeća Evrope. Potrebno je poboljšati dosljednost u primjeni krivičnog materijalnog prava u pravosuđu na državnom nivou i drugim instancama širom zemlje. Izmjene i dopune Zakona o sudovima Republike Srpske, kojima se osigurava usklađenost sa prerogativima VSTV-a, a na osnovu pojašnjenja datih u okviru Strukturiranog dijaloga, još uvijek čekaju na konačno usvajanje od strane skupštine.

I dalje su prisutni nedostaci u pogledu **nezavisnosti i nepristrasnosti**. Tokom izvještajnog perioda nastavljeni su politički napadi na pravosuđe. Finansijska ograničenja i prekomjerno usitnjavanje budžetskih nadležnosti i dalje ugrožavaju nezavisnost. Proces racionalizacije budžetskih nadležnosti pokrenut kroz Strategiju za reformu sektora pravde, koji je od posebnog značaja za Federaciju, još uvijek ne daje rezultate. Kada se radi o otvaranju novih sudova u zemlji, preporuke VSTV-a su samo djelomično ispoštovane. Potrebno je osigurati održivost ovog procesa.

Što se tiče **odgovornosti**, porastao je broj pritužbi na rad nosilaca pravosudnih funkcija. U periodu septembar 2012. - mart 2013. godine, Ured disciplinskog tužioca (UDT) je zaprimio 669 pritužbi i riješio 655. Porastao je broj disciplinskih postupaka koje je pokrenuo UDT, ali je mogućnost djelotvornog rješavanja predmeta i primjene odgovarajućih sankcija i dalje ograničena. Prosječno vrijeme potrebno za rješavanje pritužbi je smanjeno. Tokom izvještajnog perioda ovaj prosjek je iznosio 240 dana, što predstavlja poboljšanje od 22% u odnosu na prosjek od 306 dana u periodu septembar 2011. - mart 2012. godine. Pozicije troje sudija u Ustavnom sudu Federacije i dalje su upražnjene.

Što se tiče **efikasnosti**, mjere koje je uveo VSTV i relevantni subjekti dovele su do postepenog smanjenja broja neriješenih predmeta. Svi sudovi su izradili planove za smanjenje broja neriješenih predmeta u skladu sa usvojenim normama za rad na predmetima. Rastući broj neriješenih predmeta koji se odnose na neplaćene račune za komunalne usluge i dalje predstavlja značajan teret za pravosuđe. Ovi predmeti sada čine skoro 80% svih neriješenih predmeta širom zemlje, odnosno 1,8 od 2,3 miliona predmeta.

Pravosudni informacioni i komunikacioni sistem je potpuno funkcionalan. U sistemu za automatsko upravljanje premetima (CMS) u sudovima i tužilaštvima registrovano je 3,4 miliona predmeta, i sistem sada automatski generiše izvještaje o radu, što predstavlja doprinos procesu strateškog planiranja i odlučivanja. Broj posjeta pravosudnom web portalu je značajno povećan, kao i pristup predmetima za stranke u postupku i njihove advokate. Centar za sudsku dokumentaciju takođe bilježi značajan porast *online* posjeta.

Uveden je jedinstveni sistem za upravljanje ljudskim resursima u sudovima i tužilaštvima, što omogućava veću efikasnost u postupku imenovanja, planiranju i upravljanju ljudskim resursima. Zbog budžetskih ograničenja, odluke VSTV-a o imenovanjima redovnih i dodatnih sudija još uvijek nisu na odgovarajući način propraćene od strane vlasti. Vlada je međutim odobrila angažman 13 dodatnih tužilaca u Tužilaštvu Bosne i Hercegovine. Poboļjšani su fizički uslovi u više sudskih zgrada kako na entitetskom tako i na državnom nivou, ali i dalje postoji potreba za poboljšanjem infrastrukture.

Entitetski centri za edukaciju sudija i tužilaca pružaju obuku u oblasti pravosuđa. U nastojanju da se unaprijede i povećaju kapaciteti, oba centra rade na uvođenju sistema učenja na daljinu.

Sa ciljem osiguravanja jednakosti građana pred zakonom, posebno nakon donošenja odluke Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP) u slučaju Maktouf i Damjanović protiv Bosne i Hercegovine, relevantni subjekti razmatraju nepodudarnu praksu sudova na različitim nivoima u pogledu primjene različitih krivičnih zakona. ESLJP je naveo da, s obzirom na vrstu krivičnog djela i ozbiljnost zločina, postoji realna mogućnost da je retroaktivna primjena Krivičnog zakona iz 2003. išla na štetu apelanaata. U presudi se naglašava važnost ujednačavanja sudske prakse između različitih sudskih instanci, a u skladu sa preporukama Strukturiranog dijaloga i relevantnim nalazima Venecijanske komisije, kao i diskusija o uspostavljanju zajedničkog tijela predstavnika najviših sudskih instanci. Osim toga, primjena različitih krivičnih zakona u predmetima ratnih zločina i dalje rezultira neujednačenim kaznama.

Smanjen je veliki broj neriješnih predmeta **ratnih zločina**. Došlo je do prekretnice u provođenju Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina, gdje entitetsko pravosuđe i pravosuđe Brčko Distrikta progresivno radi na rješavanju predmeta prenešenih sa državnog nivoa. Kako bi se osiguralo blagovremeno i djelotvorno procesuiranje prenešenih predmeta, potrebno je osigurati adekvatne kadrovske i finansijske resurse i kapacitete, posebno one za zaštitu i podršku svjedocima. Zaštita svjedoka i dalje je slaba karika u osiguravanju pouzdanih dokaza. Učinjeni su naponi na renoviranju sudnica kako bi se omogućilo svjedočenje zaštićenih svjedoka, ali ne postoji sveobuhvatna zaštita svjedoka prije i nakon suđenja. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je usvojilo Nacrt zakona o programu zaštite svjedoka i uputilo ga u parlamentarnu proceduru.

Učinjen je napredak u procesuiranju ratnih zločina sa elementima seksualnog nasilja na državnom i entitetskom nivou, ali je potrebno dalje ojačati napore na istrazi i procesuiranju ovih zločina. Stepem pripremljenosti nadležnog osoblja i raspoloživost odgovarajuće infrastrukture u sudovima širom zemlje su neujednačeni i ovo pitanje treba pod hitno riješiti. Potrebno je osigurati i sveobuhvatan pristup poboljšanju položaja žrtava silovanja i seksualnog nasilja. Još uvijek nije usvojen državni program za unapređenje položaja žrtava ratnih zločina sa elementima seksualnog nasilja.

Što se tiče **pristupa pravdi** u građanskim i upravnim postupcima, obezbijeden je širi pristup mreži pružalaca besplatne pravne pomoći putem interneta. Agencije za besplatnu pravnu pomoć su formirane u još tri kantona u Federaciji, čime se ukupan broj popeo na sedam. Sistem besplatne pravne pomoći i dalje je fragmentiran i neuređen u tri kantona. Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći na nivou države još uvijek nije usvojen. Besplatna pravna pomoć

je osigurana u građanskim predmetima, i uglavnom je pružaju NVO-i koji se finansiraju iz privatnih izvora. Besplatna pravna pomoć u upravnim postupcima još uvijek je nedovoljna.

U cjelini gledano, ostvaren je ograničen napredak u reformi pravosudnog sistema. Strukturirani dijalog o pravosuđu je dao niz konkretnih i pozitivnih rezultata. Međutim, određene političke inicijative za reformu pravosudnog sistema izvan ovog okvira, kao što je prijedlog za politizaciju imenovanja, izazivaju zabrinutost. Postignut je dogovor da se izvrši revidiranje Strategije za reformu sektora pravde u cilju bolje provedbe.

Mjere za smanjenje broja neriješenih predmeta uspješno se provode, ali je zaostatak i dalje jako veliki. Pozitivan trend u rješavanju predmeta ratnih zločina ometen je nedostatkom ljudskih i finansijskih resursa na svim nivoima. Ujednačavanje različite sudske prakse u primjeni krivičnih zakona i smanjenje budžetske fragmentacije još uvijek je u ranoj fazi. Nezavisnost i odgovornost pravosuđa i dalje je ugrožena pokušajima političkih stranaka da ostvare svoj uticaj. Potrebno je riješiti problem rascjepkanosti zakonskog i institucionalnog okvira u oblasti pristupa pravdi.

Borba protiv korupcije

Kompleksne veze između političkih aktera, poslovne zajednice i medija dovode u opasnost demokratske institucije i procedure i otežavaju otkrivanje korupcije.

Uveliko se kasni sa provedbom Strategije za borbu protiv korupcije i Akcionog plana za prevenciju korupcije 2009-2014 na državnom nivou. Entiteti i Brčko Distrikt, kao i tri kantona, provode strategije i akcione planove na svom nivou vlasti.

Izmjene i dopune Zakona o Agenciji za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije su usvojene i stupile su na snagu, čime je regulisan status i nadležnosti parlamentarne komisije za praćenje rada Agencije. Agencija je osigurala prostorije za svoj smještaj i minimalan broj zaposlenih: 13 osoba pomaže aktivnosti direktora i dva zamjenika. Efikasnost agencije zavisi od adekvatnog zapošljavanja osoblja, posebno na pozicijama koje se tiču strateške politike, u Odsjeku za koordinaciju i Odsjeku za prevenciju. Provedbu strategija i planova za borbu protiv korupcije na entitetskom nivou prate među-ministarski odbori. Vlada Brčko Distrikta je odlučila da funkciju koordinacije borbe protiv korupcije povjeri Uredu gradonačelnika.

Izmjene i dopune Zakona o sukobu interesa na državnom nivou te u Republici Srpskoj se nalaze u postupku usvajanja. One su osmišljene kako bi se odgovornost za upravljanje sukobom interesa i imovinskom karticom dodijelila komisiji koja uključuje članove parlamenta. Ovim izmjenama i dopunama se ne garantuje nepristranost i učinkovito sprečavanje sukoba interesa.

Usvojen je novi zakon o finansiranju političkih stranaka. U novom zakonu se našao mali broj preporuka Grupe zemalja za borbu protiv korupcije, što ne rješava rascjepkanu strukturu propisa o finansiranju političkih stranaka. Zakonom je podignut prag za donacije, ali nije riješen nedostatak jasnih, srazmjernih sankcija. Bilo je pokušaja da se izmijeni Zakon o pristupu informacijama, čime bi se ograničio obim i svrha zakona. U toku je postupak izmjena i dopuna Zakona o krivičnom postupku s ciljem poboljšanja pravnog okvira za primjenu posebnih istražnih mjera u istrazi korupcije. U postojećim propisima ne postoje odgovarajuće odredbe o zaštiti onih koji prijavljuju korupciju (uzbunjivači).

Pokrenuto je nekoliko krivičnih postupaka i istraga protiv javnih službenika visokog ranga. Ipak, i dalje je nizak ukupan nivo djelotvornih istraga, krivičnih postupaka i presuda u predmetima korupcije. Zajednički istražni timovi i mehanizmi za otkrivanje korupcije tek trebaju biti razvijeni. Broj slučajeva korupcije prijavljenih tužilaštvima u cijeloj BiH je

povećan za 48% te je u 2012. godini podneseno 3.174 prijave u odnosu na 2.142 prijave iz prethodne godine. Broj potvrđenih optužnica je još uvijek skroman te ostaje nizak broj konačnih presuda. Uprkos dostupnosti prikupljenih statističkih podataka, ne postoji analiza slučajeva korupcije. Slabi su kapaciteti za istrage krivičnih djela ekonomske i finansijske prirode, te krivičnih djela povezanih s javnim nabavkama i prevarama. Još uvijek ne postoji djelotvorna krivično-pravna politika u borbi protiv korupcije.

Mreže pod političkim patronatom i velika kontrola političkih partija nad svojim članovima utiče na integritet članova parlamenta na svim nivoima vlasti u cijeloj zemlji.

U cjelini gledano, Bosna i Hercegovina je u ranoj fazi borbe protiv korupcije. Potrebno je ubrzati provedbu Strategije za borbu protiv korupcije i Akcionog plana za prevenciju korupcije na državnom nivou. Ključni propisi u vezi sa finansiranjem političkih stranaka, sukobom interesa i pristupom informacijama su izmijenjeni i dopunjeni na način da potkopavaju ranija postignuća. Korupcija ostaje široko rasprostranjena, sa nedovoljno uvjerljivih rezultata u istragama i krivičnim postupcima u predmetima visokog ranga što ima negativan uticaj na društvo i ekonomiju.

Borba protiv organizovanog kriminala

Bosna i Hercegovina je postigla ograničen napredak u borbi protiv organizovanog kriminala i terorizma. Nastavljena je saradnja između organa za provedbu zakona, ali je potrebno objediniti proces sistematičnije razmjene obavještajnih podataka, te uspostaviti mehanizme koordinacije. Proveden je veći broj uspješnih velikih zajedničkih policijskih operacija, od kojih su neke provedene u saradnji s nadležnim tijelima iz susjednih zemalja. Međutim, unutar zemlje su potrebna strukturna poboljšanja u saradnji između policije i tužilaštava kako bi se moglo garantovati efikasnije vođenje postupaka pred sudom.

Borba protiv organizovanog kriminala na teritoriji Bosne i Hercegovine, kao i međunarodnih mreža i dalje ostaje ključni izazov. Bosna i Hercegovina je izvor oružja i municije za kriminalne grupe koje djeluju na lokalnom nivou, u regionu Zapadnog Balkana i EU. Značajne probleme takođe predstavlja krijumčarenje narkotika, pri čemu je Bosna i Hercegovina tranzitna zemlja, kao i trgovina ljudima. Spremnost domaćih organa vlasti da se bore protiv pranja novca i privrednog kriminala je i dalje u ranoj fazi i zahtijeva više napora. Za detaljnu analizu stanja u oblasti borbe protiv organizovanog kriminala *vidjeti dio 4.3. - Pravda, sloboda i sigurnost.*

2.2. Ljudska prava i zaštita manjina

U pogledu **međunarodnih instrumenata za zaštitu ljudskih prava**, Bosna i Hercegovina je ratificirala sve važnije UN-ove i međunarodne konvencije o ljudskim pravima. Principi Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda su sadržani u Ustavu Bosne i Hercegovine, što također osigurava prednost Konvencije nad nacionalnim zakonodavstvom.

U brojnim predmetima, međutim, odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine nisu provedene, što je dovelo do podnošenja tužbi **Evropskom sudu za ljudska prava**. U toku izvještajnog perioda, Evropski sud za ljudska prava je donio presude za 24 tužbe u kojima stoji da je Bosna i Hercegovina prekršila prava zajamčena Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. Ovi predmeti se između ostalog odnose na neplaćanje ratne odštete i nemogućnost povlačenja sredstava devizne štednje položenih prije raspada bivše Jugoslavije. Ukupno 822 nove tužbe je podneseno Sudu od septembra 2012. što je povećalo

ukupan broj neriješenih predmeta na 1662. Država je postigla određen napredak u provođenju presuda Suda, ali presuda u predmetu Sejdić-Finci još uvijek nije provedena.

U pogledu **promocije i ostvarivanja ljudskih prava**, poduzete su brojne aktivnosti u cilju promocije poštivanja ljudskih prava, kao što su obuke za sudije, tužioce, zatvorske čuvare i policajce.

Ustav Bosne i Hercegovine i Ustav Federacije BiH zabranjuju **smrtnu kaznu**. Iako postoji moratorij, odredba o smrtnoj kazni u Ustavu Republike Srpske i dalje je na snazi. Potrebno je ukinuti relevantni član 11(2) Ustava Republike Srpske u skladu sa ključnim principima politike ljudskih prava EU.

Pravni okvir u oblasti **sprječavanja mučenja i zlostavljanja** i borbe protiv nekažnjavanja je uspostavljen i generalno se poštuje. I dalje je nastavljena praksa zlostavljanja osumnjičenih od strane policijskih službenika, konkretno u Centralnoj policijskoj stanici u Banja Luci, uglavnom u cilju pokušaja iznuđivanja priznanja krivičnog djela. U nekim zatvorskim objektima došlo je do slučajeva zlostavljanja istražnih i osuđenih zatvorenika od strane zatvorskog osoblja. Ovo izaziva ozbiljnu zabrinutost.

U pogledu **zatvorskog sistema**, u Federaciji BiH usvojen je novi Nacrt zakona o izvršenju krivičnih sankcija kako bi se osigurala usklađenost s državnim zakonom i međunarodnim standardima. Država je poduzela značajne napore da se smanji pretrpanost zatvora ulaganjem u infrastrukturu i promovisanjem alternativnih kazni. I dalje se kasni u izgradnji državnog zatvora visoke sigurnosti, što utiče na sposobnost države da rješava pitanje zatvorenika za koje su potrebne visoke mjere sigurnosti. I dalje zabrinjava zaostatak u izvršenju krivičnih sankcija, naročito u Federaciji, gdje nedostaju zatvorski kapaciteti. U toku su posljednje pripreme za potpunu operativnost psihijatrijske bolnice na Sokocu. Potrebno je ojačati zatvorsku inspekciju. Bosna i Hercegovina još uvijek nema učinkovit mehanizam za koordinaciju 15 zatvorskih uprava u zemlji.

Na snazi su pravne odredbe koje jamče **slobodu izražavanja**. Povećan je politički i finansijski pritisak na medije. Nedavna odluka Regulatorne agencije za komunikacije BiH (RAK) da ograniči vrijeme za reklamiranje javnim emiterima mogla bi ugroziti njihovo finansiranje. Zastrašivanje i prijetnje novinarima i urednicima i polarizacija medija uz političke i etničke linije i dalje je zabrinjavajuće. Potrebno je osigurati političku, institucionalnu i finansijsku nezavisnost Regulatorne agencije za komunikacije. Upravljačke strukture Agencije i dalje imaju samo tehnički mandat, što koči donošenje odluka. Izmijenjene su i dopunjene zakonske odredbe kojima je regulisano imenovanje Vijeća Agencije. Ad hoc odbor za izbor članova Vijeća Agencije pokrenuo je proces selekcije (*vidjeti dio 4.2.6 — Informacijsko društvo i mediji*). Potrebno je osigurati nezavisnost tri javna emitera u okviru državnog Javnog radio-televizijskog sistema. Parlament Federacije je nastavio sa pokušajima da imenuje privremeni Upravni odbor za Javni radio-televizijski servis FBiH, što predstavlja uplitanje u nezavisnost medija. U Republici Srpskoj, u oktobru 2013. donesene su izmjene i dopune zakona kojima se mijenja postupak za izbor članova Upravnog odbora javne radio-televizije RTRS-a i uvodi mogućnost za sufinansiranje iz budžeta Vlade RS. Ovi rizici negativno utiču na finansijsku i uredničku nezavisnost medija. Nije izmijenjen statut javne radio-televizije BHRT. Njen upravni odbor je imenovan, ali još uvijek nije predao rezultate u reformi i jačanju ovog javnog emitera. Javni emiteri koji nisu dio sistema se finansiraju iz općinskih i kantonalnih budžeta i dalje su pod utjecajem politike.

Entitetski zakoni o javnom emitovanju još uvijek nisu u skladu sa državnim zakonom. Još uvijek nije usvojen statut Korporacije javnih RTV servisa BiH. Uloženi su samo ograničeni napori kako bi se dovršila reforma sistema i uspostavila Korporacija, što i dalje sprječava napredak u digitalizaciji u cijeloj zemlji (*vidjeti dio 4.2.6 — Informacijsko društvo i mediji*).

Vijeće za štampu je nastavilo svoju saradnju s pravosudnim institucijama i novinarskim udruženjima za poboljšanje kvaliteta izvještavanja i podizanje svijesti javnosti o zakonskim pravima. Javne institucije i dalje neujednačeno provode Zakon o slobodnom pristupu informacijama.

Kada se radi o **slobodi okupljanja i slobodi udruživanja**, bilo je nekih slučajeva zastrašivanja i nasilja nad zagovornicima ljudskih prava. Potrebno je osigurati učinkovitu istragu i procesuiranje takvih slučajeva.

Ustavne i pravne garancije **slobode mišljenja, savjesti i vjeroispovijesti** se općenito poštuju. I dalje se prijavljuju slučajevi diskriminacije na vjerskoj osnovi. I dalje se prijavljuju incidenti povezani sa vjerskim simbolima, vjerskim službenicima, vjernicima i imovinom, a njima su posebno pogođene vjerske manjine u određenim zajednicama.

Na snazi su pravne odredbe koje garantuju **ravnopravnost polova i prava žena**. Došlo je do poboljšanja u Republici Srpskoj, ali političko učešće žena u cijeloj zemlji i dalje je nisko. Sredstva institucionalnih mehanizama za osiguranje ravnopravnosti polova i dostupnosti statističkih podataka i dalje su nedovoljna. Nastavlja se provedba Akcionog plana Rezolucije 1325 Vijeća sigurnosti UN-a o ženama, miru i sigurnosti, ali je potrebno poboljšati svijest i finansijska sredstva za njegovu provedbu. Zastupljenost žena u radnoj snazi je i dalje niska. I dalje postoji diskriminacija pri zapošljavanju u pogledu prava manjina.

Bosna i Hercegovina je 27. jula ratifikovala Konvenciju Vijeća Evrope o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici. Zakon o zaštiti od nasilja u porodici usvojen je u Republici Srpskoj, kao i Strategija za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici (2013-2017) u Federaciji, ali njihova usklađenost nije osigurana. Povećano je finansiranje skloništa za žrtve nasilja u porodici, ali je ono još uvijek nedovoljno.

U pogledu **dječjih prava**, usvojena je revidirana Državna strategija za borbu protiv nasilja nad djecom. Usvojeni su dodatni propisi iz oblasti ranog rasta i razvoja djeteta, ali potrebno je poboljšati njihovo provođenje. Praksa udomiteljske skrbi za djecu se neznatno povećala, ali institucionalizacija i dalje ostaje primarno rješenje. Dječji doplatci se ne temelje na potrebama, te njihovi iznosi i dalje variraju između entiteta i kantona. Procenat djece vakcinisane protiv bolesti koje se mogu spriječiti i dalje je nizak. Nasilje u porodici nad djecom, trgovina i organizovano prosjačenje djece ostaju pitanja koja treba rješavati. Bosna i Hercegovina je 20. oktobra 2012. ratifikovala Konvenciju od 23. novembra 2007. o međunarodnom ostvarivanju prava za izdržavanje djeteta i drugim oblicima izdržavanja porodice, koja je stupila na snagu 1. februara 2013.

Kašnjenje u usvajanju izmjena i dopuna Zakona o jedinstvenom matičnom broju, u skladu s mjerodavnom presudom Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, spriječila su mnogu novorođenu djecu da ostvare pravo na zdravstvenu i socijalnu zaštitu i putne isprave na nekoliko sedmica. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine usvojilo je privremenu odluku o ovom pitanju u junu, koja ističe 6. decembra. Parlament još uvijek nije usvojio izmjene i dopune ovog zakona (*vidjeti dio 2.1 -Parlament*).

Činjenica da podijeljene škole ("dvije škole pod jednim krovom") i dalje postoje u nekim kantonima u Federaciji i jednonacionalne škole u cijeloj zemlji ne doprinosi razvoju inkluzivnog multikulturalnog društva. *De facto* separacija i diskriminacija na etničkoj osnovi u nekim javnim školama u Federaciji je i dalje ozbiljan problem. Kantonalni sud je u junu poništio prvostepenu presudu Općinskog suda u Mostaru⁹ protiv školske segregacije iz isključivo procesnih razloga. Sud je odlučio da je tužitelj neblagovremeno podnio tužbu i obrazložio da nije imao aktivnu legitimaciju za podnošenje tužbe.

U sličnom slučaju u oktobru 2012. godine, Općinski sud u Travniku je odbacio aktivnu legitimaciju tužitelja. Ovim presudama se ne rješava suštinski problem koji i dalje treba biti riješen na političkom nivou. Konferencija ministara obrazovanja u Bosni i Hercegovini, uspostavljena s ciljem poboljšanja koordinacije među 14 ministarstava obrazovanja, sazvana je samo dva puta. Ne postoji učinkovit mehanizam koordinacije za obrazovanje između kantonalnih vlasti u Federaciji. Uspostava Koordinacije ministara obrazovanja u kantonima sa hrvatskom većinom donijela je još dublju fragmentaciju i podjelu obrazovne politike i odlučivanje po etničkim linijama.

Zakoni o maloljetničkom pravosuđu su usvojeni u Brčko Distriktu, ali još uvijek nisu usvojeni u Federaciji. Revidirana strategija na državnom nivou još nije usvojena. Provođenje propisa iz oblasti maloljetničkog pravosuđa u Republici Srpskoj je i dalje slabo.

U pogledu **socijalno ugroženih i/ili osoba s invaliditetom**, poduzeti su neki ograničeni koraci ka usklađivanju kantonalnih sistema socijalne zaštite, kao što je uvođenje socijalnog minimuma za novčane naknade. Ostvarivanje prava i beneficija za osobe s invaliditetom i dalje se zasniva na statusu, a ne na potrebama. Kao rezultat toga, određene kategorije osoba sa invaliditetom ne primaju odgovarajuće naknade. Provedba zakonodavnog okvira za socijalnu zaštitu i dalje je slaba u oba entiteta.

Na snazi je **Zakon o zabrani diskriminacije**, ali nisu riješena pitanja isključenja starosti i invalidnosti kao kategorija na temelju kojih ne bi smjelo biti diskriminacije kao i širokog raspona izuzetaka. Na državnom nivou uspostavljena je baza podataka o slučajevima diskriminacije, ali sveukupno, provođenje zakona je i dalje slabo. To je uglavnom zbog neinformisanosti javnosti o pravnim lijekovima, te ograničenih kapaciteta nadležnih institucija za provođenje zakona. Ovo se odnosi i na instituciju Ombudsmena Bosne i Hercegovine.

Ne postoji sveobuhvatan mehanizam za prikupljanje podataka o zločinima iz mržnje. Identifikacija, istraživanje i izvještavanje od strane policije i saradnja između policije i tužilaca i dalje su nedovoljni.

Što se tiče prava **lezbijki, gejeva, biseksualnih, transrodnih i interseksualnih (LGBTI) osoba**, Zavod za transfuzijsku medicinu FBiH je izmijenio svoje propise o darovanju krvi i izbrisane su diskriminirajuće odredbe. Nadležno tijelo za provedbu zakona u Kantonu Sarajevo je pokazalo spremnost da imenuje direktne kontakt osobe u svim policijskim stanicama za LGBTI osobe. Diskriminacija LGBTI osoba i dalje je široko rasprostranjena. LGBTI aktivisti su i dalje izloženi prijetnjama i zlostavljanju. Nisu usvojene izmjene i dopune Krivičnog zakona FBiH, koje po prvi put uključuju i zločin iz mržnje, između ostalog i na temelju seksualne orijentacije i rodnog identiteta, zbog nedostatka podrške u Domu naroda Parlamenta FBiH. Govor mržnje i netolerancija i dalje predstavljaju izvor zabrinutosti.

⁹ Općinski sud u Mostaru je u maju 2012. godine donio presudu da su dvije škole u Hercegoviačko-neretvanskom kantonu prekršile Zakon o zabrani diskriminacije time što su razdvajale djecu na osnovu njihove etničke pripadnosti. Po prvostepenoj presudi tuženi su bili dužni poduzeti određene mjere i radnje u cilju otklanjanja diskriminacije.

Što se tiče **radnih i sindikalnih prava**, i dalje je problematična fragmentacija pravnog okvira za socijalne naknade i penziona prava. Još uvijek nije osnovano Ekonomsko socijalno vijeće na državnom nivou. Kriteriji, odnosno pravni okvir za priznavanje socijalnih partnera na državnom nivou još nisu uspostavljeni (*vidjeti dio 4.1.8 - Zapošljavanje i socijalne politike, politika javnog zdravstva*).

U oblasti **imovinskih prava**, riješena je velika većina predmeta vezanih za povrat imovine. Novi članovi Komisije za imovinske zahtjeve raseljenih lica i izbjeglica imenovani su u decembru, ali Komisija još nije nastavila s radom. Još uvijek više od 110 predmeta nije riješeno, a oko 300 predmeta, u kojima je Komisija tužena strana u postupcima upravnog spora, se vodi pred Sudom Bosne i Hercegovine. I dalje je potrebno uspostaviti bazu podataka o neriješenim potraživanjima i zemljišnim knjigama.

Sveukupno, postoji pravni i institucionalni okvir za poštivanje ljudskih prava, a glavni elementi međunarodnog prava o ljudskim pravima uvršteni su u pravni sistem. Fragmentacija u cijeloj zemlji i dalje je problem, prvenstveno u pogledu ekonomskih i socijalnih prava. Provođenje instrumenata za zaštitu ljudskih prava treba biti poboljšano. Provođenje presude u predmetu Sejdić-Finci i dalje je ključno pitanje (*vidjeti dio 2.1 - Ustav*). Zatvorski uslovi su se poboljšali, ali još uvijek je potrebna sveobuhvatna reforma zatvorskog sistema. Potrebno je poduzeti odgovarajuće mjere kako bi se spriječilo da policijski službenici zlostavljaju osumnjičene. Povećan politički i finansijski pritisak na medije i zastrašivanja i prijetnje novinarima i urednicima i dalje izaziva zabrinutost. Potrebno je uložiti više napora kako bi se škole učinile inkluzivnijim i riješilo pitanje postojanja "dvije škole pod jednim krovom" u Federaciji. Provođenje zakona protiv diskriminacije se mora ubrzati, a nadležne institucije trebaju imati dostatne kapacitete za provedbu. Potrebno je osigurati učinkovite istrage slučajeva govora mržnje i nasilja protiv LGBTI osoba. I dalje zabrinjava diskriminacija osoba s invaliditetom u sistemu socijalne zaštite.

Poštivanje i zaštita manjina, kulturna prava

Pravni okvir za zaštitu **manjina** je uglavnom uspostavljen, ali je provođenje i dalje neujednačeno. Uticaj vijeća nacionalnih manjina na državnom i entitetskom nivou na kreiranje politika je i dalje slab. Nakon lokalnih izbora 2012. godine, u općinskim vijećima je sada manje članova pripadnika nacionalnih manjina nego nakon izbora 2008. Kulturna prava je potrebno ojačati, uključujući i ona koja se odnose na učešće nacionalnih manjina u javnom životu.

Kako su ustavne promjene radi usklađivanja s presudom Evropskog suda za ljudska prava u slučaju Sejdić-Finci još uvijek u toku, manjine i dalje nisu zastupljene u Domu naroda i Predsjedništvu Bosne i Hercegovine (*vidjeti dio 2.1 - Ustav*). Provođenje Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima je slabo. Zastupljenost manjina u medijima ostaje ograničena.

Izabrani su članovi savjetodavnog Odbora **Roma** pri Vijeću ministara BiH. Postoje četiri akciona plana u okviru Strategije za rješavanje problema Roma. Oni koji se odnose na zdravstvo, zapošljavanje i stambeno zbrinjavanje su revidirani u skladu s preporukama Seminara o uključivanju Roma u julu 2011. godine, ali još nisu usvojeni. Postignut je određeni napredak u provođenju akcionog plana za stambeno zbrinjavanje, djelimično i zato što su dodijeljena i dodatna finansijska sredstva. Kada se radi o zdravstvu, zapošljavanju i obrazovanju, napredak je vrlo ograničen. Romska manjina i dalje živi u vrlo osjetljivim uslovima.

Koordinacija između organa vlasti na svim nivoima i dalje je nedovoljna. Učešće predstavnika Roma u procesu donošenja odluka je i dalje na veoma niskom nivou. Romske

žene i djeca i dalje su izloženi diskriminaciji i nasilju u porodici. Niska stopa upisa romske djece u matične knjige znači da im je uskraćeno zdravstveno osiguranje i mogućnost školovanja, što ostaje razlog za zabrinutost. Stope prekida školovanja u osnovnim i srednjim školama su visoke, naročito među romskim djevojčicama. Određeni broj Roma je i dalje u opasnosti da ostane bez državljanstva.

U pogledu **izbjeglica i interno raseljenih osoba**, još uvijek postoji 103 449 interno raseljenih osoba, od kojih oko 8 580 živi u kolektivnim centrima, te 6 927 izbjeglica. Napori u provedbi revidirane Strategije Aneksa 7 Dejtonskog sporazuma su uglavnom bili usmjereni na obnovu stambenih jedinica. Općenito se nije radilo na preporukama o stvaranju uslova za održiv povratak.

Državna komisija za izbjeglice i raseljena lica počela je s radom, ali je njena učinkovitost narušena zbog nedostatka finansijskih sredstava. Zemlji još uvijek nedostaje mehanizam koordinacije konsultacija i formulisanja politika za rješavanje praznina u zakonu, što koči održivi povratak i lokalne integracije. Pristup zapošljavanju, zdravstvenoj zaštiti i penzionim pravima ostaje razlog za zabrinutost.

U pogledu pitanja mina koje su ostale iza sukoba od 1992. do 1995., kasni se sa provođenjem Strategije protivminskog djelovanja. Ostvarena je samo polovina ciljeva razminiranja koji su postavljeni u posljednje tri godine. Od septembra 2012. godine, pet osoba je poginulo u nesrećama uzrokovanim minama. Zakon o protivminskom djelovanju još uvijek nije usvojen. Radi ispunjavanja cilja koji podrazumijeva da se zemlja očisti od mina do 2019. potrebno je rješavati pitanja nadležnosti u prikupljanju sredstava, upravnih i upravljačkih kapaciteta i koordinacije mjera iz oblasti deminiranja.

Sveukupno, provođenje akcionog plana za Rome koji se odnosi na stambeno zbrinjavanje je donijelo izvjesne rezultate, ali u zdravstvu, zapošljavanju i obrazovanju, napredak je vrlo ograničen. Romi i dalje ostaju najugroženija manjina u zemlji. Potrebno je poduzeti aktivnosti na zakonodavnom i institucionalnom nivou za rješavanje niske stope upisa romske djece u matičnu knjigu rođenih. Poboljšanje pristupa zapošljavanju, zdravstvenoj zaštiti i penzionim pravima izbjeglica i interno raseljenih lica je neophodno za održivi povratak i lokalnu integraciju.

2.3. Regionalna pitanja i međunarodne obaveze

Parlamentarna skupština Vijeća Evrope i dalje prati napredak Bosne i Hercegovine u ispunjavanju njenih obaveza i dužnosti kao članice. Država je imenovala svog sudiju pri Evropskom sudu za ljudska prava. Potrebno je još imenovati predsjedavajućeg Delegacije BiH u Parlamentarnoj skupštini i predstavnike u brojnim savjetodavnim tijelima. Provođenje zahtjeva koji proizlaze iz konvencija Vijeća Evrope i dalje je neujednačeno.

Nastavljena je provedba **Dejtonskog/Pariskog mirovnog sporazuma**. Na osnovu Sporazuma o posebnim paralelnim odnosima, održana je zajednička sjednica vlada Republike Srpske i Srbije i sjednica Vijeća za saradnju.

Saradnja sa **Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju (MKSJ)** je ocijenjena zadovoljavajućom u većini oblasti. Još uvijek je potrebno uložiti napore kako bi se obezbijedilo uspješno procesuiranje svih predmeta ratnih zločina iz Kategorije II¹⁰ koje je

¹⁰ Predmeti za koje je Tužilaštvo Međunarodnog suda prikupljalo dokaze tokom istraga kasnije su upućeni tužilaštvima zemalja bivše Jugoslavije na dalje istrage i moguće krivično gonjenje

Međunarodni sud ustupio Bosni i Hercegovini. Neravnomjerno je korišten pristup bazama podataka Suda kao i prikupljanje informacija i dokaza od strane tužilaca u cijeloj zemlji.

Bilateralni sporazum o imunitetu između Bosne i Hercegovine i Sjedinjenih Američkih Država iz 2003. godine, kojim se garantuje izuzeće iz nadležnosti **Međunarodnog krivičnog suda**, i dalje je na snazi. To nije u skladu sa Zajedničkim stavovima EU o integritetu Rimskog statuta, kao ni sa vodećim principima EU o bilateralnim sporazumima o imunitetu. Bosna i Hercegovina treba da postigne usklađenost sa stavom EU.

Ostvaren je napredak u pogledu **Sarajevske deklaracije**, u kojoj sudjeluju Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Crna Gora i Srbija, a koja ima za cilj pronalaženje održivih rješenja za osobe izbjegle i raseljene zbog oružanih sukoba u bivšoj Jugoslaviji tokom devedesetih godina. Provođenje Regionalnog programa stambenog zbrinjavanja, koji za cilj ima rješenje stambenog pitanja za najranjivije kategorije izbjeglica i raseljenih osoba u četiri zemlje uz intenzivnu finansijsku podršku EU, započelo je uz odobrenje prvog kruga projekata od strane međunarodnih donatora u aprilu. Zajedničke regionalne informativne kampanje o programu su provedene u cijeloj regiji. Međutim, potrebno je dodatno poboljšati provedbene kapacitete partnerskih zemalja te finalizirati niz dokumenata i postupaka kako bi se otpočelo sa odobrenim projektima za BiH. Još uvijek nisu uspostavljene učinkovite jedinice za realizaciju projekata, striktni postupci izbora korisnika, kao ni mogućnost provjere podataka o korisniku. Treba nastaviti sa općenito dobrom saradnjom između partnerskih zemalja vezanom za proces i program stambenog zbrinjavanja.

Nerasvijetljena sudbina **nestalih osoba** iz sukoba 90-ih godina ostaje humanitarni problem u zemljama Zapadnog Balkana. U julu 2013. bilo je ukupno 11 859 osoba koje se vode kao nestale iz sukoba u regiji, prema podacima Međunarodnog komiteta crvenog krsta (MKCK). Od tog broja, 7 886 slučajeva je povezano sa sukobom u Bosni i Hercegovini, 2 246 sa sukobom Hrvatskoj i 1 727 sa sukobom na Kosovu.

Kako je državno tužilaštvo preuzelo odgovornost od lokalnih tužilaca za provođenje ekshumacija masovnih grobnica, učinkovitost ekshumacija je znatno poboljšana, a došlo je i do smanjenja zaostatka neriješenih predmeta. Ukupno, 283 ekshumacije su izvršene tokom izvještajnog razdoblja, što je rezultiralo rješavanjem 179 predmeta. Oko 3 270 neidentifikovanih posmrtnih ostataka je pohranjeno u objekte za identifikaciju u cijeloj Bosni i Hercegovini i Tužilaštvo ih mora pregledati.

Osigurana su adekvatna sredstva za podršku radu Instituta za nestale osobe, ali politički pritisak i pokušaji da se potkopa rad Instituta se uporno nastavljaju. Zakon o nestalim osobama se i dalje provodi u nedovoljnoj mjeri. Potrebno je rješavati pitanja pristupa ekonomskim i socijalnim beneficijama i stvaranja fonda za novčanu podršku porodicama nestalih osoba.

Regionalna saradnja i dobrosusjedski odnosi čine suštinski dio procesa približavanja Bosne i Hercegovine Evropskoj uniji. Bosna i Hercegovina je i dalje aktivan učesnik u inicijativama regionalne saradnje, kao što je Proces saradnje u jugoistočnoj Evropi (SEECF) i Vijeća za regionalnu saradnju (RCC), zatim Centralnoevropski sporazum o slobodnoj trgovini (CEFTA), Sporazum o energetske zajednici i Evropski sporazum o zajedničkom vazдушnom prostoru (ECAA). U januaru je Bosna i Hercegovina preuzela predsjedanje CEFTA-e. Bosna i Hercegovina i dalje aktivno podržava Igmansku inicijativu o pomirenju i inicijativu REKOM.

Bosna i Hercegovina je nastavila razvijati svoje bilateralne odnose s **drugim zemljama iz procesa proširenja i susjednim državama članicama EU**. Predsjedavajući Vijeća ministara Bosne i Hercegovine i premijeri Hrvatske, Crne Gore i Srbije su u aprilu potvrdili predanost

jačanju saradnje na sastanku u Mostaru. Predsjednici Bosne i Hercegovine, Srbije i Turske su se u maju sastali u Ankari i usvojili Deklaraciju koja ih obvezuje na međusobnu podršku na putu ka članstvu u EU. Ministri ekonomije i trgovine te tri zemlje su potpisali Deklaraciju o ekonomskoj i trgovinskoj saradnji. Bosna i Hercegovina, Albanija, Crna Gora i Hrvatska potpisali su memorandum o razumijevanju za podršku i saradnju u oba projekta Trans-jadranskog i Jadransko-jonskoj plinovoda.

Potpisan je Protokol o saradnji ministarstava pravde Bosne i Hercegovine i *Albanije*, što omogućuje bolju razmjenu informacija koje se odnose na pravna pitanja i provođenje zakonskih reformi.

Potpisan je i Sporazum o izmjenama i dopunama postojećeg Ugovora o izručenju sa *Bivšom Jugoslovenskom Republikom Makedonijom*. Također su potpisani i Sporazumi o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja i o saradnji u području zdravstva i medicinskih nauka. Ugovor o izručenju s *Crnom Gorom* je ratificiran u martu. Nije riješeno pitanje obilježavanja granica. Nastavljeni su pregovori za finaliziranje graničnog sporazuma.

Odnosi sa *Srbijom* su se poboljšali. U aprilu je predsjednik Srbije javno zatražio oprost za zločine koji su počinjeni od strane bilo kojeg pojedinca u ime Srbije i srpskog naroda, uključujući i zločine u Srebrenici. Ključni napredak je bilo potpisivanje Protokola o saradnji u krivičnom gonjenju počinitelja krivičnih djela ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i genocida. Potpisan je Ugovor o izručenju. Sporazum o readmisiji po skraćenom postupku i nekoliko provedbenih protokola potpisani su između Bosne i Hercegovine i Srbije, kao zamjena za postojeće. Bilo je i dosta međusobnih posjeta na visokom nivou, započela je sa radom Zajednička komisija za ekonomsku saradnju, a Memorandum o razumijevanju za saradnju u procesu evropskim integracija potpisan je u decembru. Potrebno je riješiti pitanje obilježavanja granica.

Nema službenih odnosa sa *Kosovom** pošto Bosna i Hercegovina nije priznala Kosovo kao nezavisnu državu. Ministarstvo vanjskih poslova Bosne i Hercegovine izdaje pojedinačne kratkoročne vize za građane Kosova. Sporazumi o saradnji u obrambenoj industriji, i u vojnim obukama su potpisani s *Turskom*.

Odnosi sa *Hrvatskom* su intenzivirani. Važan napredak je predstavljalo potpisivanje Protokola o saradnji u krivičnom gonjenju počinitelja krivičnih djela ratnih zločina, zločina protiv čovječnosti i genocida. Ratificirani su Ugovor sa Republikom Hrvatskom o izručenju i Sporazum o saradnji u području obrane. Održano je nekoliko sastanaka na ministarskom i tehničkom nivou u cilju rješavanja posljedica pristupanja Hrvatske EU (*vidjeti dio 1.3. Odnosi između EU i Bosne i Hercegovine*).

Zaključeni su bilateralni sporazumi o pograničnom saobraćaju i graničnim prelazima, čime su se prethodni sporazumi uskladili sa *acquis*-em. Potpisana je zajednička interpretativna izjava o prelasku preko neumskog koridora i korištenju hrvatske luke Ploče za izvoz poljoprivrednih proizvoda životinjskog porijekla iz Bosne i Hercegovine, za koje je EU odobrila odgovarajuća odstupanja. Ograničen napredak je postignut u rješavanju otvorenih bilateralnih pitanja, uključujući i pitanja vlasništva i označavanje granice.

*ova oznaka ne dovodi u pitanje stavove o statusu, te je u skladu s Rezolucijom Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda 1244/99 i Mišljenjem Međunarodnog suda o Deklaraciji o neovisnosti Kosova

Sveukupno, postignut je vrlo dobar napredak u području pravosudne saradnje s drugim zemljama u regiji. Bosna i Hercegovina je nastavila svoje aktivno učešće u regionalnoj saradnji i održavanju dobrosusjedskih odnosa.

U pogledu saradnje s Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju, potrebno je uložiti više napora u procesuiranju predmeta Kategorije II. Potrebno je nastaviti sa dobrom saradnjom između zemalja partnera u okviru Sarajevskog procesa o rješavanju pitanja izbjeglica i interno raseljenih osoba. Potrebno je osigurati političku podršku radu Instituta za nestale osobe i ubrzati provođenje Zakona o nestalim osobama. Potrebno je riješiti preostala pitanja granica i imovinskih odnosa sa susjednim zemljama i otkloniti pravne prepreke za izručenje u predmetima ratnih zločina.

3. EKONOMSKI KRITERIJI

U razmatranju ekonomskih kretanja u Bosni i Hercegovini, pristup Komisije zasniva se na zaključcima Evropskog vijeća u Kopenhagenu iz juna 1993. godine, u kojima se navodi da članstvo u Uniji zahtijeva postojanje funkcionalne tržišne ekonomije i sposobnost suočavanja sa konkurentskim pritiskom i tržišnim snagama u Uniji.

3.1. Postojanje funkcionalne tržišne ekonomije

Bitni elementi ekonomske politike

Konsenzus među vlastima na različitim nivoima o osnovama ekonomske politike je donekle ojačan nakon postizanja dogovora o srednjoročnom fiskalnom okviru za cijelu državu. Učinak u skladu sa *stand-by* aranžmanom sa Međunarodnom monetarnim fondom (MMF) je uglavnom bio zadovoljavajući do juna 2013. godine, kada je Odbor MMF-a je odobrio treću reviziju. Opseg budžetske podrške koju je Svjetska banka planirala smanjen je zbog spore provedbe i nedostatka opipljivih rezultata zakonskih reformi u oblasti gotovinskih transfera. Kredit u ukupnom iznosu od 100 miliona EUR, u sklopu instrumenta makrofinansijske pomoći EU, isplaćen je u dvije jednake tranše u februaru i septembru, nakon jednogodišnjeg zastoja i po zadovoljavajućoj usklađenosti sa priloženim uslovima ekonomske politike. U januaru 2013. godine vlasti su dostavile sedmi Ekonomsko-fiskalni program, koji obuhvata period 2013-2015. u kojem je predviđen postepeni ekonomski oporavak uz istovremenu fiskalnu konsolidaciju. Makroekonomski scenario u sklopu ovog programa se čini optimističnim, dok su strategije fiskalnih i strukturnih reformi i dalje rascjepkane i ne čine sveobuhvatnu formulaciju ekonomskih i fiskalnih politika za cijelu državu. *Sveukupno*, uprkos određenim malim poboljšanjima, konsenzus o ekonomskoj i fiskalnoj politici je i dalje slab.

Makroekonomska stabilnost

U 2012. godini ekonomija je ostvarila pad od oko 1,1%, nakon blagog oporavka u prethodne dvije godine. Ovo pogoršanje je nastalo uslijed negativnih kretanja kako domaće tako i vanjske potražnje. Privatna potrošnja je u 2012. godini smanjena zbog smanjenja realnih plata i zaposlenosti, te usporenog rasta potrošačkih kredita. U isto vrijeme, pogoršano vanjsko okruženje je uzrokovalo pad izvoza, koji je u kombinaciji sa stagnacijom uvoza doveo do negativnog uticaja neto izvoza na rast. Industrijska proizvodnja je u 2012. godini smanjena za 5,3%, u odnosu na rast od 5,9% prethodne godine. Početkom 2013. godine je otpočeo blagi ekonomski oporavak. Prosječni rast industrijske proizvodnje je u prvih sedam mjeseci 2013.

iznosio 6,8% godišnje, a izvoz robe je primjetno povećan za skoro 8,5%, odražavajući jaču ekonomsku aktivnost, ali i uticaj baze. Dohodak po glavi stanovnika, mjereno standardom kupovne moći (SKM), je u 2012. godini smanjen u godišnjem poređenju na 28% prosjeka EU-27 sa 30%, koliko je iznosio u 2011. godini. *Sveukupno*, nakon male stagnacije u 2012. godini, početkom 2013. godine ekonomija se počela oporavljati.

Nakon značajnog pogoršanja u 2011. godini, zabilježen je neznatan rast deficita tekućeg računa od 0,9% na godišnjem nivou, tako da je on u 2012. godini dosegao 9,5% BDP-a. Trgovinski deficit je porastao za 1,2% i dosegao 32,7% BDP-a, pošto je izvoz opao za 1,9%, dok je uvoz stagnirao. Višak u bilansu usluga je u blagom padu već drugu uzastopnu godinu, čime opet doprinosi većem deficitu tekućeg računa. U isto vrijeme su viškovi u neto tekućim transferima i bilansima prihoda porasli za 2,3% odnosno 8,1%, čime su djelimično poništena negativna kretanja u bilansima roba i usluga. Prilično povoljna kretanja u oblasti trgovine u prvoj polovini 2013. godine potpomogla su dodatno sužavanje bilansa tekućeg računa.

Deficit tekućeg računa u 2012. godini je finansiran uglavnom iz vanjskog kreditiranja i u manjoj mjeri direktnim stranim investicijama (FDI). Udio FDI u BDP-u je u toku 2012. godine porastao na 3,5%, ali je i dalje znatno ispod vrijednosti od prije krize. U prvih šest mjeseci 2013. godine, neto FDI su skoro utrošene u odnosu na isti period prethodne godine. Nakon značajnog pada u prvoj polovini 2012. godine, došlo je do ponovnog poboljšanja neto deviznih rezervi u drugoj polovini godine, na što je pozitivno uticalo povlačenje dvije tranše Stand-by aranžmana Međunarodnog monetarnog fonda. Službene devizne rezerve su u 2012. godini blago povećane za 0,6% i u prvih sedam mjeseci 2013. godine je zabilježen dodatni porast od 6,6% na godišnjem nivou, što je otprilike bilo dovoljno za pokriće šestomjesečnog uvoza. Vanjski javni dug Bosne i Hercegovine je tokom 2012. godine povećan za 7,4% na 27,5% BDP-a, dok je vanjski privatni dug blago smanjen i dosegao je 32,2% BDP-a. U prvoj polovini 2013. godine je vanjski javni dug dodatno porastao za 5,8% na godišnjem nivou. Grupa Svjetske banke je i dalje najveći kreditor, a preko 90% javnog vanjskog duga države otpada na međunarodne javne kreditore. Veliki dio duga je ugovoren po povoljnim uslovima, uz prosječnu kamatnu stopu za sva dugovanja od samo 1,44% *Sveukupno*, uprkos određenim poboljšanjima u 2012. i prvoj polovini 2013. godine, vanjski debalans je i dalje visok. Finansiranje deficita se u sve većoj mjeri zasnivalo na vanjskim kreditima, što je dovelo do povećanja bruto vanjskog javnog duga.

Nezaposlenost je još uvijek veoma visoka, te je sa 28%, koliko je iznosila 2012. godine, dosegla 28,6%. Ukupni nivo zaposlenosti stanovništva je u toku 2012. godine stagnirao, a u prvoj polovini 2013. godine je na godišnjem nivou minimalno smanjen (-0,6%). Određena povećanja u broju zaposlenih u sektoru usluga i u javnom sektoru nisu bila dovoljna da se nadoknadi konstantno osipanje radne snage u velikom dijelu privatnog sektora, a naročito u građevinarstvu, rudarstvu i poljoprivredi. Broj zaposlenih u javnoj upravi je nastavio rasti tokom cijele 2012. i u prvoj polovini 2013. godine, čime je dodatno povećan javni sektor, koji je i bio velik. Nezaposlenost je bila posebno visoka među mladima (63,1% među mladima uzrasta između 15 i 24 godine). Veoma visoka stopa nezaposlenosti i velika razlika između službenih podataka i podataka zasnovanih na istraživanju ukazuje na prilično veliko neformalno tržište radne snage i značajnu strukturnu rigidnost kada su u pitanju visoke stope doprinosa za socijalno osiguranje, visoki porezi na plate i loše usmjerene naknade zasnovane na pravima. Uz prilagođenje zbog inflacije, u 2012. godini je zabilježeno smanjenje prosječne bruto plate od 0,5%, dok je u 2013. došlo do daljnjeg pada od 1,6%. *Sveukupno*, uslovi na tržištu rada su i dalje teški, a strukturne rigidnosti još uvijek otežavaju otvaranje novih radnih mjesta.

U 2012. i početkom 2013. godine je smanjen inflatorni pritisak. Prosječna godišnja inflacija potrošačkih cijena je u 2012. godini ublažena na 2,1%, u odnosu na 3,7% u 2011. Glavni

faktor koji je doveo do niže inflacije je sporiji rast cijena hrane i prevoza pod uticajem kretanja međunarodnih cijena. Ovaj trend smanjenja inflacije se nastavio i u 2013. godini. Godišnja inflacija je u junu dosegla 0,5%, uglavnom pod uticajem umjerenijih cijena hrane, smještaja i prevoza. Zabilježena su smanjenja cijena odjeće, obuće i zdravstvenih usluga, dok je na drugoj strani novo povećanje akciza na duhan, koje je na snazi od početka 2013. godine, dovelo do rasta cijena duhana od 8,2%. Monetarna politika Centralne banke nastavlja se u okviru aranžmana Valutnog odbora, kojim je valuta BiH vezana za euro, zbog čega uživa visok nivo pouzdanosti i povjerenja. Postavke monetarne politike su ostale nepromijenjene. Rast ponude novca je u toku 2012. godine ublažen, a monetarni agregat M2 je povećan za 3,4% na kraju godine, u poređenju sa porastom od 5,8% u 2011. godini. *Sveukupno*, Valutni odbor i dalje dobro funkcioniše i očuvana je monetarna i finansijska stabilnost, dok je inflacija ublažena.

Nakon nekoliko uzastopnih godina fiskalne konsolidacije, u 2012. i 2013. godini je ponovo došlo do rasta fiskalnih debalansa, uz pogoršanje vanjskog okruženja i smanjenje ekonomske aktivnosti. Konsolidovani budžetski deficit je povećan na 2,1% BDP-a u poređenju sa 1,3% u 2011. godini, zbog višeg rasta rashoda (2,4%), kojim je poništen rast ukupnih prihoda (0,9%). Udio opšte uprave u BDP-u je i dalje visok, uz prosječne rashode uprave od 45% BDP-a i prihode od oko 44% BDP-a. Doprinosi za socijalno osiguranje, koji čine više od 1/3 ukupnih prihoda, su stagnirali u poređenju na godišnjem nivou. U međuvremenu, sve glavne kategorije rashoda su tokom godine povećane, ukazujući na određeno slabljenje fiskalne politike. Kupovina roba i usluga je porasla za 3,2%, dok su rashodi na socijalna davanja povećani za 1,5%, a za plate smanjeni za 0,4%, čime je njihov veoma visok udio u ukupnim rashodima neznatno smanjen. Sastav javne potrošnje je i dalje veoma nepovoljan, pošto su tekući izdaci činili veoma visokih 95% ukupnih rashoda, dok su kapitalni rashodi ostali izuzetno niski, uprkos nominalnom rastu od 22% u prethodnoj godini. U prvom kvartalu 2013. godine se povećao fiskalni debalans, uglavnom zbog nižih prihoda od indirektnih poreza nego što je bilo predviđeno budžetom, koje je velikim dijelom prouzrokovao neočekivano visok povrat PDV-a. Niži prihodi su dijelom nadoknađeni nižom tekućom potrošnjom (npr. na plate) i odgađanjem provedbe nekih projekata javnog ulaganja. U drugoj četvrtini 2013. godine se u javnim finansijama osjetilo ponovno povećanje ekonomske aktivnosti. Na drugoj strani, fondovi za puteve i autoputeve u oba entiteta su povećali kapitalnu potrošnju. Bilans opšte uprave je u prvoj polovini 2013. dobio pozitivnu vrijednost i dosegao iznos od 0,4% godišnjeg BDP-a. *Sveukupno*, fiskalna situacija se u 2012. godini pogoršala, ali se u prvoj polovini 2013. blago popravila, uprkos konstantno niskom kvalitetu javnih finansija. Sastav javne potrošnje je i dalje razlog za zabrinutost. Upravljanje javnim finansijama je donekle ojačano i pokrenute su važne, dugo odgađane reforme. Usvajanjem Globalnih okvira fiskalnog bilansa i politika 2013-2015 i 2014-2016, uprkos određenom zastoju u odobravanju ovog drugog – nakon što tokom par godina nije bilo srednjoročnog fiskalnog programa na državnom nivou – poboljšana je fiskalna koordinacija. Državni i entitetski budžeti za 2013. godinu su usvojeni prije isteka prošle budžetske godine. Ovo je značajno dobrodošlo poboljšanje u postupanju, u poređenju sa dosadašnjom praksom kašnjenja u usvajanju budžeta i privremenih fiskalnih aranžmana, kojim je oslabljena pouzdanost javnih finansija i planiranje i odlučivanje privrednih subjekata. Poduzeti su određeni koraci ka jačanju održivosti javnih finansija u Federaciji Bosne i Hercegovine. Entitetska vlada je u junu 2013. godine usvojila novi organski zakon o budžetu, kojim se uvode fiskalna pravila i omogućava osnivanje tijela za fiskalnu koordinaciju. Parlament Federacije je u aprilu 2013. usvojio novi zakon o povlaštenim penzijama, kojim se predviđa sveobuhvatan, finansijski održiv i socijalno pravedan sistem. Sa ciljem poboljšanja dugoročne održivosti javnih finansija u Federaciji, federalna vlada je u septembru 2013. usvojila strategiju reforme sistema doprinosnih penzija. Međutim, kvalitet fiskalnog izvještavanja je i dalje nizak, što ometa

ispravnu analizu i izradu politika. *Sveukupno*, održivost i vjerodostojnost fiskalne politike u Bosni i Hercegovini je donekle ojačana, ali su još potrebni značajni dodatni naponi.

Opšti vladin dug, iako još uvijek na relativno umjerenom nivou, nastavio je rasti. Nakon već četvrte uzastopne godine rasta, krajem 2012. je prekoračio 44% BDP-a, u odnosu na 40,9% BDP-a godinu ranije. Razlog za ovo je javni vanjski dug, koji je narastao za 7,4% i dosegao ukupnu vrijednost od 27,9% BDP-a, dok je unutrašnji dug u toku 2012. godine blago smanjen. I Republika Srpska i Federacija su nastavile sa izdavanjem kratkoročnih trezorskih zapisa i dugoročnih državnih obveznica da bi finansirale budžetski deficit i obaveze otplaćivanja kredita. U većini slučajeva ponuda zadovoljava relativno visoku potražnju i osigurava relativno povoljne uslove. Servisiranje javnog duga je u zadnjih nekoliko godina udvostručeno i u 2012. godini je prešlo 3% BDP-a. *Sveukupno*, iako je omjer duga i BDP-a još uvijek relativno umjeren, njegov trend rasta treba pažljivo nadzirati.

Sveukupno, finansijska i monetarna stabilnost je očuvana kroz održavanje okruženja niske inflacije, a aranžman Valutnog odbora i dalje ima visok nivo pouzdanosti i kredibiliteta. Međutim, sve veći fiskalni deficit, značajan vanjski debalans i veoma visoka nezaposlenost još uvijek ugrožavaju ukupnu makroekonomsku stabilnost.

Međusobno djelovanje tržišnih snaga

Procjenjuje se da je udio privatnog sektora u BDP-u u 2012. godini uglavnom ostao nepromijenjen na oko 60%. Već petu godinu uzastopno nema daljnjeg napretka u privatizaciji. U Republici Srpskoj je oko 2/3 preduzeća za koja je planirana privatizacija već prodano i prije krize, dok su neka preduzeća koja su prethodno ponuđena na prodaju, a nisu privatizirana, morala proglasiti stečaj. Do maja 2013. je u Federaciji prodano oko 40% početne mase kapitala u državnom vlasništvu predviđenog za privatizaciju, što znači da nije bilo promjena od prošle godine. Većina cijena je liberalizovana, iako još uvijek postoji određen broj regulisanih cijena (npr. za komunalije). *Ukupno*, u procesu privatizacije, koji je zaustavljen u toku kriznog perioda, u 2013. godini nije bilo napretka.

Ulazak i izlazak sa tržišta

Preduzeća se još uvijek moraju registrovati u oba entiteta da bi mogla poslovati u cijeloj državi. U Republici Srpskoj je pokrenuta ambiciozna reforma, koja uključuje izmjene i dopune 20 pravnih akata tog entiteta, čime se uvodi one-stop-shop sistem za registrovanje preduzeća. Cilj ove reforme je značajno skraćivanje vremena potrebnog za registrovanje (sa 23 na 3 dana), smanjenje broja potrebnih procedura (sa 11 na 5) i troškova pokretanja preduzeća (sa 500-700 na 200 EUR). U Federaciji je u septembru 2013. godine usvojen novi Zakon o privrednim društvima, kojim je omogućeno pojednostavljenje i poboljšanje procesa registracije preduzeća u smislu skraćivanja vremena i efikasnije organizovanih procesa i snižavanja potrebnog iznosa osnivačkog kapitala. Uz poboljšanje vanjskog okruženja i povećanje ekonomske aktivnosti, u prvoj polovini 2013. godine je i broj novoregistrovanih preduzeća povećan za 3,7% na godišnjem nivou. Smatra se da su spora provedba ugovora, ograničen pristup finansiranju i politička nestabilnost među najproblematičnijim faktorima za poslovanje u Bosni i Hercegovini. U oblasti izlaska sa tržišta nije ostvaren nikakav napredak. *Sveukupno*, sistem registracije preduzeća je donekle pojednostavljen, ali još uvijek postoje značajne administrativne prepreke razvoju privatnog sektora.

Pravni sistem

Nisu zabilježena značajna poboljšanja po pitanju pravnog sistema u Bosni i Hercegovini, koji je i dalje složen i težak. Dok je u nekim područjima standard zakonodavstva relativno visok, praktična provedba i primjena zakonâ je često loša, zbog slabog kapaciteta ključnih institucija za provedbu. Pravosudni sistem često ne funkcionira efikasno i ne obuhvata trgovinske aktivnosti na odgovarajući način. Provedba trgovačkih ugovora je, kao i prošle godine, dug proces, koji se sastoji od 37 postupaka i traje u prosjeku 595 dana. *Sveukupno*, poslovnom okruženju i dalje šteti slaba vladavina prava, korupcija i nepouzdana provedba ugovorâ.

Razvoj finansijskog sektora

U finansijskom sistemu u Bosni i Hercegovini još uvijek dominira bankarski sektor, koji je u 2012. godini držao 84% ukupne aktive. Udio potraživanja od privatnog sektora u odnosu na BDP je u julu 2013. godine iznosio oko 56%, što predstavlja neznatno smanjenje na godišnjem nivou. U 2013. godini u državi radi 28 banaka, dok ih je godinu ranije bilo 29, pošto je početkom 2013. godine ukinuta dozvola za rad jedne banke. Jedna banka je u većinskom državnom vlasništvu, dok su ostale u privatnom vlasništvu. Devetnaest banaka je u stranom vlasništvu i one su u 2012. godini posjedovale skoro 90% ukupne aktive bankovnog sistema. Aktiva sektora bankarstva je porasla za 2,8% (juli 2013. u poređenju sa julom 2012. godine), iznoseći oko 88% BDP-a.

Finansijska pozicija domaćih banaka je poboljšana. Ukupni neto profit bankarskog sektora se u 2012. godini povećao na 91,8 miliona EUR. Međutim, profitabilnost banaka je u prvoj polovini 2013. godine uglavnom ostala nepromijenjena. Prosječni povrat kapitala i prosječni povrat aktive je na kraju juna 2013. ostao na 4,2% odnosno 0,5%. Kvalitet kreditnog portfolija se dodatno pogoršao i dosegao zabrinjavajuće visok nivo. U drugom kvartalu 2013. godine je udio neotplaćenih kredita porastao za 1,6 procenata na godišnjem nivou i dosegao vrijednost od 14,3%. Koeficijent adekvatnosti kapitala je povećan na 17,7% u drugom kvartalu 2013. sa 16,7% koliko je iznosio godinu ranije, što je u dovoljnoj mjeri iznad zakonskog minimuma od 12%. Pokazatelji likvidnosti su se u tom periodu pogoršali time što je stopa likvidne aktive u odnosu na ukupnu aktivu pala sa 24,8% na 24,1%, a stopa likvidne aktive u odnosu na kratkoročnu finansijsku pasivu je pala sa 43,5% na 42,2%. Dvadeset šest banaka učestvuje u programu garantovanih depozita. Nivo pokrivenosti u programu je ostao nepromijenjen, na oko 18 000 EUR. *Sveukupno*, uprkos visokoj i još uvijek rastućoj stopi neotplaćenih kredita, finansijska stabilnost je očuvana.

Finansijski sektor u 2012. i početkom 2013. godine nije značajno podržavao rast. Godišnji ukupni kreditni rast je usporen te je od 5,6% u 2011. pao na 4,9% na kraju 2012. godine, a do jula 2013. je dodatno smanjen na 2,5%, uz učešće ukupnih kredita u BDP-u od oko 63%. Krediti preduzećima su tokom cijele 2012. godine stagnirali, ali je početkom 2013. bilo znakova opravka, jer je do jula 2013. zabilježen rast od 2% na godišnjem nivou. Rast broja potrošačkih kredita je tokom cijelog perioda bio umjeren i do jula 2013. godine zabilježio je tek neznatan rast od 1,8%. Kreditiranje privatnog sektora je možda bilo pod negativnim uticajem visokih potreba vladinog sektora za finansiranje, iako je stepen potencijalnog efekta istiskivanja vjerovatno prilično ograničen, s obzirom na relativno nizak udio vladinog sektora u ukupnim kreditima. Povrat depozita je nastavljen, iako po dodatno sniženim stopama. Ukupni bankovni depoziti su u julu 2013. godine dosegli 53,1% BDP-a. Do ovoga je došlo uglavnom zbog privatnih domaćinstava, koja su povećala svoju štednju za 8,3% na godišnjem nivou. Ukupni odnos kredita i depozita je neznatno smanjen i iznosio je 118,4% do jula 2013. godine. *Sveukupno*, finansijski sektor nije značajno podržavao rast, dijelom zbog određenog efekta istiskivanja.

Nastavljen je pad vrijednosti na obje berze u Bosni i Hercegovini. Ukupni promet na obje berze je na godišnjem nivou više nego udvostručen, uglavnom pod uticajem plasiranih

trezorskih zapisa obiju entitetskih vlada. Zajednička kapitalizacija tržišta se sa oko 30% BDP-a prije godinu dana neznatno povećala na oko 33%. Sektor osiguranja je i dalje malog obima i u 2012. godini je činio otprilike 2,1% BDP-a. Godišnji rast premija je u 2012. godini blago ubrzan na 3,5% u odnosu na godišnji rast od 3,4% u 2011. godini. Dominantan segment na tržištu je bilo neživotno osiguranje, koje je činilo 84,9% ukupnog tržišta. U 2012. godini je na tržištu bilo dvadeset šest aktivnih društava, u odnosu na dvadeset pet prethodne godine. *Sveukupno*, finansijsko posredovanje nebankarskog sektora je i dalje nedovoljno.

3.2. Sposobnost suočavanja sa konkurentskim pritiskom i tržišnim snagama unutar Unije

Postojanje funkcionalne tržišne ekonomije

Kvalitet javnih finansija je i dalje nizak, iako je upravljanje javnim finansijama donekle ojačano i poduzeti su određeni koraci prema poboljšanju održivosti javnih finansija, naročito u Federaciji. Nezaposlenost je i dalje veoma visoka. Zastoj u procesu privatizacije, zajedno sa velikim preprekama razvoju privatnog sektora i nepovoljnim sastavom budžetskih rashoda, i dalje ometa raspodjelu resursa koja bi bila više orijentisana prema rastu. U stvaranju jedinstvenog ekonomskog prostora u državi nije ostvaren napredak. *Sveukupno*, funkcionisanju tržišnih mehanizama i dalje šteti veliki vladin sektor, kojeg karakteriše niska efikasnost potrošnje i veliko uplitanje u privredu.

Ljudski i fizički kapital

Informacije i statistički podaci o ljudskom kapitalu su i dalje rasparčani i nedovoljni, što sprječava djelotvorno definisanje politika. Mada je stopa upisa na visokoškolske obrazovne ustanove u akademskoj 2012-2013. godini blago porasla, napredak u oblasti obrazovanja je bio veoma ograničen. Novi format koordinacije reforme obrazovanja, dogovoren u 2012. godini, nije djelotvoran, jer je Konferencija ministara obrazovanja u Bosni i Hercegovini, za koju je predviđeno da se održava svaki drugi mjesec, od marta 2012. održana svega dvaput. Nije ostvaren napredak u pogledu jednog od glavnih uskih grla sistema obrazovanja, odnosno postoji nesklad između kvalifikacija potrebnih na tržištu rada i profila diplomaca u sistemu opšteg i usmjerenog obrazovanja. Učešće na tržištu rada je još uvijek veoma nisko, sa stopom aktivnosti od 43,6% u 2013. godini, u poređenju sa stopom od 44% u prethodnoj godini. *Sveukupno*, strukturna rigidnost i slabi rezultati sistema opšteg i usmjerenog obrazovanja i obučavanja i dalje štete ispravnom funkcionisanju tržišta rada.

Stopa ulaganja u odnosu na BDP je u 2012. godini ostala na relativno niskom nivou od oko 20,3%, što je blago povećanje u poređenju sa prethodnom godinom. Neto tokovi direktnih stranih investicija (FDI) su porasli za 70,6%, iako sa veoma niske vrijednosti, te su dosegli 3,5% BDP-a. Struktura priliva FDI se malo poboljšala povećanjem *greenfield* investicija u razmjenjiva dobra (naročito u proizvodnu industriju) na štetu finansijskog sektora. Određeni napredak, iako spor, zabilježen je u poboljšanju cestovne i željezničke infrastrukture na paneuropskom koridoru Vc. U toku je provedba više projekata popravke cestovne i željezničke infrastrukture. Održavanje i nadogradnja puteva je nastavljena, ali je napredak bio spor. *Sveukupno*, uprkos složenom vanjskom okruženju, čini se da se donekle povećala privlačnost države za strane ulagače. Infrastruktura se lagano poboljšala, ali još uvijek su potrebne popravke i modernizacija.

Struktura sektora i preduzeća

Liberalizacija tržišta je i dalje nedovoljna u mnogim sektorima, pošto većina komunalnih preduzeća i dalje ne primjenjuje tržišne cijene. Nije bilo napretka u pogledu razdvajanja

mreža električne energije. Ostvaren je mali napredak prema konkurentnom tržištu telekomunikacija. Pružaocima usluga interneta i mrežnim operatorima dodijeljene su nove licence. Širokopolasni pristup internetu je neznatno povećan, ali je još uvijek na relativno niskom nivou od 11,2%. *Sveukupno*, u liberalizaciji mrežnih industrija je postignut ograničen napredak.

U 2012. godini nije bilo velikih promjena u sektorskoj strukturi privrede. Usluge su činile 71,2% bruto dodane vrijednosti (*u odnosu* na 68,4% 2011. godine), industrija 20,1% (21,8%) i poljoprivreda 7,7% (8,4%). Udio građevinarstva je već četvrtu uzastopnu godinu bio u padu i dosegao je 4,9%. Doprinos javne uprave, obrazovanja i zdravstva, koji je tradicionalno bio visok, blago je povećan na 23,3%. Veliki neformalni sektor, koji jača kroz slabosti politika poreza i rashoda, te kroz slabo provođenje zakona, uključujući borbu protiv korupcije, još uvijek predstavlja značajan problem. *Sveukupno*, nije bilo velikih promjena u strukturi privrede. Neformalni sektor predstavlja značajan problem.

Uticaj države na konkurentnost

U smanjenju uticaja države na privredu nije postignut napredak. U 2012. godini su direktne budžetske subvencije za industriju i poljoprivredu povećane na 1,6% BDP-a, *sa* 1,5% iz prethodne godine. U prvoj četvrtini 2013. godine su smanjene 21,3% na godišnjem nivou. Uprkos osnivanju Vijeća za državnu pomoć i imenovanju sekretarijata, ova dva tijela nisu u potpunosti operativna, jer još uvijek nisu usvojeni provedbeni propisi ni budžet. Transparentnost državne pomoći dodijeljene u Bosni i Hercegovini još uvijek nije osigurana, pošto se ne daje sveobuhvatan popis državne pomoći koji bi bio konsolidovan za cijelu državu. *Sveukupno*, državna pomoć je i dalje visoka i država još uvijek utiče na privredu putem državnih monopola.

Ekonomska integracija sa EU

Bosna i Hercegovina i dalje ima otvorenu ekonomiju, uprkos malom smanjenju otvorenosti tržišta u 2012. godini. Ukupna razmjena (zbir obima izvoza i uvoza robe i usluga) se smanjila na 84,9% BDP-a u 2012. godini, u poređenju sa 87% BDP-a u 2011. EU je i dalje najveći trgovinski partner BiH. Njen udio u ukupnom izvozu je neznatno smanjen na 59,8%, dok je udio u uvozu porastao na 47,3%. Udio drugog glavnog trgovinskog partnera, država članica CEFTA-e, je blago smanjen na 28,7% ukupnog izvoza i 22,2% ukupnog uvoza. U 2012. godini je stvarni efektivni devizni kurs, zasnovan na 20 najvećih trgovinskih partnera BiH, blago povećan za 0,4%, ukazujući na određene neznatne gubitke konkurentnosti cijena. Udio mase DSI iz EU u ukupnim DSI je u 2012. godini iznosio 44,1%. *Sveukupno*, nivo trgovinske povezanosti sa EU, koji je i bio visok, dodatno je povećan.

4. EVROPSKI STANDARDI

U ovom dijelu se razmatra sposobnost Bosne i Hercegovine da postepeno približi *acquis*-u svoje zakonodavstvo i politike u vezi sa unutarnjim tržištem, sektorskim politikama i pravdom, slobodom i sigurnošću, u skladu sa Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju (SSP). Takođe sadrži analizu administrativnih kapaciteta Bosne i Hercegovine. U svakom sektoru, ocjenom Komisije je obuhvaćen napredak postignut u toku izvještajnog perioda i u noj je sumiran ukupni nivo pripremljenosti države.

4.1 Unutrašnje tržište

4.1.1. Slobodno kretanje robe

Razvojna strategija za infrastrukturu kvaliteta u cjelini i mehanizam horizontalne koordinacije još uvijek nisu uspostavljeni. Tek treba da se uspostavi dijalog između javnog i privatnog sektora o industrijskom tržištu.

U oblasti **standardizacije**, Institut za standardizaciju Bosne i Hercegovine (BAS) je usvojio 77% evropskih standarda (EN) potrebnih za članstvo u Evropskom odboru za standardizaciju (CEN) i Evropskom odboru za standardizaciju u elektrotehnici (CENELEC). BAS je usvojio 2 806 evropskih standarda (EN) kao nacionalne standarde, čime je ukupni broj EN standarda dostigao 16 467. Uspostavljeni su i stavljeni u funkciju Sistem upita i obavještenja (ENP sistem) i Sistem za upravljanje standardima i obavještanje. Stručna osposobljenost osoblja BAS-a za standardizaciju i upravljanje sistemima za obavještanje o standardizaciji je značajno poboljšana. BAS je obavio treću godišnju provjeru svog sistema za upravljanje kvalitetom. Institut i dalje radi na podizanju svijesti javnosti o važnosti standardizacije. Nije ukinut nijedan kontradiktorni obavezni standard bivše Jugoslavije.

U oblasti **ocjenjivanja usklađenosti** nije bilo promjena.

U oblasti **akreditacije**, Institut za akreditaciju Bosne i Hercegovine (BATA) potpisao je bilateralni sporazum sa Evropskom organizacijom za akreditaciju (EA) o laboratorijama za testiranje i kalibraciju i inspekcijским organima. BATA je postao punopravni član Međunarodne organizacije za akreditaciju laboratorija (ILAC). Nakon potpisivanja sporazuma sa EA, BATA je pridružen Sporazumu o uzajamnom priznavanju u oblasti kalibracije, testiranja i inspekcijских organa.

BATA je izradio vjerodostojne i međunarodno prihvatljive šeme u oblasti akreditacije medicinskih laboratorija, organa za certifikovanje proizvoda, organa za certifikovanje kvaliteta, te sistema za upravljanje životnom sredinom i organa za certifikovanje osoba. Međutim, još uvijek nije podnesen ni jedan zahtjev za akreditaciju. Osoblje BATA-a je obučeno u navedenim oblastima. BATA je akreditovao ukupno 57 tijela za ocjenjivanje usklađenosti. U Zakon o akreditaciji se trebaju unijeti izmjene i dopune, kako bi bio usaglašen sa *acquis*-em. Potrebno je osigurati ulogu akreditacije u ovlašćivanju tijela za ocjenjivanje usklađenosti na državnom i entitetskom nivou.

U oblasti **mjeriteljstva**, Institut za mjeriteljstvo Bosne i Hercegovine (IMBiH) je postao član Evropskog programa za istraživanje u oblasti mjeriteljstva i pridruženi član Evroazijske organizacije nacionalnih zavoda za mjeriteljstvo (COOMET). Predstavници IMBiH su učestvovali u radu evropskih tehničkih odbora za mjeriteljstvo (EURAMET, WELMEC, BIPM, i IOML). IMBiH je učestvovao i u četiri među-poređenja. Kapacitet laboratorije Instituta je povećan, a oblasti mjerenja su proširene na zapreminu, pritisak, električne vrijednosti, vrijeme i frekvenciju. IMBiH je obavio treću godišnju provjeru svog sistema za upravljanje kvalitetom. Urađena je vanjska revizija kvaliteta Laboratorije za masu i povezane veličine, u vezi sa tehničkim ocjenjivanjem laboratorijskih aktivnosti u oblasti pritiska.

Intenzivna obuka osoblja je nastavljena. Osoblje IMBiH je unaprijedilo iskustvo učešćem u evropskim programima razvoja i saradnjom sa institutima za mjeriteljstvo u EU. Institut je objavio prvo izdanje Službenog glasnika Instituta i nastavio sa podizanjem svijesti o važnosti mjeriteljstva. Tek treba da se usvoje strategija razvoja mjeriteljskog sistema i novi Zakon o mjeriteljstvu, koji će objediniti postojeći zakonski okvir i stvoriti temelj za provedbu *acquis*-a i različitih podzakonskih akata. Potrebno je dodatno poboljšanje saradnje i koordinacije između IMBiH i entitetskih instituta za mjeriteljstvo.

Agencija za nadzor nad tržištem i inspekcijски organi u entitetima i u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine su inicirali, proveli i koordinirali aktivnosti proaktivnog i reaktivnog **nadzora nad tržištem** i projektima. U sklopu proaktivnog nadzora je provedeno 15 projekata. U sklopu reaktivnog nadzora su potpuno završena 42 predmeta. Agencija je izvršila 236 inspekcijских kontrola, nakon kojih je sa tržišta povučeno 9 494 opasnih proizvoda, a 4 447 je uništeno.

Poslovni subjekti su uskladili 1 218 proizvoda sa sigurnosnim zahtjevima po naređenju inspekcija, a 15 opasnih proizvoda su opozvali potrošači. Agencija je izvršila 10 obuka za inspektore iz entiteta i Brčko Distrikta. Koordinacija i saradnja između Agencije i inspekcija u entitetima i Brčko Distriktu je nastavljena kroz redovan rad Koordinacijskog odbora.

Sa ciljem obavještanja javnosti o opasnim proizvodima na tržištu, Agencija je objavila 74 saopštenja na internetu sa opisom rizika i uputstvima za potrošače. Takođe je izdala dva biltena o opasnim proizvodima pronađenim na tržištu, te je prevela i objavila 39 sedmičnih RAPEX saopštenja o opasnim proizvodima pronađenim na tržištu EU. Agencija je učestvovala na Generalnoj skupštini Evropskog foruma za primjenu sigurnosti proizvoda (PROSAFE) kao punopravna članica. U ulozi posmatrača, učestvovala je u zajedničkim aktivnostima nadzora nad proizvodima za djecu, koje su vršila tijela za nadzor nad tržištem u državama članicama EU.

Predstavnici Agencije su kao posmatrači bili na sedam sastanaka Radne grupe za administrativnu saradnju. Agencija je potpisala memorandum o razumijevanju o nadzoru nad tržištem i zaštiti potrošača sa Upravom za zaštitu potrošača Mađarske. Puno usklađivanje Zakona o nadzoru nad tržištem u Bosni i Hercegovini sa *acquis*-em tek treba biti postignuto.

Nije bilo promjena po pitanju zakonodavstva o proizvodima u sklopu "Novog i globalnog pristupa" i "Starog pristupa".

Što se tiče **zaštite potrošača**, povećani su tehnički kapaciteti nadležnih državnih i entitetskih institucija i njihove aktivnosti informisanja javnosti. Odnosi između vlasti i nevladinih organizacija su se poboljšali. Usvojen je izvještaj o izvršenju Godišnjeg državnog programa zaštite potrošača za 2012. godinu. Tek treba da se usvoji državni godišnji program zaštite potrošača za 2013. godinu kao i novi nacrt državnog zakona o zaštiti potrošača, usklađen sa *acquis*-em.

Ured Ombudsmena za zaštitu potrošača je u potpunosti kadrovski popunjen. Tokom 2012. Ured je radio na 317 predmeta od kojih je 295 riješeno. Ombudsman je dao 10 stručnih mišljenja, 664 pravnih savjeta i odgovorio na 1 515 zahtjeva za informacije. Ombudsman je izdao preporuke i smjernice u sektoru telekomunikacija, grijanja i vodosnabdijevanja.

Sveukupno, bilo je određenog napretka u oblasti slobodnog kretanja roba i zaštite potrošača. Potrebno je poduzeti dodatne napore na usvajanju zakonskog okvira koji će biti usklađen sa horizontalnim *acquis*-em i nastaviti sa preuzimanjem *acquis*-a koji se odnosi na pojedinačne proizvode. I dalje je od ključnog značaja jačanje institucionalnih kapaciteta i koordinacije među relevantnim institucijama. Određivanje prioriteta u usklađivanju pravnih propisa i jačanje kapaciteta u toj oblasti tek treba prilagoditi potrebama tržišta. Treba poduzeti velike korake kako bi se postigao potpuno funkcionalan jedinstveni ekonomski prostor. Pripreme u ovom području su blago napredovale.

4.1.2. Kretanje osoba, usluga i pravo poslovnog nastana

Po pitanju **kretanja osoba**, Bosna i Hercegovina je sklopila sporazum o zapošljavanju svojih državljana u Sloveniji. Postignut je i sporazum o ostvarivanju prava na beneficije za

nezaposlene između Zavoda za zapošljavanje Federacije, Zavoda za zapošljavanje Republike Srpske i Zavoda za zapošljavanje Brčko Distrikta. To bi mogao biti prvi korak ka koordinaciji socijalnog osiguranja unutar Bosne i Hercegovine. Još uvijek postoje značajne razlike u radnom zakonodavstvu i sistemima socijalnog osiguranja među različitim nivoima vlasti, što i dalje škodi kretanju radnikâ unutar države. Usklađivanje sa standardima EU je još uvijek u početnoj fazi.

Nisu zabilježene promjene u oblasti **prava poslovnog nastana i slobode pružanja prekograničnih usluga**. Još uvijek nisu počele pripreme za usklađivanje sa Direktivom o uslugama. Ne pravi se razlika između postupanja prema subjektima iz EU koji pružaju prekogranične usluge i onih koji pružaju usluge putem trajnog poslovnog nastana unutar države.

U oblasti **poštanskih usluga**, Agencija za poštanski saobraćaj je izdala još jednu dozvolu privatnim kurirskim službama, čime je broj ukupno izdatih dozvola povećan na 13. Ne postoji strategija za poštanske usluge na državnom nivou. Nije usvojen novi zakon o poštanskim uslugama na državnom nivou, kojim bi se osiguralo daljnje usklađivanje sa *acquis-em*. Obaveza pružanja univerzalnih usluga je još uvijek postavljena iznad minimalnih zahtjeva *acquis-a* u oblasti poštanskih usluga. Situacija je ista u pogledu obima rezervisanih usluga, koji je širok u odnosu na *acquis* o poštanskim uslugama. Nedovoljna usklađenost između države i entiteta u pogledu obima univerzalnih i rezervisanih usluga otvara ozbiljno pitanje transparentnosti te i dalje podriva pravnu sigurnost. Administrativni kapacitet Ministarstva transporta i komunikacija na državnom nivou u oblasti poštanskih usluga je i dalje slab.

Što se tiče **finansijskih usluga**, u Federaciji su usvojene izmjene i dopune, a u Republici Srpskoj je usvojen novi Zakon o Agenciji za bankarstvo, sa ciljem usklađivanja sa međunarodnim pravnim okvirom u vezi sa razmjenom informacija i zaštitom povjerljivosti. U oba entiteta su usvojeni provedbeni propisi kojima se definišu sadržaj i rokovi za dostavljanje izvještaja od strane banaka, društava za lizing i mikrokreditnih organizacija. Izvještavanje među entitetima je usklađeno. Koordinacija bankarske supervizije među entitetima je ostala na zadovoljavajućem nivou. Entitetske agencije za bankarstvo produžile su privremene mjere za otplate kredita do kraja 2013. godine. Stres testovi se stalno izvode. Kapitalizacija banaka je i dalje na odgovarajućem nivou. Usvojene su smjernice za utvrđivanje liste banaka od sistematske važnosti.

Preporuke Bazela II u pogledu propisa iz oblasti bankarstva i standarde Bazelskog odbora za superviziju banaka tek treba u potpunosti provesti u oba entiteta. Revidirana strategija za uvođenje Međunarodnog sporazuma o mjerenju kapitala i standardima kapitala - Bazel II, u februaru je usvojena u oba entiteta. U Federaciji su usvojene izmijene i dopune zakona o bankama i leasingu, kako bi se oni uskladili sa Zakonom o sprečavanju pranja novca na državnom nivou. U Republici Srpskoj su usvojene izmijene i dopune više odluka, kako bi se one uskladile sa tim istim zakonom. Istovremeno su usvojene izmijene i dopune Zakona o bankama, u dijelu kojim se uređuje privremeno upravljanje.

U Federaciji je izrađen nacrt Zakona o zaštiti potrošača-korisnika finansijskih usluga, ali on tek treba da bude usvojen nakon postupka javnih konsultacija. Uprkos postojanju pravnog okvira, u Federaciji još uvijek ne radi Ombudsmen za finansijske usluge. Memorandum o razumijevanju sa supervizorima stranih banaka prisutnih u državi još nisu potpisani. Potrebno je daljnje usklađivanje sa *acquis-em*.

U oba entiteta su usvojeni provedbeni propisi o uslugama osiguranja, o uslovima za osnivanje i rad filijala brokerskih društava u drugom entitetu te o margini solventnosti. U Federaciji je usvojena i odluka o privremenom finansiranju fonda za zaštitu, a u Republici Srpskoj je usvojen pravilnik o izračunavanju minimalnog kapitala brokerskih firmi i smjernice za

provedbu sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma. Kontroverzni nacrt federalnog Zakona o obaveznim osiguranjima u saobraćaju je poslan u parlamentarnu proceduru na prijedlog Federalnog ministarstva pravde, uprkos ozbiljnim primjedbama agencija za osiguranje na državnom i federalnom nivou na njegovu usklađenost sa *acquis-em*.

Zakonodavstvo je i dalje djelomično usklađeno sa *acquis-em*. Zakon o Agenciji za osiguranje Bosne i Hercegovine i entitetsko zakonodavstvo o osiguranju i superviziji osiguranja tek treba u potpunosti uskladiti sa Solventnost II Direktivom. Razlike u zakonodavstvu među entitetima i dalje postoje, između ostalog u pogledu kazni izrečenih u slučaju teških kaznenih djela. Vijeće Ministara od juna 2012. godine nije ponovo imenovalo Upravni odbor Agencije za osiguranje Bosne i Hercegovine. Zbog toga Upravni odbor nije u mogućnosti da vrši svoju ulogu u skladu sa zakonom, čime se blokira napredak u usvajanju zakonodavstva. Potrebno je ojačati i pojasniti regulatorne i izvršne ovlasti Agencije za osiguranje Bosne i Hercegovine. Agencija za osiguranje je u avgustu objavila godišnje statističke podatke o tržištu osiguranja u Bosni i Hercegovini, sa poboljšanim pokazateljima stanja u sektoru osiguranja. Međutim, statistika, izvještavanje i razmjena podataka između entitetskih agencija i Agencije za osiguranje Bosne i Hercegovine su i dalje nedovoljno razvijeni. Na federalnom i državnom nivou još uvijek nisu utvrđeni kapaciteti za arbitražu.

Što se tiče *tržišta kapitala*, u Federaciji su usvojene izmjene i dopune Zakona o tržištu vrijednosnih papira, kojim se za povećanje ili smanjenje kapitalnog udjela fizičkih ili pravnih lica unutar trgovinskog subjekta zahtijeva prethodno odobrenje Komisije za vrijednosne papire. Takođe su usvojene izmjene i dopune više pravilnika kojima se reguliše učešće na tržištu, uslovi i rokovi izvještavanja, te uslovi za reviziju finansijskih izvještaja investicijskih fondova.

Zakonodavni okviri u entitetima nisu u potpunosti usklađeni sa *acquis-em* niti su međusobno usklađeni. U Republici Srpskoj su usvojene izmjene i dopune Zakona o preuzimanju dioničkih društava, dok takvi zakoni tek treba da budu usvojeni u Federaciji i Brčko Distriktu. Brčko Distrikt još uvijek nije donio zakon o tržištu vrijednosnih papira. Upravljanje i nadzor nad tržištem vrijednosnih papira je i dalje rascjepkano, a učesnici na tom tržištu sa sjedištem u jednom entitetu još uvijek moraju dobiti dodatnu dozvolu za rad u drugom entitetu.

U Federaciji je počela izrada nacrtu zakona o **privrednim društvima** kojim bi se omogućilo pojednostavljenje procesa registracije preduzeća. U Republici Srpskoj su u Zakon o privrednim društvima unesene izmjene i dopune sa ciljem smanjenja minimalnog početnog kapitala potrebnog za osnivanje društva s ograničenom odgovornošću na 1 KM i pružanja uslova za pretvaranje poreskih dugovanja u udio u vlasništvu privrednog društva. Republika Srpska je usvojila novi Zakon o registraciji poslovnih subjekata kako bi usmjerila i pojednostavila postupak registracije i pripremila okruženje za uvođenje one-stop-shop sistema za registraciju poslovnih subjekata. Novi zakon će se primjenjivati od 1. decembra 2013. godine.

Zakonodavstvo o *korporativnom računovodstvu i reviziji* je u velikoj mjeri usklađeno sa *acquis-em* i skoro u potpunosti usklađeno između entiteta. Entiteti primjenjuju Međunarodne standarde finansijskog izvještavanja (MSFI) za sva privredna društva, bez obzira na njihovu veličinu. U Republici Srpskoj mala i srednja preduzeća mogu koristiti MSFI ukoliko to propiše u svojim računovodstvenim politikama. Privredna društva sa javnim ovlaštenjima i ona koja su listirana na berzi dužna su u potpunosti primjenjivati MSFI.

Federalno ministarstvo finansija je usvojilo pravilnik o licenciranju revizora i društava za reviziju, u kojem se kao uslov za izdavanje licenci postavlja plaćanje članarine u Revizorskoj komori, čime se osigurava adekvatno finansiranje rada Komore. u Federalnoj Revizorskoj komori je na neodređeno vrijeme zaposlen nadzornik za osiguravanje kvaliteta, a u Upravnom

odboru Komore imenovani su članovi Odbora za standarde revizije i etiku. Pravilnici o nadzoru i metodologiji kvaliteta su u pripremi, ali tek treba da budu usvojeni. Savez računovođa i revizora Republike Srpske nastavio je s provedbom postupaka kontrole kvalitete. Ministarstvo finansija neovisno obavlja nadzor revizija.

Potrebno je dodatno usklađivanje s *acquis*-em u oblasti prekograničnog spajanja u Republici Srpskoj i u pogledu ponuda za preuzimanje preduzeća u oba entiteta. Ne postoji sistem za razmjenu podataka između različitih registara privrednih društava. Vlada Federacije još uvijek nije imenovala članove nezavisnog Odbora za javni nadzor Federacije.

Sveukupno, država je ostvarila mali napredak u pogledu kretanja osoba, usluga i prava poslovnog nastana. Ostvaren je određen napredak u pogledu zakona o privrednim društvima, računovodstvu i reviziji. Ograničeni napredak je postignut u usklađivanju propisa o finansijskim uslugama. Nije postignut napredak na uspostavljanju pravnog okvira za pružanje univerzalnih poštanskih usluga u cijeloj državi. Pripreme su još u početnoj fazi.

4.1.3. Slobodno kretanje kapitala

Što se tiče **slobodnog kretanja kapitala**, Bosna i Hercegovina nastavlja s primjenom relativno liberalnih pravila o prilivima kapitala. Pravni okvir još uvijek nije usklađen. Pravni propisi u oba entiteta ograničavaju iznos koji nerezidenti mogu prenijeti bez birokratskih opterećenja.

Što se tiče stranih investicija, nedostaje koordinacije u cijeloj državi u pogledu osmišljavanja i provođenja reforme pravnih propisa. Tržišta kapitala nisu u potpunosti funkcionalna. Stvaranje jedinstvenog ekonomskog prostora bi bilo ključ za privlačenje više stranih investicija. U cjelini gledano, priliv direktnih stranih investicija je povećan u 2012. i dosegao je 3,8% državnog BDP, iako je to još uvijek znatno niže nego prije globalne krize. Investicije su uglavnom povećane u nefinansijskom sektoru i to prije svega u proizvodnji bazičnih metala i trgovini na veliko. Ograničenja za direktne strane investicije se i dalje primjenjuju u sektoru medija u kojem je uvedeno ograničenje od 49% za strani kapital.

U okviru Centralne banke, Bosna i Hercegovina ima moderan **platni sistem** za žiro-kliring i bruto poravnanja u realnom vremenu. U 2012. vrijednost transakcija u ove dvije kategorije je porasla za 6,4% u poređenju sa 2011. U okviru sistema komercijalnog bankarstva, unutar-bankovne transakcije čine 66% od ukupnog broja i 52% vrijednosti transakcija.

U cjelini gledano, nije bilo napretka u pogledu slobodnog kretanja kapitala. Pripreme u oblasti slobodnog kretanja kapitala i dalje blago napreduju i potrebno je obaviti dodatno usklađivanje sa *acquis*-em, odnosno osigurati usklađivanje u cijeloj zemlji i stvoriti jedinstveno ekonomsko tržište.

4.1.4. Carine i oporezivanje

Carinska tarifa je ažurirana u skladu sa Kombinovanom nomenklaturom EU iz 2013. Bosna i Hercegovina je u skladu s Privremenim sporazumom smanjila sve carine na 0% za sve industrijske proizvode. Pravila o porijeklu se i dalje koriste u skladu sa Privremenim sporazumom. Bosna i Hercegovina je potpisala Regionalnu konvenciju o Pan-Euro-Mediterranskim povlaštenim pravilima porijekla, ali je još nije ratifikovala. Usvojeni su provedbeni propisi o pravu intelektualnog vlasništva. Potrebno je unaprijediti operativne kapacitete carine za primjenu prava intelektualnog vlasništva. Također, potrebno je usvojiti nacrt zakona o carinskoj politici, te finalizirati i usvojiti podzakonske akte u vezi s njim.

Uprava za indirektno oporezivanje BiH (UIO) provodi pojednostavljene carinske postupke kako bi ubrzala postupak carinjenja kod ulaza i izlaza roba. UIO je uvela lokalno uvezno carinjenje i status ovlaštenog pošiljaoca i ovlaštenog primaoca u postupku carinskog tranzita, čime se ubrzavaju postupci carinjenja i smanjuju troškovi vezani za uvoz i izvoz robe. UIO radi na izradi sekundarnog zakonodavstva za provedbu statusa autorizovanog privrednog subjekta (AEO) kako bi dodatno unaprijedila odnose između carine i trgovine. To će privrednim subjektima u državi omogućiti da budu prepoznati kao pouzdani partneri u globalnom lancu ponude.

Potrebno je unaprijediti operativni kapacitet carine za primjenu pojednostavljenih postupaka i sigurnosnih mjera sa posebnim naglaskom u pogledu načela revizije, analize rizika i uvođenja koncepta autorizovanog privrednog subjekta (AEO). Jedinica za analizu rizika tek treba postati operativna. Nedostatak potpuno razvijene analize rizika ima za posljedicu česte, loše usmjerene i samim tim neefikasne carinske kontrole. Potrebno je ojačati kapacitete carinske laboratorije.

Bosna i Hercegovina je ostvarila ograničen napredak u pripremi za pristupanje Konvenciji o zajedničkom tranzitu. Još nije započela primjena novog sistema za obradu carinskih deklaracija iako je donešena odluka o relevantnom sistemu (ASYCUDA). Modul za provjeru finansijskih podataka poreskih obveznika je dodat PDV sistemu, čime su unaprijeđene ciljane revizije. Izrađen je ePDV modul za elektronsko podnošenje prijave za povrat PDV-a ali se još ne primjenjuje jer se čeka na usvajanje sekundarnog zakonodavstva. Također, potrebno je osmisliti poslovne procese za sve vrste poreza.

U oblasti indirektnog **oporezivanja**, Zakon o porezu na dodanu vrijednost, Zakon o akcizama i pravni propisi o slobodnim zonama tek trebaju biti usklađeni sa *acquis-em*. U oblasti direktnog oporezivanja, u Zakon o poreznoj upravi FBiH su unesene izmjene i dopune kojima se predviđa promjena u redoslijedu ubiranja poreza, u skladu s kojom se prvo naplaćuje osnovni dug, a zatim ostale obavezujuće naknade, kazne i kamate. U pogledu ličnih prihoda od nesamostalnih djelatnosti, u Zakon o porezu na dohodak FBiH su unesene izmjene i dopune koje predviđaju da se rezidentni poreski obveznici RS-a i Brčko Distrikta također smatraju obveznicima Federacije BiH ukoliko njihov poslodavac ima sjedište na području Federacije BiH. Izmjene i dopune Zakona o jedinstvenom sistemu registracije, kontrole i naplate doprinosa FBiH ukidaju obavezu podnošenja godišnje prijave podataka o doprinosima.

Republika Srpska je usvojila novi Zakon o doprinosima koji predviđa preraspodjelu stopa doprinosa, dok je kumulativna stopa doprinosa ostala nepromijenjena. U Republici Srpskoj je usvojen novi Zakon o igrama na sreću kako bi se unaprijedio sistem za kontrolu i sprečavanje pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti. Republika Srpska je također usvojila zakon koji predviđa posebne metode za obračunavanje poreskih dugova privrednih društava koja su pretrpjela ekonomsku i finansijsku krizu, kao što je to u primjeru odgađanja dospjelog plaćanja do godine dana. Pravilnik o primjeni Zakona o porezu na dobit je izmijenjen i dopunjen kako bi bio u skladu sa izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dobit Republike Srpske. U Zakon o porezu na dobit Brčko Distrikta su unesene izmjene i dopune kako bi se zakon uskladio sa entitetskim pravnim propisima iz ove oblasti, te regulisale dodatne beneficije za pravne osobe prilikom promjene obračunavanja poreske osnovice i podsticaja za investicije i izvoz u smislu prelaska na obračun kada je poreska osnovica nastala i obračunata. U Brčko Distriktu se tek trebaju uvesti fiskalne kase.

Unaprijeđena je razmjena informacija u oblasti poreza između entiteta. Potrebno je dodatno uskladiti pravila i postupke direktnog oporezivanja. Primjena pravnih propisa na svim

nivoima je i dalje prioritet. Trenutno se ne vrši uzajamna provjera podataka između poreskih uprava, niti zajednička revizija.

U pogledu operativnih i administrativnih kapaciteta Uprave za indirektno oporezivanje, njen upravni odbor je usvojio novi pravilnik o unutrašnjoj organizaciji UIO-a. Izmjene i dopune pravilnika trebaju obuhvatiti novu sistematizaciju radnih mjesta. U poreskoj upravi operativnu vrstu poslova je potrebno zamijeniti provedbenom, revizionom i uslužnom vrstom radnih mjesta.

U cjelini gledano, postignut je napredak u oblasti carina i oporezivanja. Bilo je pozitivnih dešavanja u smislu provedbe pojednostavljenih postupaka, modernizacije sistema informacionih tehnologija i unaprjeđenja pravnog okvira za ubiranje direktnih poreza. Potrebno je uložiti značajne napore kako bi se pravni propisi u potpunosti uskladili sa *acquis-em*, kako bi se osigurala propisna provedba Privremenog sporazuma, nova sistematizacija radnih mjesta i pružile usluge preduzećima i poreskim obveznicima. Pripreme za ove aktivnosti su još uvijek u početnoj fazi.

4.1.5. Konkurencija

U oblasti **borbe protiv trustova i spajanja**, Zakon o konkurenciji treba potpuno uskladiti sa *acquis-em*. Aktivnosti Konkurencijskog vijeća BiH bile su usmjerene na spajanja i zloupotrebe dominantnog položaja na tržištu. Vijeće je usvojilo osam odluka o borbi protiv trustova i 16 odluka o spajanju, te izdalo 25 stručnih mišljenja. Osam spajanja je zabranjeno, a ostalih osam je bezuslovno odobreno. Konkurencijsko vijeće je izreklo novčane kazne u ukupnom iznosu od oko 1,8 miliona EUR kompanijama koje su prekršile pravila konkurencije. Sud BiH donio je šest odluka na zahtjev stranaka, kojima su potvrđene konačne odluke Konkurencijskog vijeća. Zaposleni u Konkurencijskom vijeću trebaju dodatne obuke kako bi se unaprijedili istražni kapaciteti Vijeća.

Usvojene su izmjene i dopune entitetskih zakona o javnim preduzećima kojima se omogućava primjena principa konkurencije EU na javna preduzeća i preduzeća kojima su dodijeljena posebna i ekskluzivna prava.

Uspostavljeno je **Vijeće za državnu pomoć** i održana je njegova prva sjednica. Predsjedavajući Vijeća podnio je ostavku u aprilu, jer Vijeće i Sekretarijat nisu radili zbog nedostatka finansijskih sredstava. U međuvremenu je osigurano financiranje ovog tijela na državnoj razini i iz entiteta. Potrebno je imenovati novog predsjedavajućeg kako bi se izbjeglo blokiranje rada Vijeća. Usvojeni su Poslovnik o radu i Pravilnik o unutarnjem ustrojstvu Sekretarijata. Sekretarijat još uvijek ne radi u punom kapacitetu. Usvojen je podzakonski akt o postupcima i obrascima za podnošenje obavještenja o državnoj pomoći i praćenje državne pomoći. U postupku usvajanja je podzakonski akt kojim se utvrđuju kriteriji za dodjelu državne pomoći, koja nije u potpunosti u skladu s *acquis-em*. Završen je popis programa državne pomoći koji su odobreniprije osnivanja Vijeća za državnu pomoć. Programi pomoći još nisu u potpunosti usklađeni sa pravilima konkurencije EU. Još uvijek nije osigurana transparentnost cjelokupne državne pomoći koja se dodjeljuje u državi.

Sveukupno, u oblasti konkurencije je ostvaren određeni napredak. Potrebno je poduzeti dodatne napore da bi se poboljšali postojeći propisi za borbu protiv trustova i povećali administrativni kapaciteti Konkurencijskog vijeća. U skladu sa Privremenim sporazumom, BiH mora u potpunosti provesti propise o državnoj pomoći i izgraditi institucionalni okvir za

djelotvornu kontrolu cjelokupne državne pomoći koja se u državi dodjeljuje. Pripreme u ovoj oblasti su i dalje u početnoj fazi.

4.1.6. Javne nabavke

Usklađivanje zakonodavstva iz oblasti javnih nabavki nije napredovalo, te su u toj oblasti potrebne dalje aktivnosti, posebno kada je riječ o usklađivanju sa direktivama EU 2004/17 i 2004/18.

Pravna uređenost sistema koncesija i dalje je rascjepkana zbog razlika u zakonodavstvu na nivou države, entiteta, kantona i Brčko Distrikta. To dovodi do pravne nesigurnosti, visokih transakcionih troškova i podijeljenosti ekonomskog prostora u državi. U Agenciji za javne nabavke (AJN) zaposlene su dvije nove osobe, a u Uredu za razmatranje žalbi očekuju se nova imenovanja ili obnove mandata članova Ureda. Iako su administrativni kapaciteti bili slabi, s obzirom na najveći broj slučajeva u regiji, stopa riješenih žalbi bila je zadovoljavajuća. Nije nastavljena praksa objavljivanja odluka Ureda za razmatranje žalbi na internetu. Agencija za javne nabavke bila je aktivna kada je riječ o organizaciji obuka i nadogradnji svog IT sistema.

Sveukupno, pripreme u oblasti javnih nabavki su u početnoj fazi. I dalje je potrebno značajno unaprijediti kvalitet, integritet i transparentnost unutrašnjeg poslovanja Agencije za javne nabavke i Ureda za razmatranje žalbi u cijeloj zemlji.

4.1.7. Zakon o intelektualnom vlasništvu

Dodatno je unaprijeđen rad Instituta za intelektualno vlasništvo. Nastavljene su obuke i napori usmjereni na podizanje nivoa informisanosti o značaju prava intelektualnog vlasništva.

U pogledu **autorskih i srodnih prava**, Institut je primio i obradio ukupno pet zahtjeva za izdavanje licence za kolektivno ostvarivanje autorskih prava i srodnih prava. Institut je opozvao ovlaštenja koja je dodijelio za četiri društva za kolektivno ostvarivanje prava nakon stupanja na snagu novog Zakona o autorskim i srodnim pravima. Sistem za kolektivno ostvarivanje prava za sada funkcioniše dobro, ali ima prostora za poboljšanje. Ukupno 32 rada iz oblasti autorskih i srodnih prava unesena su u evidenciju Instituta, izdate su isprave o deponovanju i izvršeno upisivanje autorskih djela.

U pogledu **prava industrijskog vlasništva**, ratifikovan je Ugovor iz Najrobija o zaštiti olimpijskog simbola, Sporazum iz Lisabona o zaštiti oznaka porijekla i njihovom međunarodnom registrovanju, te Sporazum iz Madrida o suzbijanju lažnih i prevarnih oznaka porijekla na proizvodima. Potrebno je ratifikovati Međunarodnu konvenciju za zaštitu novih biljnih sorti (Konvencija UPOV). Institut za intelektualno vlasništvo primio je 60 nacionalnih prijava patenta i 263 zahtjeva za proširenje evropskih patenta, te obradio 245 prijava, uključujući i neke iz prethodnih godina. Institut je započeo sa izdavanjem patentnih spisa na zahtjev nosilaca patenta, kao i sertifikata o dodatnoj zaštiti za medicinske proizvode za ljude i životinje, te za proizvode za zaštitu bilja. U pogledu žigova, Institut je primio 730 zahtjeva i obradio 1057 zahtjeva, uključujući veći broj iz prethodnih godina. Institut je primio 26 zahtjeva za industrijski dizajn, te izdao 23 odluka o odobravanju industrijskog dizajna. Nije bilo zahtjeva za zaštitu geografskih oznaka. Komisija za žalbe Instituta je primila 23 nove žalbe i okončala pet žalbenih postupaka. Unaprijeđena je IT oprema.

Vežano za **provedbu**, nosioci prava intelektualnog vlasništva podnijeli su 39 zahtjeva za carinske mjere na osnovu zaštićenih žigova. Izdata su rješenja za 35 zahtjeva, gdje su odobrene carinske mjere u skladu sa odredbama Zakona o žigu, dok su četiri zahtjeva

odbijena. Izdato je ukupno 17 odluka o privremenoj konfiskaciji i pljenidbi robe. I dalje se održavaju obuke za osoblje Indirektne uprave za oporezivanje (UINO). Baza podataka nosilaca prava i žigova koja je kreirana za mjere carinske zaštite objavljena je na intranetu UINO-a. Uprava za indirektno oporezivanje BiH je zaplijenila krivotvorenu robu čija je vrijednost procijenjena na oko 14 000 EUR. U dva od osam slučajeva roba je uništena, dok je u šest slučajeva podnesena tužba i čeka se sudska presuda. Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA) i entitetski inspektorati su intenzivirali svoj rad u pogledu prava intelektualnog vlasništva. SIPA je zaplijenila krivotvorenu robu čija je vrijednost procijenjena na oko 180 000 EUR. SIPA je nadležnom tužilaštvu podnijela 24 izvještaja o kriminalnim aktivnostima. Inspektorati u Republici Srpskoj i FBiH proveli su medijsku kampanju za povećanje informisanosti o značaju zaštite prava intelektualnog vlasništva, te informisali poslovne subjekte o novim propisima i inspekcijским aktivnostima.

Tržišni inspektori u Republici Srpskoj izvršili su 95 inspekcija vezanih za zaštitu prava intelektualnog vlasništva. U 21 slučaju su utvrđene nepravilnosti, a u 15 slučajeva poslovnim subjektima su izdata rješenja kojima se nalaže da otklone te nepravilnosti. U jednom slučaju je zaplijenjena roba, a izdate su četiri mjere zabrane. Izdata su tri prekršajna naloga ukupne vrijednosti 5000 EUR, a podnesene su dvije prekršajne prijave. Tržišni inspektori u FBiH izvršili su 593 inspekcije vezane za zaštitu autorskih i srodnih prava (licence za softvere). U 180 slučajeva su utvrđene nepravilnosti. Izdata su 24 prekršajna naloga ukupne vrijednosti 22 250 EUR.

Još uvijek ne postoji pouzdan sistem za prikupljanje, analizu i razmjenu podataka između različitih nadležnih institucija. Još uvijek nema strategije za provedbu, te je potrebno povećati nivo provedbe i koordinaciju između provedbenih tijela na različitim nivoima.

Sveukupno, pripreme u oblasti prava intelektualnog, industrijskog i komercijalnog vlasništva su dobro napredovale. Potrebno je uložiti dodatne napore kako bi se poboljšala provedba i koordinacija.

4.1.8. Zapošljavanje i socijalna politika, politika javnog zdravstva

U pogledu **politike zapošljavanja**, FBiH i Brčko Distrikt nisu usvojili operativne planove za provedbu Strategije zapošljavanja Bosne i Hercegovine 2010-2014. Vlada Republike Srpske usvojila je operativni plan za 2013. godinu. U toku 2012. godine zapošljavanje je stagniralo. Nastavljen je pad učešća na tržištu rada (53,9% u 2012.) kao i stope zaposlenosti (do 38,5% u 2012.). U 2012. godini nezaposlenost je neznatno povećana na 28,6%. Oko 80% nezaposlenih osoba su dugoročno nezaposlene. Nivo nezaposlenosti mladih i dalje je alarmantan (63,1% u 2012.).

Tri zavoda za zapošljavanje u BiH (RS, FBiH i BD) potpisala su Sporazum o ostvarivanju prava na novčanu naknadu nezaposlenih osoba. U Sporazumu su regulisani uslovi i usklađeni postupci za ostvarenje prava na novčanu naknadu između ova tri zavoda.

Izazovi sa kojima se suočava tržište rada i dalje su značajni i postaju sve ozbiljniji. Entitetske vlade nemaju kapacitete za provođenje odgovarajućih aktivnih mjera za tržište rada. Službe za zapošljavanje na opštinskim nivoima i dalje su pretrpane administrativnim poslovima vezanim za zdravstveno osiguranje nezaposlenih osoba. Zbog toga ne mogu da obavljaju druge aktivnosti pružanja podrške osobama koje traže posao (npr. savjetovanje u traženju posla). Odsustvo koordinacije između zavoda za zapošljavanje u zemlji još uvijek predstavlja razlog za zabrinutost.

U pogledu **socijalnih politika**, nije bilo značajnijih dešavanja u vezi *radnog prava*, te *zaštite zdravlja i sigurnosti na radu*. Inspekcije rada i dalje nemaju dovoljan broj zaposlenih i ne mogu da obavljaju svoje zadatke.

U oblasti *socijalnog dijaloga*, Vlada i Skupština Brčko Distrikta potpisale su Sporazum o saradnji sa Udruženjem poslodavaca, Privrednom komorom i Sindikatom s ciljem unapređenja poslovnog okruženja i povećanja zaposlenosti u Distriktu. Socijalni dijalog na nivou entiteta se odvija neometano. Ekonomsko-socijalno vijeće na državnom nivou nije osnovan zbog neriješenog pitanja vezanog za to ko će predstavljati jednog socijalnog partnera.

Vezano za *socijalnu inkluziju i zaštitu*, ugrožene grupe (djeca, Romi i povratnici) nisu adekvatno zaštićeni na nivou države kao ni na nivou entiteta i u Brčko Distriktu. U Republici Srpskoj je usvojen revidirani zakonodavni okvir za unapređenje ukupnog sistema socijalne zaštite. U Brčko Distriktu se priprema revidirani zakonodavni okvir. U Federaciji BiH je u toku revizija zakonodavstva s ciljem uvođenja minimalnog nivoa socijalnih beneficija. U Republici Srpskoj i na državnom nivou je potrebno usvojiti strategije socijalne inkluzije.

Sistem socijalne zaštite i dalje je većinom neefikasan, uprkos relativno visokom nivou javnih rashoda. Penzioni sistemi se suočavaju sa finansijskim poteškoćama zbog beneficiranih penzija. U maju je u FBiH usvojen Zakon o prijevremenom povoljnijem penzionisanju branilaca odbrambeno-oslobodilačkog rata čime su stvoreni uslovi za početak reformi.

U pogledu **politike javnog zdravstva**, reforma sistema plaćanja sekundarne zdravstvene zaštite je napredovala. U Republici Srpskoj počela je primjena novog sistema plaćanja koji se zasniva na modelu dijagnostičkih grupa (*eng. Diagnostic Related Groups*), čime se unapređuje efikasnost i kvalitet sekundarne zdravstvene zaštite. U Federaciji BiH su u toku pripreme za primjenu novog sistema plaćanja. Ipak, potrebno je preduzeti aktivnosti na poboljšanju prenosivosti sredstava za zdravstvo. Postignut je izvjestan napredak u razvoju sistema izvještavanja o nacionalnim zdravstvenim računima u skladu sa zahtjevima Svjetske zdravstvene organizacije i EUROSTAT-a. Nisu preduzeti koraci za smanjenje podijeljenosti ukupnog zdravstvenog sistema i za usklađivanje reformi. Provedba entitetskih strategija vezanih za zdravstvo sporo napreduje. Vezano za elektronsko poslovanje u zdravstvu (*eHealth*), u Republici Srpskoj je uspostavljen sistem elektronskih zdravstvenih kartona i elektronskih recepata za lijekove.

U oblasti *kontrole duvana*, Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji je dostavljen Izvještaj o globalnoj duvanskoj epidemiji za 2013. Rezultati Svjetskog istraživanja o upotrebi duvana kod mladih poslužiće donosiocima odluka kao informacija o tome koliko mladih u zemlji konzumira duvan.

U oblasti *prenosivih bolesti*, Vijeće ministara je usvojilo Akcioni plan za implementaciju Strategije za odgovor na HIV i AIDS u BiH 2011-2016. Određeni napredak je zabilježen u uspostavi sistema za rano upozoravanje. U državi, entitetima, kantonima/na regionalnom nivou uveden je sistem nadzora i kontrole tuberkuloze. Uspostavljen je efikasniji sistem upravljanja vezan za tuberkulozu, praćenje i evaluaciju, kao i praćenje lijekova. Vijeće ministara BiH je usvojilo Akcioni plan BiH za očuvanje statusa zemlje oslobođene od poliomijelitisa za period 2012-2015. Osnovana je državna Komisija za verifikaciju i kontrolu ospica i rubeole.

Vezano za *krv, tkivo, ćelije i organe*, na entitetskom nivou je usvojen set provedbenih propisa koji uređuju oblast transplatacije organa, banaka tkiva i matičnih ćelija. Onemogućene su inicijative za predlaganje propisa na državnom nivou čime se ugrožavaju naponi na uspostavi prijeko potrebnog zakonodavnog okvira kojim bi se regulisale aktivnosti vezane za transplantaciju.

U oblasti *mentalnog zdravlja*, Bosna i Hercegovina je uspostavila mrežu usluga u zajednici, a u toku su aktivnosti na razvoju kapaciteta zaposlenog osoblja.

U oblasti *prevencije zloupotrebe droga*, u Federacija BiH je usvojen Akcioni plan za borbu protiv zloupotrebe droga za period 2012-2013. U području *ishrane*, u Republici Srpskoj je usvojena politika djelovanja za unapređenje ishrane djece uzrasta do pet godina. Kada je riječ o *ranom otkrivanju raka*, potrebno je preduzeti dalje korake za unapređenje izvještavanja o raku, kao i za provedbu smjernica EU za rano otkrivanje raka. Po pitanju *rijetkih bolesti*, u Republici Srpskoj je unaprijeđen pristup finansiranju za liječenje rijetkih bolesti.

Sveukupno, zabilježen je jako mali napredak u oblasti zapošljavanja i socijalnih politika. Isto važi i za socijalnu zaštitu. Postignut je mali napredak u oblasti javnog zdravstva u vezi provedbe novog sistema plaćanja i unapređenja sistema za izvještavanje o nacionalnim zdravstvenim računima. U nekoliko oblasti tek treba da se provedu akcioni planovi i zakonodavstvo o javnom zdravlju, te je potrebno uložiti dodatne napore u oblasti socijalne inkluzije, zaštite i politike zapošljavanja. Potrebno je poboljšati približavanje zakonodavstva.

4.1.9. Obrazovanje i istraživanje

Konferencija ministara **obrazovanja** koja je trebala da se održava svakog drugog mjeseca, održana je dva puta od marta 2012. godine. Koordinacija ministara obrazovanja i nauke u Federaciji BiH nije bila efikasna, budući da postoje dva koordinacijska tijela koja djeluju paralelno, gdje Koordinacija ministara obrazovanja i nauke u FBiH koordinira rad ministarstava samo u šest kantona. Postojala je *de facto* koordinacija između ministara u kantonima koji provode plan i program na hrvatskom jeziku. Uspostavljena je međusektorska Komisija za pripremu Akcionog plana za provedbu Osnova kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini, čiji mandat traje samo jednu godinu.

U Republici Srpskoj su akreditovane dvije institucije za visoko obrazovanje, a šest ih još čeka na akreditaciju. U Federaciji BiH su u Tuzlanskom kantonu izvršene izmjene i dopune kantonalnog Zakona o visokom obrazovanju radi pripreme za akreditaciju.

Centar za informisanje i priznavanje dokumenata iz oblasti visokog obrazovanja BiH objavio je nove Preporuke o kriterijima za vrednovanje i priznavanje inostranih visokoškolskih kvalifikacija. U zemlji su još uvijek na snazi različite prakse. Nakon usvajanja Okvirnog zakona o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini u svim kantonima je završen proces usklađivanja sa ovim Zakonom. Nije bilo napretka u usklađivanju zakonodavstva o predškolskom odgoju i srednjem stručnom obrazovanju i obuci. Zakon o srednjem stručnom obrazovanju i obuci tek treba da se usvoji u četiri kantona, dok u tri kantona treba da se izvrši usklađivanje zakonodavstva o predškolskom odgoju.

Vlada FBiH usvojila je dva strateška dokumenta - Strateški pravci razvoja visokog obrazovanja u FBiH i Program mjera za prevenciju korupcije u visokom obrazovanju u FBiH. Primjena ovih dokumenata još nije počela.

Udio djece obuhvaćene predškolskim odgojem nastavio je da raste i dosegao 13% u 2012. godini, dok je udio romske djece ostao na 2%. Što se tiče osnovnog i srednjeg obrazovanja, 69% romske djece je pohađalo osnovnu školu, a 23% srednju školu.

Zabilježen je određeni napredak u oblasti **kulture**. U julu 2013. godine Bosna i Hercegovina je potpisala Memorandum o razumijevanju kojim osigurava svoje puno učešće u Programu MEDIA 2007 od budžetske 2013. godine. Vrlo mali napredak je ostvaren u oblasti **istraživanja i inovacija**. Učešće u istraživačkom programu Unije neznatno je poboljšano, ali

je preduzeto vrlo malo aktivnosti na jačanju kapaciteta za istraživanje i inovacije na državnom nivou. I dalje se vrlo mali dio BDP-a izdvaja za ulaganje u istraživanja.

Kada se radi o učešću u Okvirnom programu (FP7), ubrzani su koraci na promovisanju saradnje u okviru FP7, uz podršku Austrijske agencije za razvoj. To je za rezultat imalo veliki broj podnesenih i odabranih projekata, ali sveukupna stopa uspješnosti (oko 13%) i dalje je vrlo niska. Administrativni kapaciteti su vrlo slabi, a ozbiljan nedostatak predstavlja nepostojanje koordinacije između entiteta koji učestvuju u istraživanju, drugih aktera i ministarstava (ekonomije, socijalnog razvoja i obrazovanja). Na svim nivoima u institucijama BiH, kao i u javnim tijelima zapošljavanje je vrlo slabo. Učešće u programima COST i EUREKA bilo je dobro. Započele su pripreme za učešće u narednom programu EU za istraživanje i inovacije pod nazivom Horizon 2020.

U pogledu integracije u Evropski istraživački prostor preduzeto je vrlo malo koraka. Povećanje ulaganja u istraživanje bilo je ograničeno i minimalno. Pored toga, ne postoje pouzdani statistički podaci kako bi se ustanovilo koliki su izdaci u javnom i privatnom sektoru na ime istraživanja. Infrastruktura za istraživanje je vrlo slaba. Preduzete su neke aktivnosti vezane za mobilnost istraživača kako bi se uključila dijaspora. U pogledu Unije inovacija, započete su neke aktivnosti na usvajanju dobre prakse i instrumenata za inovacije.

Sveukupno, približavanje evropskim standardima u oblasti obrazovanja je u početnoj fazi. Zbog slabe koordinacije na ministarskom nivou ometa se razvoj obrazovanja u FBiH. U pogledu istraživanja i inovacija, preduzete su neke aktivnosti u skladu sa politikama EU, ali one su nedovoljne, posebno kada je riječ o saradnji u okviru Programa Horizon 2020.

4.1.10. Pitanja vezana za Svjetsku trgovinsku organizaciju (STO)

Bosna i Hercegovina je ostvarila veliki napredak u pregovorima za pristupanje Svjetskoj trgovinskoj organizaciji, tako da bi se ovaj proces mogao završiti na Ministarskoj konferenciji STO koja će se održati u decembru 2013. godine. Multilateralni pregovori su skoro završeni. Ažurirani Akcioni plan zakonodavnih aktivnosti dostavljen je članovima Radne grupe u julu. Bosna i Hercegovina nastoji da finalizira preostale bilateralne pregovore za pristup tržištu sa Panamom, Brazilom, Ekvadorom i Ukrajinom, na osnovu finalnih ponuda iz avgusta 2013. godine.

4.2. Sektorske politike

4.2.1. Industrija i mala i srednja preduzeća (MSP)

Nije bilo napretka u industrijskoj politici. I dalje je potrebno uspostaviti koordinaciju na nivou države, kao i strategiju i statističke podatke za cijelu zemlju, kako bi entiteti na usklađen način primjenjivali svoje politike.

U pogledu politika vezanih za **mala i srednja preduzeća**, ne postoji zvanična definicija MSP na nivou države. Dva entiteta koriste svoje kriterije za MSP, zasnovane na entitetskim zakonima. Bosna i Hercegovina još uvijek nije uvela analizu uticaja propisa (RIA). U Republici Srpskoj je pripremljen Nacrt novog zakona o malim i srednjim preduzećima čiji je cilj usklađivanje definicija MSP sa *acquis*-em. U Nacrtu zakona su sadržani principi Akta o malim preduzećima. Pored toga, pojašnjene su nadležnosti kroz unapređenje koordinacije sa lokalnim razvojnim agencijama.

Bosna i Hercegovina je postigla malo napretka u provedbi Akta o malim preduzećima. Formalno uspostavljeni Odbor za mala i srednja preduzeća koji okuplja sve ključne aktere

politike MSP, još uvijek nije u potpunosti operativan. Forum za razvoj i promociju preduzetništva i dalje nije aktivan. Inicirane su neke reforme s ciljem uvođenja jedinstvenog poslovnog registra u zemlji kao i mjesta na kojem se mogu obaviti sve radnje vezane za jedan posao (*one-stop shops*), s ciljem pojednostavljenja poslovanja u oba entiteta. Ipak, procedure za registraciju preduzeća i otpočinjanje poslovanja i dalje su vrlo složene i skupe. Od 2009. godine nije bilo pokušaja da se ovo stanje promjeni. Nije riješeno pitanje dvostruke registracije. Nova preduzeća se i dalje moraju registrovati u lokalnom sudu i u opštini, a za cjelokupan postupak objavljivanja se moraju sami pobrinuti, iako postoje pojednostavljeni postupci za registraciju zanatskih radnji.

Okvir politika djelovanja za usluge podrške poslovanju i dalje je nedovoljno razvijen. U Strategiji razvoja malih i srednjih preduzeća u Bosni i Hercegovini se spominju usluge podrške poslovanju, ali politike djelovanja se ne primjenjuju. Regionalne i lokalne agencije primaju finansijsku podršku od niza donatora i od lokalnog javnog sektora, ali ukupan izbor i kvalitet usluga podrške malim i srednjim preduzećima i dalje je ograničen.

U Republici Srpskoj je nastavljeno usvajanje podzakonskih akata iz oblasti turizma i ugostiteljstva. U FBiH se tek očekuje slično zakonodavno usklađivanje. Strategija razvoja turizma FBiH za period 2008-2018 još nije usvojena.

Sveukupno, malo napretka je ostvareno u oblasti industrijskih politika i politika malih i srednjih preduzeća. Potrebno je usvojiti sveobuhvatnu industrijsku politiku u zemlji, kao i strategiju za mala i srednja preduzeća. Regulatorno okruženje je i dalje složeno, a regulatorna opterećenost MSP je velika. Preduzeća se i dalje suočavaju sa preprekama i administrativnim barijerama u pogledu poslovanja u drugom entitetu. Politike djelovanja su rascjepkane i nisu koordinisane. Pokušaji za ostvarivanjem veće koordinacije još uvijek nisu dali značajnije rezultate.

4.2.2. Poljoprivreda i ribarstvo

U pogledu **poljoprivredne politike i politike ruralnog razvoja**, državna strategija ruralnog razvoja još nije usvojena, kao ni državni zakon o vinu i zakon o organskoj proizvodnji. Čeka se na provođenje Strateškog plana BiH za harmonizaciju poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja. I dalje je potrebno izvršiti usklađivanje Strategije i Akcionog plana ruralnog razvoja RS i Plana harmonizacije poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvoja FBiH sa državnim okvirom. U FBiH nema strategije za poljoprivredu i ruralni razvoj. Kanali za koordinaciju na državnom i entitetskim nivoima i dalje su nedovoljni. Koordinacija politika i aktivnosti u oblasti ruralnog razvoja, uključujući i mjere podrške su nedovoljni.

U pogledu priprema za Instrument pretpristupne pomoći za ruralni razvoj (IPARD), potrebno je postići sporazum o institucionalnim strukturama za decentralizovano upravljanje. Očekuje se da će dodatne analize za još dva sektora - šumarstvo i akvakulturu - biti finalizirane u 2014. godini. Zaposleno je dodatno osoblje u Uredu za harmonizaciju i koordinaciju sistema plaćanja u poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju, ali Ured još uvijek nema kapacitet da vrši svoje zadatke na odgovarajući način. Jačanje kapaciteta u entitetima i dalje je neujednačeno. U Republici Srpskoj je povećan broj zaposlenih i ojačani su kapaciteti, posebno u Agenciji za agrarna plaćanja. Administrativni kapaciteti Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, kao i Odjela za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Brčko Distrikta i dalje su nedovoljni. Koordinacija između sektora i učešće nevladinog sektora i dalje su slabi.

Entitetski budžeti za poljoprivredu i ruralni razvoj nisu dovoljni. Subvencije za poljoprivrednike su uglavnom zasnovane na proizvodima, a usklađenost sa *acquis*-em je i

dalje slaba. Odsustvo efikasne administracije i djelotvornih kreditnih šema za poljoprivredu ugrožavaju napore na povećanju produktivnosti i konkurentnosti.

Nije usvojena strategija razvoja poljoprivrednog informacionog sistema u BiH, kao ni zakon o poljoprivrednom popisu. I dalje je potrebno unaprijediti poljoprivrednu statistiku i informacioni sistem za poljoprivredu i izvršiti međusobno usklađivanje postojećih sistema. Potrebno je unaprijediti usklađivanje sistema za registraciju zemljišta i upravljanje zemljištem.

U pogledu **sigurnosti hrane**, usvojeni su podzakonski akti o nutritivnom označavanju, formulama za dojenčad i novoj hrani.

U pogledu stavljanja na tržište hrane i hrane za životinje, u BiH su usvojeni novi zakonski propisi o higijeni za postrojenja koja proizvode hranu i hranu za životinje, kao i mikrobiološki kriteriji za hranu. Evropska komisija je pozitivno ocijenila plan praćenja rezidua za med, mlijeko, perad i jaja, čime je omogućen izvoz meda iz BiH u Evropsku uniju.

Ključni prioritet je utvrđivanje nadležnosti u komandnom lancu i otklanjanje preklapanja u sistemu kontrole hrane i hrane za životinje. Državno zakonodavstvo nije usvojeno niti se provodi na entitetskom nivou. Kapaciteti za vršenje službenih kontrola i dalje su slabi. Sistemi za osiguranje razmjene informacija o službenim kontrolama između nadležnih tijela i centralnih organa nisu adekvatni. Potrebno je izraditi strategiju vezanu za mogućnost laboratorijskih kapaciteta da vrše analizu uzoraka iz lanaca hrane i hrane za životinje. Kao privremeno rješenje, potpisan je politički sporazum između Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS i Ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH *'o uspostavljanju komandnog lanca koji ispunjava zahtjeve EU u pogledu izvoza mlijeka i mliječnih proizvoda iz BiH u EU'*, što je ključni zahtjev EU vezan za uvoz. Još uvijek se čeka na punu provedbu ovog Protokola. Započete su obuke o higijenskim pravilima EU za zaposlene u nadležnim tijelima i za poslovne subjekte u prehrambenom sektoru. Ubrzane su provjere i registracije farmi mlijeka kako bi se osigurala usklađenost sa zahtjevima EU. Usvojeni su podzakonski akti kako bi se državnim Uredom za veterinarstvo omogućilo da vrši provjere i daje odobrenja postrojenjima za izvoz u EU, ali provedba još nije počela. Potrebno je unaprijediti regulatorni okvir za kontrolu uvoza hrane koja nije životinjskog porijekla.

U sektoru **veterinarstva** usvojeni su podzakonski akti o kretanju kućnih ljubimaca i kontroli životinjskih bolesti, uključujući govedu spongiformnu encefalopatiju i zoonoze (salmonela). Redovno se provodi vakcinacija protiv bruceloze i bjesnila. Potrebno je poboljšati postojeći pravni okvir za zdravlje životinja. Nedostaci u postojećem sistemu za označavanje životinja i kontrolu njihovog kretanja onemogućavaju pravilno planiranje i provedbu mjera za zaštitu zdravlja životinja. Potrebno je unaprijediti sistem za upravljanje životinjskim nusproizvodima kako bi se uskladio sa zahtjevima EU. Veće napore treba uložiti u veterinarski sektor kako bi se provele mjere za ispunjavanje zahtjeva EU vezanih za uvoz.

U **fitosanitarnom** sektoru su nastavljeni napori na ujednačenoj provedbi zakonodavstva koje je usklađeno sa *acquis*-em u cijeloj zemlji. Izdavanje fitosanitarnih certifikata u skladu sa međunarodnim standardima za fitosanitarne mjere br. 12 započelo je 1. jula 2013. godine. Registracija fitosanitarnih subjekata počela je 1. septembra. Potrebna je optimizacija mreže laboratorija za fitosanitarne dijagnostičke testove, u skladu sa realnim potrebama analiza i inspekcije. Još uvijek nije usvojen novi zakon o sredstvima za zaštitu bilja u skladu sa *acquis*-em. Započela je obuka poljoprivrednih proizvođača o upotrebi sredstava za zaštitu biljaka i primjeni maksimalnih granica za rezidue. Završen je državni plan za praćenje rezidua. Potrebni su dodatni napori da se poveća primjena principa integrisanog sistema zaštite od štetočina.

U pogledu **genetski modifikovanih organizama (GMO)**, usvojeno je nekoliko podzakonskih akata o odobravanju, sljedivosti i označavanju.

U vezi sa **ribarstvom**, u Republici Srpskoj i u FBiH usvojeni su pravni propisi o slatkovodnom ribarstvu koji su djelimično usklađeni sa *acquis*-em. Potrebno je da BiH ubrza napore na provedbi *acquis-a* u ovoj oblasti kako bi se omogućilo povećanje izvoza ribe i ribljih proizvoda u EU.

Sveukupno, postignut je mali napredak u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja, sigurnosti hrane, veterinarske i fitosanitarne politike i ribarstva. Još nije usvojena strategija ruralnog razvoja za cijelu zemlju. Potrebno je ojačati kapacitete za koordinaciju i usklađivanje na državnom nivou. Potrebno je unaprijediti poljoprivrednu statistiku i informacijski sistem za poljoprivredu. Odsustvo efikasne administracije i djelotvornih kreditnih šema za poljoprivredu ugrožavaju napore na povećanju produktivnosti i konkurentnosti. Provedba *acquis-a* iz oblasti sigurnosti hrane i veterinarstva i dalje nije ujednačena, a kapacitete službene kontrole je potrebno ojačati. Pripreme u ovim oblastima *acquis-a* su u ranoj fazi.

4.2.3. Životna sredina i klimatske promjene

U oblasti **životne sredine** su preduzeti koraci u vezi sa *horizontalnim zakonodavstvom*. Objavljen je prvi državni Izvještaj o stanju životne sredine u Bosni i Hercegovini. U Republici Srpskoj su usvojeni podzakonski akti kojim je unaprijeđeno usklađivanje sa Direktivom o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu i Direktivi o učešću javnosti. Potrebno je unaprijediti provedbu Direktive o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu i Direktive o procjeni uticaja na životnu sredinu u oba entiteta, posebno kada se radi o postupcima javnih konsultacija.

U pogledu *kvaliteta zraka*, u Republici Srpskoj su usvojeni podzakonski akti o praćenju kvaliteta zraka, zonama i aglomeracijama, kao i o vrijednostima kvaliteta zraka. Provedba odgovarajućeg *acquis-a* je u ranoj fazi. Potrebno je unaprijediti sisteme za planiranje i praćenje kvaliteta zraka. Još nije uspostavljena mreža za nadzor zraka na nivou cijele zemlje.

U pogledu *upravljanja otpadom*, intenzivirane su radnje na planiranju upravljanja čvrstim otpadom tako što su završene studije za odabir lokacija za buduće regionalne sanitarne deponije, kao i planovi upravljanja komunalnim otpadom za odabrane regione. Ipak, u državi ne postoji strateško planiranje vezano za investiranje u ovaj sektor. U FBiH su usvojeni podzakonski akti o upravljanju otpadom od električne i elektroničke opreme. U Republici Srpskoj i u FBiH su usvojeni podzakonski akti o ambalaži i ambalažnom otpadu. Postojeći ekonomski instrumenti za promovisanje recikliranja i prevencije proizvodnje otpada su ograničeni. Nova ulaganja u ovoj oblasti trebala bi se više usmjeriti na odvajanje i recikliranje otpada. Kapaciteti za upravljanje industrijskim i opasnim otpadom su slabi.

U vezi sa *upravljanjem vodama*, nije bilo pokušaja da se osigura dosljedan i usklađen pristup upravljanju vodama na nivou države, kao ni u pogledu provedbe zakonodavstva o vodama i planova za praćenje i upravljanje riječnim slivovima. U FBiH su usvojeni podzakonski akti o utvrđivanju ekološki prihvatljivog protoka nadzemnih vodnih tijela. U entitetima su preduzeti koraci na izradi odgovarajućih strategija i planova za upravljanje riječnim slivovima Neretve, Trebišnjice i Save. I dalje su otvorena pitanja povezana sa pristupom pitkoj vodi, neprerađenim ispuštima otpadnih voda i upravljanjem poplavama.

U pogledu *zaštite prirode*, u FBiH je usvojen Zakon o zaštiti prirode, čime je nastavljeno usklađivanje sa Direktivom o zaštiti ptica i Direktivom o zaštiti prirodnih staništa i divlje faune i flore. U Republici Srpskoj su usvojeni propisi za unapređenje zaštite nekoliko

lokacija. Nije počela provedba Konvencije o međunarodnoj trgovini ugroženim vrstama divlje faune i flore. Provedba *acquis-a* o zaštiti prirode i dalje je u ranoj fazi.

U oblasti *kontrole industrijskog zagađenja*, BiH je ratifikovala Konvenciju o prekograničnim učincima industrijskih nesreća. U oblasti *hemikalija*, u Republici Srpskoj usvojeni su podzakonski akti čime je nastavljeno usklađivanje sa Uredbom EU o klasifikaciji, označavanju i pakovanju supstanci i mješavina, kao i podzakonski akti o biocidima.

U pogledu **klimatskih promjena**, u zemlji još uvijek ne postoji sveobuhvatna politika niti strategija vezana za klimu. Potrebni su značajni naponi da se pitanje klimatskih promjena u potpunosti ugradi u sektorske politike i strategije. BiH se redovno pridružuje stavovima EU u međunarodnom kontekstu. Iako se BiH prethodno pridružila Sporazumu iz Konpenhagena, nisu preduzete mjere za ispunjavanje obaveze ublažavanja štetnog uticaja po životnu sredinu do 2020. Potrebno je da se u BiH razmotri mogućnost ispunjavanja obaveza vezanih za ublažavanje štetnog uticaja po životnu sredinu, u skladu sa obavezama EU i država članica, kako bi se cilj dogovora o borbi protiv klimatskih promjena nakon 2020. godine ostvario do 2015. godine. BiH je takođe pozvana da razmotri svoj klimatski i energetske okvir do 2030. godine, u skladu sa Zelenom knjigom EU *Okvir za klimatske i energetske politike do 2030.*

Država se nalazi na samom početku kada je riječ o približavanju *acquis-u* EU u oblasti klimatskih promjena. Približavanje *acquis-u* u oblasti zaštite ozonskog omotača i fluorisanih gasova je napredovalo, ali ne na nivou cijele države. U državi je utvrđeno 28 stacionarnih instalacija za buduću primjenu sistema trgovanja emisijama. Potrebni su značajni naponi za jačanje kapaciteta za nadzor, izvještavanje i provjeru u zemlji. Zemlja je redovno učestvovala u radu o klimatskim promjenama u okviru Regionalne okolišne mreže (RENA). U februaru je uspješno organizovan skup o klimatskim promjenama uz učešće predstavnika iz EU i BiH. Potrebno je uložiti značajne napore na povećanju nivoa informisanosti na svim nivoima, te na unapređenju saradnje između nadležnih aktera.

Administrativni kapaciteti u sektoru životne sredine i klime su i dalje slabi. Ne postoji mehanizam za sveobuhvatno približavanje zakonodavstvu EU, kao ni za strateško planiranje u cijeloj zemlji. Praćenje i izvještavanje o stanju životne sredine na nivou države ne vrši se na koherentan i dosljedan način. Svijest o značaju životne sredine i klimatskih promjena u drugim sektorima i dalje je slaba. Potrebno je značajno ojačati administrativne strukture koje se bave klimatskim promjenama. Neophodno je ojačati kapacitete kako bi se odgovorilo na značajne potrebe vezane za resurse, saradnju i koordinaciju.

Sveukupno, postignut je ograničen napredak u oblasti životne sredine i klime. Uspostavljanje usklađenog pravnog okvira za zaštitu životne sredine, odgovarajući administrativni kapaciteti i funkcionalnost sistema nadzora životne sredine i dalje predstavljaju prioritet. Potrebno je unaprijediti horizontalnu i vertikalnu komunikaciju i razmjenu informacija o životnoj sredini i klimatskim promjenama između svih organa. Potrebno je dodatno unaprijediti javne konsultacije sa civilnim društvom i drugim akterima. U pogledu klimatskih promjena, potrebni su značajni naponi na povećanju nivoa informisanosti, osiguranju strateškog pristupa u cijeloj zemlji, usklađivanju i provedbi *acquis-a*, kao i na daljem jačanju administrativnih kapaciteta uključujući međuinstitucionalnu saradnju i koordinaciju. Pripreme u oblasti životne sredine i klimatskih promjena i dalje su u početnoj fazi.

4.2.4. Transportna politika

U oblasti transporta i dalje je potrebno usvojiti politiku transporta na nivou države, te izraditi ključne strateške dokumente i politike za sve podsektore transporta. Propisi o željezničkom, cestovnom i morskom transportu, kao i unutrašnjim plovnim putevima još uvijek nije

usklađeno sa *acquis*-em. Unaprijeđenje transportne infrastrukture treba intenzivirati i treba biti u skladu sa dogovorenom mrežom Transportne opservatorije za Jugoistočnu Evropu (SEETO).

U pogledu **trans-evropskih transportnih mreža**, BiH učestvuje u radu SEETO-a i doprinosi provedbi Memoranduma o razumijevanju o razvoju Glavne regionalne transportne mreže Jugoistočne Evrope.

Izgradnja novih dionica autoputa u sklopu Panevropskog koridora Vc je napredovala, iako političke nesuglasice i dalje negativno utiču na tempo planiranja i izgradnje južne dionice autoputa. Radovi na signalizaciji željezničkog dijela koridora Vc Ploče-Bradina su u toku. U okviru mreže SEETO u toku su radovi na remontu signalizacije na dionici Banja Luka-Kostajnica i Doboj-Šamac. U toku su radovi na remontu signalizacije, rekonstrukciji pruge i elektrifikaciji željezničke linije na dionici Doboj-Petrovo-Tuzla, koja takođe spada u mrežu SEETO.

U pogledu **cestovnog transporta**, mogu se konstatovati napori na približavanju *acquis*-u. U državi nisu usklađeni propisi o transportu opasnih roba, a *acquis* iz ove oblasti nije preuzet u cijeloj zemlji. Sigurnost na cestama predstavlja veliki problem i potrebno je da BiH smanji stopu nesreća sa smrtnim ishodom na cestama, a koja je među najvišima u Evropi.

U pogledu **željezničkog transporta**, vertikalno integrisane željezničke kompanije u oba entiteta nalaze se u kritičnom finansijskom položaju. Ni u jednoj od ove dvije kompanije nije došlo do razdvajanja operativnih funkcija od upravljanja infrastrukturom kako je predviđeno u Paketu I direktiva o željeznicama. Željeznice Republike Srpske još nisu usvojile svoju izjavu o mreži. Otvaranje željezničkog tržišta još uvijek je u ranoj fazi. Regulatorni odbor željeznica je pripremio različite instrukcije, poput one o interoperabilnosti i subjektu nadležnom za održavanje i željeznički prevoz opasnih materija, koje su objavljene u Službenom glasniku. Institucije u oblasti željeznica nemaju dovoljan broj zaposlenih. Nastavljeni su radovi na rekonstrukciji željezničke pruge. Ipak, ostaju neriješena pitanja uskog grla u tunelu Ivan i nagiba u Bradini, koja onemogućavaju tranzit *Ro-La* vozova i 40-ostopnih kontejnera iz luke Ploče, čime se sprečava razvoj kombinovanog transporta.

U pogledu **unutrašnjih plovnih puteva**, preduzete su neke pripreme aktivnosti. Još uvijek nije riješeno pitanje deminiranja i obnove plovnog puta rijeke Save, a odgođeno je i uvođenje informacionog sistema za rijeke. Potrebno je objaviti odgovarajuće propise o unutrašnjoj plovidbi koji trebaju biti usklađeni sa *acquis*-em.

U pogledu **zračnog transporta**, napredovala je provedba prve faze zajedničkog evropskog zračnog prostora. Iako je usvojen Pravilnik o unutrašnjem ustrojstvu i sistematizaciji radnih mjesta u državnoj Agenciji za pružanje usluga u zračnoj plovidbi Bosne i Hercegovine, Vijeće ministara BiH još uvijek treba da odobri dodatne dokumente koji su neophodni za finalizaciju i funkcionisanje Agencije, te kako bi BiH otpočela aktivnosti vezane za upravljanje zračnim prometom.

Nakon inspekcija sigurnosnih standarda koje je izvršila Evropska agencija za sigurnost zračne plovidbe, Direkcija za civilno zrakoplovstvo izradila je plan korektivnih mjera za otklanjanje uočenih nedostataka. Evropska agencija za sigurnost zračne plovidbe odobrila je ovaj plan. Direkcija za civilno zrakoplovstvo će posebnu pažnju posvetiti nedostacima koji su uočeni u oblasti letova. Bosna i Hercegovina je ratifikovala Sporazum o uspostavi Funkcionalnog bloka zračnog prostora Centralne Evrope (FAB CE). Izvršeno je usklađivanje zakonodavstva u pristupu tržištu zemaljskih usluga na aerodromima.

U oblasti **pomorskog transporta**, BiH nije potpisnica nijedne od najvažnijih konvencija Međunarodne pomorske organizacije (IMO) kao što je Međunarodna konvencija o sigurnosti

života na moru (SOLAS), Međunarodni kodeks za sigurnost brodova i lučkih objekata, Međunarodna konvenciju o sprečavanju zagađenja mora sa brodova (MARPOL) i Međunarodna konvencija o standardima za obuku, izdavanje uvjerenja i vršenju brodske straže (SCTW).

Sveukupno, ostvaren je mali napredak u oblasti transporta. Parlamentarna skupština još uvijek nije usvojila politiku transporta na nivou države, a aktivnosti na izradi strategije i akcionih planova u oblasti transporta još nisu započete. Pripreme u oblasti transporta su još uvijek u početnoj fazi.

4.2.5. Energija

Bosna i Hercegovina još nije izradila sveobuhvatnu energetska strategiju. Nisu zabilježeni značajniji napor na usklađivanju strateških planova između entiteta, posebno kada je riječ o **sigurnosti snabdijevanja** naftom, gasom i električnom energijom. Ne postoji zajednički pristup u pogledu prioriteta za ulaganja.

U oblasti **unutrašnjeg tržišta energije**, postojeći zakoni na svim nivoima nisu u potpunosti usklađeni sa *acquis*-em niti omogućavaju razvoj konkurentnog veleprodajnog tržišta u zemlji. Još uvijek je potrebno na sveobuhvatan način riješiti pitanje tenderskih procedura i transparentnosti.

Državno preduzeće za prenos električne energije (TRANSCO/Elektroprenos) i dalje nije u stanju da ispuni većinu svojih zakonskih obaveza vezanih za održavanje, razvoj, planiranje i ulaganje u infrastrukturu za prenos. Propalo je nekoliko pokušaja da se organizuje sastanak dioničara Elektroprenosa kako bi se usvojile mjere neophodne za pravilno funkcionisanje kompanije. Preduzeće nastavlja da posluje iako nisu usvojeni dugoročni planovi razvoja i ulaganja, kao ni finansijski planovi, što za rezultat ima odsustvo značajnih ulaganja u jačanje i razvoj sistema prenosa. Upitna održivost Elektroprenos-a i rascjepkanost tržišta električne energije ugrožavaju izvršavanje obaveza iz Ugovora o Energetskoj zajednici.

Na nivou države, entiteta i u Distriktu Brčko pokrenut je proces pregleda i usklađivanja zakonodavstva iz oblasti električne energije sa *acquis*-em, s naglaskom na treći paket energetskih propisa EU, kako bi zemlja mogla da ispuni svoje obaveze prema Ugovoru o Energetskoj zajednici. Državna Regulatorna komisija za električnu energiju odobrila je neophodne godišnje prihode Nezavisnog operatora sistema u BiH i utvrdila nove tarifne stope. Potrebno je osigurati potpunu nezavisnost regulatornih komisija.

U pogledu izrade neophodnog zakonodavstva u sektoru gasa, još uvijek nema usklađivanja sa *acquis*-em na svim nivoima. Ne postoji državni zakon o gasu, izmjene i dopune Zakona o gasu Republike Srpske koje su usvojene u januaru nisu potpune, a Nacrt zakona o gasu FBiH nije adekvatan. U entitetima postoje odvojeni operateri za gas koji i dalje djeluju prema različitim pravilima za učešće na tržištu, razdvajanje, pristup trećih strana i otvaranje tržišta. Ne postoji regulatorno tijelo nadležno za sektor gasa na nivou države i u FBiH.

U sektoru **obnovljive energije**, u oba entiteta usvojeni su odgovarajući zakoni o eksploataciji obnovljivih izvora energije i o efikasnoj kogeneraciji. Potrebno je usvojiti državni zakon o obnovljivim izvorima energije u skladu sa obavezama iz Ugovora o Energetskoj zajednici. Složena administrativna struktura i podijeljenost nadležnosti u sektoru ugrožavaju sveobuhvatan napredak i razvoj sektora obnovljive energije u cijeloj zemlji. Ne postoji akcioni plan za obnovljivu energiju za cijelu zemlju u svrhu provedbe obaveznog cilja o učešću obnovljive energije koji zemlja treba da ostvari do 2020. godine (40% od krajnje potrošnje energije). Ipak, zbog povoljnih podsticaja na nivou entiteta, broj postrojenja koja koriste obnovljive izvore energije je u porastu.

Vezano za **energetsku efikasnost**, u Republici Srpskoj je usvojen odgovarajući zakon, dok je Vlada FBiH ponovo dostavila Parlamentu nacrt zakona na usvajanje. Još uvijek je potrebno usvojiti državni plan o energetskoj efikasnosti i vjerodostojnu mapu puta za preuzimanje *acquis-a* u skladu sa obavezama iz Ugovora o Energetskoj zajednici. Obje aktivnosti će biti od ključnog značaja za pravilno preuzimanje i provedbu odgovarajućih obaveza vezanih za energetsku efikasnost. U zemlji su pokrenute i realizovane različite inicijative i brojni pilot projekti za unapređenje energetske efikasnosti, kao i brojni pilot projekti, posebno u sektoru objekata u javnoj upotrebi.

U oblasti **nuklearne sigurnosti i zaštite od radijacije**, Državna regulatorna agencija za radijacijsku i nuklearnu sigurnost objavila je određeni broj propisa u skladu sa *acquis-em* i zahtjevima u sektoru. Još uvijek nije usvojen državni plan djelovanja u slučaju opasnosti, niti strategija upravljanja radioaktivnim otpadom.

Sveukupno, u energetskom sektoru je ostvaren mali napredak. Zemlja sve više zaostaje u ispunjavanju svojih obaveza iz Ugovora o Energetskoj zajednici. Nedostatak saradnje i koordinacije između entiteta sprečava ukupan napredak energetskog sektora i negativno utiče na ulaganja u sektor koji posjeduje veliki potencijal. Potrebno je osigurati punu opredijeljenost kako bi se ostvario ključni napredak, posebno kada je riječ o sigurnosti snabdijevanja, efikasnom funkcionisanju preduzeća za prenos električne energije, integrisanim tržištima energije i potpunosti nezavisnosti regulatornih tijela.

4.2.6. Informacijsko društvo i mediji

U vezi sa elektronskim komunikacijama, te informacionim i komunikacionim tehnologijama, Zakon o elektronskim komunikacijama je većinom zasnovan na regulatornom okviru EU iz 1998. godine. Potrebno je donijeti odluku o uvođenju sistema opšteg ovlaštenja. Regulatorna agencija za komunikacije (RAK) je nastavila da primjenjuje mjere za zaštitu konkurencije kako bi spriječila da operateri zloupotrijebe tržišnu moć. Uvedena je prenosivost broja za mobilne komunikacije. Usvojen je Pravilnik o rebalansu tarifa za period 2013-2015. Regulatorna agencija za komunikacije provodi posljednju fazu rebalansa tarifa za usluge glasovne telefonije.

Sva tri prvobitna operatera podliježu obavezama preduzeća sa značajnom tržišnom moći, a RAK im je dozvolio da pružaju usluge izvan svojih izvornih koncesijskih područja. Oni i dalje djeluju u svojim geografskim područjima kao operateri sa *de facto* monopolom nad fiksnom glasovnom telefonijom. Njihov tržišni udio na fiksnom širokopojasnom tržištu je opao zbog konkurencije u vidu kablovskih i bežičnih mrežnih operatera. Prema posljednjim raspoloživim podacima, ukupna fiksna stopa širokopojasnih priključaka je blago porasla i dosegla 11,9% po populaciji. RAK je uveo zakonodavne i regulatorne mjere koje omogućavaju operaterima mobilne virtualne mreže da djeluju na tržištu. Međutim, ovi propisi se ne primjenjuju, a tržišne prepreke za nove operatere nisu uklonjene. Nisu preduzeti koraci za uvođenje Jedinstvenog evropskog broja za hitne slučajeve 112.

U pogledu **usluga informacionog društva**, državni Zakon o Agenciji za razvoj informacionog društva još uvijek nije usvojen. Nakon usvajanja izmjena i dopuna Zakona o ličnoj karti državljana BiH, u Bosni i Hercegovina je počelo izdavanje novih ličnih karata koje sadrže elemente za elektronsku identifikaciju u svrhu budućeg razvoja elektronskih usluga. Nije bilo napretka u izradi državnih propisa o elektronskim dokumentima.

Nije bilo usklađivanja sa Direktivom o elektronskom poslovanju, kao ni sa provedbenim zakonodavstvom u vezani sa uslugama uslovljenog pristupa. Državni Zakon o elektronskom poslovanju još uvijek nije stupio na snagu. Nisu usvojeni podzakonski akti za državni Zakon o

elektronskom potpisu iz 2006. godine. Administrativni kapaciteti državnog Ministarstva transporta i komunikacija i dalje su nedovoljni.

U pogledu **audiovizuelne politike**, Vijeće ministara BiH je u martu 2013. godine usvojilo Odluku o utvrđivanju tijela nadležnog za saradnju sa nezavisnim regulatornim organima iz oblasti audiovizuelnih medijskih usluga i tijelu nadležnom za izradu liste važnih događaja za emitovanje u BiH. Usvajanjem ove odluke BiH je uskladila svoj pravni okvir sa Direktivom o o audiovizuelnim medijskim uslugama i potpisala Memorandum o saradnji sa Evropskom komisijom za učešće u programu Media 2007.

Vijeće RAK-a je usvojilo izmjene i dopune Kodeksa o komercijalnim komunikacijama u cilju regulisanja plasmana proizvoda u uslugama audio-vizuelnih medija. Također je izradilo smjernice za provođenje Kodeksa.

Vijeće ministara BiH još nije usvojilo ažurirani akcioni plan za digitalizaciju. Još nije donesena odluka o korištenju spektra oslobođenog prelaskom na digitalnu televiziju. Konkurs za nabavku digitalne opreme za tri javne radio-televizije je po drugi put oboren. Time je odgođen prelazak na digitalnu televiziju koji je početno planiran za kraj 2014. godine. Raspisan je novi konkurs za nabavku digitalne opreme. Radio-televizija Republike Srpske (RTRS) je pokušala emitovati program u DVB-T formatu u martu 2013. godine bez važeće licence RAK-a.

Statut javne radio-televizije Bosne i Hercegovine (BHRT) i dalje je nepromijenjen. Zakon o Radio-televiziji Federacije Bosne i Hercegovine i dalje je neusklađen sa zakonom na državnom nivou kojim se uređuje postupak za izbor članova Upravnog odbora javne televizije. Poduzeti su napor da se finalizira reforma javnog sistema emitovanja Bosne i Hercegovine i uspostavi Korporacija. Reforma javnog RTV sektora dodatno je odgođena.

Imenovanja koja se ne zasnivaju na zaslugama i stalni izazovi u vezi sa nezavisnošću RAK-a i dalje izazivaju ozbiljnu zabrinutost (*vidjeti dio 2.2 - Ljudska prava i zaštita manjina*). Usklađivanje zakonodavstva u području elektronskih komunikacija i informacionog društva i medija tek treba izvršiti.

Sveukupno, pripreme su u ranoj fazi. Potrebno je uložiti znatne napore za razvoj elektronskih komunikacija i informacionog društva.

4.2.7. Finansijska kontrola

U pogledu **unutrašnje finansijske kontrole u javnom sektoru** (PIFC), na državnom nivou su u Zakon o finansiranju institucija Bosne i Hercegovine unesene izmjene i dopune koje predviđaju odredbe u skladu s kojima svaki budžetski korisnik mora potpisati godišnju izjavu o odgovornosti. U državi i entitetima se primjenjuju novi informacioni sistemi za upravljanje budžetom. Centralna harmonizacijska jedinica u Ministarstvu finansija BiH i centralne harmonizacijske jedinice u entitetskim ministarstvima finansija su pripremile podzakonske akte, kao što su priručnici, smjernice i povelje za unutrašnje revizore. Koordinacioni odbor centralnih harmonizacijskih jedinica se još nije sastao po pitanju svoje uloge u obavljanju jedinstvene platforme za koordinaciju pravnih propisa i metodologije. Aktivna uloga Koordinacionog odbora bi u značajnoj mjeri doprinijela napretku u provedbi unutrašnje finansijske kontrole u javnom sektoru. Kadrovske popunjavanje Centralne harmonizacijske jedinice FBiH i dalje predstavlja razlog za zabrinutost. Došlo je do neznatnog povećanja broja unutrašnjih revizora na nivou države i Republike Srpske, ali su nivoi kadrovske popunjenosti uglavnom ispod optimalnog nivoa.

Po pitanju **vanjske revizije**, ojačana je nezavisnost Ureda za reviziju institucija BiH od izvršne vlasti nakon što je Parlamentarna skupština BiH usvojila izmjene i dopune Zakona o ministarstvima i drugim tijelima uprave u Bosni i Hercegovini. Nisu preduzete dodatne mjere kako bi se osigurala finansijska nezavisnost ureda za reviziju institucija od vlada, ili pronašla ustavna rješenja.

U cjelini gledano, postignut je mali napredak u oblasti finansijske kontrole. Potrebno je uložiti značajne napore da se kompletira pravni okvir, ponovo uspostavi koordinacija između centralnih harmonizacijskih jedinica kroz Koordinacioni odbor, te ojačaju kapaciteti za provedbu unutrašnje finansijske kontrole u javnom sektoru. Tek je potrebno riješiti pitanje nezavisnosti ureda za reviziju institucija. Pripreme su u početnoj fazi.

4.2.8. Statistika

U pogledu **statističke infrastrukture**, saradnja između Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine (BHAS) i entitetskih zavoda za statistiku je poboljšana, naročito u vezi sa pripremama za popis stanovništva i domaćinstava. Uprava za indirektno oporezivanje ne pruža dovoljno podataka Agenciji za statistiku BiH. Predložene izmjene i dopune zakona koje će omogućiti dijeljenje podataka su u parlamentarnoj proceduri.

Zavodi za statistiku su postigli dogovor o Strategiji za razvoj statistike u Bosni i Hercegovini do 2020., ali ona još nije formalno usvojena. Usvojen je dokument kojim se regulira provedba Kodeksa statističke prakse EU u Bosni i Hercegovini.

Što se tiče **klasifikacija i registara**, Statistički poslovni registar (SPR) je i dalje nepotpun zbog toga što nedostaju podaci iz nadležnih upravnih izvora. Dogovoren je petogodišnji plan razvoja SPR-a. Bosna i Hercegovina nije dostavila Evropskoj uniji podatke o BDP po glavi stanovnika koji su usklađeni sa NUTS 2 do 1. jula 2013, što je obaveza iz Privremenog sporazuma. Radna grupa za izradu klasifikacije teritorijalnih jedinica za statistiku u zemlji postigla je dogovor o prijedlozima NUTS 1 i NUTS 2. Rad na nivou 3 će se nastaviti nakon popisa stanovništva i domaćinstava.

Što se tiče **sektorskih statistika**, tri statističke institucije su nastavile pripreme za popis stanovništva i domaćinstava koji će se održati od 1. do 15. oktobra 2013. godine. Što se tiče makroekonomskih statistika, potrebno je dodatno raditi na razvoju nacionalnih računa. Bosna i Hercegovina se uključila u Opći sistem statističkog izvještavanja MMF-a (GDDS). Konačni rezultati Ankete o potrošnji kućanstava za 2011. objavljeni su u februaru 2013. Ostvaren je određen napredak u oblasti statistike poslovnog sektora, posebice u građevinarstvu, maloprodaji i turizmu.

U cjelini gledano, određeni napredak postignut je u oblasti statistike, posebice kada su u pitanju pripreme za popis stanovništva i domaćinstava, kao i statistici poslovnog sektora. I dalje je potrebno unaprijediti sektorske statistike, poput statistike nacionalnih računa, poslovne i poljoprivredne statistike. Potrebno je dodatno unaprijediti saradnju, koordinaciju i procese donošenja odluka u statističkom sistemu u državi.

4.3. Pravda, sloboda i sigurnost

4.3.1. Vize, upravljanje granicama, azil i migracije

Što se tiče **vizne politike**, na granici je izdato 150 viza 2012. godine, što predstavlja pad od skoro 40% (248 izdato je 2011.). U prvoj polovini 2013. na granici je izdato 49 viza, što je pad od 38,88% u odnosu na isti period 2012.

Implementacija bezviznog režima sa EU i dalje teče nesmetano. Iako su putnici u zemlje Šengena većinom *bona fide* putnici, određeni broj njih je zloupotrijebio bezvizni režim podnošenjem očito neutemeljenih zahtjeva za azil. Kao i u prethodnim izvještajnim periodima, najveći broj azilanata je registrovan na vrhuncu sezone. To potvrđuje da se moraju nastaviti i intenzivirati ciljane mjere, što između ostalog uključuje: javne kampanje, istrage protiv pomagača, dugoročne politike za poboljšanje socijalnog i ekonomskog uključivanja najranjivijih grupa stanovništva koje najvjerojatnije imaju namjeru migrirati, uključujući i Rome. Potrebno je sistematski nastaviti napore u ovim oblastima te osigurati odgovarajuća finansijska sredstva. Komisija će podnijeti svoj redovni izvještaj Evropskom parlamentu i Vijeću do kraja 2013. godine.

Što se tiče **upravljanja granicom**, većina propisa koji se odnose na integrisano upravljanje granicom (IBM), uključujući i Zakon o graničnoj kontroli, uglavnom se zasniva na *acquis*-u. Zakon o graničnoj kontroli je revidiran, ali još uvijek nije usvojen. U toku je provedba revidirane Strategije za integrisano upravljanje granicama i Akcionog plana. Postoji mehanizam za praćenje sprovođenja Strategije za integrisano upravljanje granicama. Pripremljen je novi set protokola za unapređenje primjene sporazuma o međuresornoj saradnji. Strane potpisnice su usvojile Pravilnik o internim procedurama za Zajednički centar za analizu rizika (JRAC). JRAC je dobio uslovnije objekte i bolje uslove rada.

Infrastruktura na graničnim prelazima je poboljšana, posebno u pogledu nadzora i opreme. UIO je prenijela odgovornost za upravljanje video kontrolom na graničnim prelazima na Graničnu policiju. U Mostaru i Tuzli su izgrađena dva nova regionalna centra UIO. Svi međunarodni granični prelazi su opremljeni čitačima za biometrijske pasoše i povezani sa integrisanim sistemom kontrole graničnih prelaza u državi (CSBC) i organizacionim jedinicama granične policije. CSBC se dograđuje kako bi imao i čitače registarskih tablica. Unutar UIO je osnovan Odsjek za upravljanje i održavanje graničnih prelaza.

Uspostavljen je granični prelaz na Bijači. U toku je izgradnja novog graničnog prelaza u Gradišci. Rad ovog prelaza zavisi od izgradnje novog mosta kod Gradiške, koji Bosna i Hercegovina i Hrvatska treba zajednički da završe. Bosna i Hercegovina je izdvojila neophodna sredstva. Zajednički granični prelazi Neum I i Neum II postavljeni su na hrvatskoj strani.

Bosna i Hercegovina je zatvorila svoj dio od 44 utvrđena mjesta eventualnih ilegalnih prelazaka granice sa Crnom Gorom. Neovlašćeni granični prelazi na granici sa Srbijom još uvijek nisu zatvoreni. Česte zajedničke granične patrole sa susjednim zemljama dovele su do većeg broja otkrivenih ilegalnih imigranata i krijumčarene robe. Ipak, potrebno je preduzeti veće napore.

Provedba radnih sporazuma sa Frontex-om napreduje. Bosna i Hercegovina učestvuje u mreži za analizu rizika za Zapadni Balkan, zajedničkim obukama i zajedničkim operacijama

Što se tiče **azila**, usvojene su izmjene i dopune Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu, čime je zakon dodatno usklađen sa EU i međunarodnim standardima. Međutim, odredba o maksimalnom trajanju pritvora u Imigracionom centru još uvijek nije usklađena sa *acquis*-em. Usvojeni su nova strategija i akcioni plan za migracije i azil za 2012-2015. Sektor za azil Ministarstva sigurnosti je skoro u potpunosti popunjen, a obezbjeđena je i odgovarajuća obuka. Privremeni centar za azilante u Kiseljaku je operativan. Tamo trenutno boravi 13 azilanata, a može ih biti smješteno do 30. Izgrađen je stalni centar za azilante u Tmovu. Centar će imati kapacitet od 154 kreveta.

Broj zahtjeva za azil u 2012. ostaje na nivou prethodnog izvještajnog perioda: podneseno je 40 zahtjeva (53 lica), u poređenju sa 41 zahtjevom (46 lica) u 2011. Najveći broj zahtjeva za

azil je bio iz Sirije. Vijeće ministara je donijelo Odluku o utvrđivanju opravdanih razloga humanitarne prirode za odobrenje privremenog boravka državljanima Sirije.

Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine je u toku 2012. godine od ukupno 22 podnesena zahtjeva odbilo osam zahtjeva za azil. U prvih osam mjeseci 2013., podneseno je 39 novih zahtjeva za azil (ukupno 61 lice). Svi azilanti sa Kosova, čiji je status privremene zaštite istekao u 2007, dobili su prvostepene odluke iz Sektora za azil. U 2012, protiv dva lica se i dalje vodi žalbeni postupak pred sudom. Zbog nedostatka finansijskih sredstava u 2012. nisu registrovani ilegalni imigranti za IOM-ov Program pomoći dobrovoljnom povratku.

Što se tiče oblasti **migracija**, Centar za privremeni pritvor ilegalnih imigranata radi je operativan, ima 53 zaposlena, te kapacitet za 120 imigranata. U 2012, ukupno 453 strana državljanina su bila smještena u centru. Pored toga, 67 lica je stavljeno pod nadzor u mjestu prebivališta. Sveukupno, 452 strana državljanina su se vratila u zemlje porijekla (160 dobrovoljno, 292 se vratilo na temelju sporazuma o readmisiji, a 14 je vraćeno prisilno). Tokom prvih šest mjeseci 2013, smješten je 141 državljanin trećih zemalja, od kojih je 31 vraćeno.

Provedba readmisije između Evropske unije i Bosne i Hercegovine i dalje je zadovoljavajuća. Većina slučajeva readmisije su sprovedena u okviru sporazuma sa Hrvatskom (328 u 2012. u odnosu na 236 u 2011.). Od toga, 75 lica su bili strani državljani i 161 državljanin Bosne i Hercegovine. U skladu sa sporazumima o readmisiji između EU i Švajcarske, Bosna i Hercegovina je prihvatila readmisiju 319 svojih građana u 2012, u poređenju sa 132 lica u 2011. U prvoj polovini 2013, prihvaćeno je 164 građana, što je rast od oko 67 % u odnosu na isti period 2012. godine.

Bosna i Hercegovina je potpisala novi sporazum o readmisiji sa Srbijom, kojim je uveden skraćeni postupak. Provedba strategije za reintegraciju povratnika i dalje predstavlja problem. Prepreke za održivi povratak i integraciju u lokalnu zajednicu su poteškoće sa ekonomskom reintegracijom, pristup zdravstvu, socijalnoj zaštiti, penzija i zapošljavanja manjinskih povratnika (*vidjeti dio 2.2 - Ljudska prava i zaštita manjina*).

Broj presretanja u pokušaju nezakonitog prelaska granice je povećan. U 2012, ukupno je zaustavljeno 389 ljudi u pokušaju da ilegalno uđu ili napuste zemlju, u poređenju sa 324 slučaja u 2011. U prvoj polovini 2013, zaustavljeno je 130 ljudi, što je povećanje od 16% u odnosu na isti period 2012. Služba za poslove sa strancima (SPS) maksimalno koristi baze podataka Informacionog sistema migracija (MIS) koji je sada dostupan i drugim relevantnim institucijama. U 2012, SPS je izdala 8383 dozvole za privremeni boravak, što je povećanje od 15% u odnosu na 2011. (7 661). U 2012, izdata je 401 dozvola za stalni boravak, što je rast od 30% u odnosu na 2011. (308). SPS je u 2012. izdala 569 odluke o protjerivanju, što predstavlja 82% u odnosu na 2011. (309). U prvoj polovini 2013, SPS je izdala 3.576 dozvola za privremeni boravak i 339 za stalni boravak. Donijeto je 158 odluka o protjerivanju.

Uspostavljeno je Koordinaciono tijelo za praćenje provedbe nove strategije i akcionog plana za azil i migracije. Objavljen je peti migracioni profil za BiH. Za migracioni profil se koriste statistički izvještaji iz unaprijeđenog Informacionog sistema migracija (MIS). Osnovana je radna grupa koja se sastoji od predstavnika države i entiteta sa ciljem uspostavljanja mehanizma za prikupljanje podataka o migraciji u skladu sa propisima EUROSTAT-a. Međutim, potrebno je uvesti sveobuhvatan nadzor nad tokovima migracije.

Sveukupno, Bosna i Hercegovina i dalje ostvaruje napredak u oblastima vizne politike, upravljanja granicom te azila i migracija. Usvajanjem izmjena i dopuna Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu, zakonski okvir je dodatno usklađen sa *acquisem*. Infrastruktura, oprema i nadzor na graničnim prelazima su dodatno poboljšani. Izgrađen je stalni centar za

azilante u Trnovu. Sveukupno, migracije, azil i međunarodna zaštita u Bosni i Hercegovini funkcioniraju i može odgovoriti trenutnim potrebama.

4.3.2. Pranje novca

U pogledu **borbe protiv pranja novca**, Bosna i Hercegovina provodi strategiju i akcioni plan za prevenciju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti za period od 2009. do 2013. godine. Još uvijek ne postoje učinkovite mjere za prevenciju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti.

BiH i dalje provodi postupke Moneyval-a za poboljšanje usklađenosti, te više od godinu dana kasni u provođenju akcionog plana dogovorenog između Vijeća ministara BiH i Moneyval-a. Pripremljene su, ali još nisu usvojene izmjene i dopune Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti i Krivičnog zakona, koje obuhvataju značajan broj preporuka Moneyval-a.

U 2012. godini, Finansijsko-obavještajni odjel (FOO) Državne agencije za istrage i zaštitu primio je 50% više izvještaja o transakcijama nego prošle godine, dok se je broj izvještaja o sumnjivim transakcijama smanjio za polovinu. Oko dvije trećine tih izvještaja su iz bankarskog sektora, a jedna trećina dolazi od drugih pravnih subjekata. Poštanski uredi, leasing društva, notari i pravnici su stavljeni pod nadzor, dok niz drugih pravnih subjekata, kao što uredi za reviziju, još uvijek nisu uključeni u obaveze i mehanizme izvještavanja. Došlo je do umjerenog povećanja broja izvještaja podnesenih tužilaštvima u cijeloj Bosni i Hercegovini u predmetima koji se odnose na pranje novca, prijavljeno je 59 slučajeva koji uključuju 187 osoba u 2012. godini, u odnosu na 34 izvještaja koji uključuju 181 osobu u prethodnoj godini. Ipak, broj potvrđenih optužnica i pravosnažnih presuda i dalje je izuzetno mali.

Povećana je razmjena informacija putem EGMONT grupe, ali se kasni sa vremenom odaziva zbog nedostatka poznavanja stranih jezika. Odsjek za sprečavanje i istraživanje krivičnih djela pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti saraduje s Interpolom, SELEC-om i drugim jedinicama za finansijske istrage u regiji.

Bosna i Hercegovina nema uspostavljen učinkovit sistem za rješavanje pitanja oduzimanja imovine. Model koji je najviše zastupljen je oduzimanje nezakonito stečene imovine na osnovu odredaba Zakona o krivičnom postupku. Vijeće ministara BiH je utvrdilo Nacrt zakona o oduzimanju imovine, kojim bi se uspostavila nova državna agencija za upravljanje nelegalno stečenim prihodima od krivičnih djela, oduzetim na temelju presuda Suda Bosne i Hercegovine. Međutim, u nacrtu zakona, koji još uvijek nije usvojen u Parlamentarnoj skupštini, nije predložena uspostava Ureda za oduzimanje nelegalno stečene imovine. U Republici Srpskoj, Agencija za upravljanje nelegalno stečenom imovinom nastavlja sa radom. Međutim, provođenje zakona je otežano zbog nedostatka sveobuhvatnih, kvalitativnih odredbi i neusklađenosti zakona s drugim relevantnim upravnim i građanskim zakonima i postupcima, kao što su registracija zemljišta, imovine i dionica. Stručni forum o oduzimanju imovine je pokrenut u martu, s ciljem uspostavljanja minimalnih standarda i kriterija za uspostavu učinkovitog sistema oduzimanja imovine u cijeloj zemlji.

Sveukupno, Bosna i Hercegovina je postigla mali napredak u ovoj oblasti. Potrebno je unaprijediti propise i poboljšati provođenje strategije i akcionog plana. Koordinirani pristup uspostavljanju mehanizama za učinkovitu identifikaciju, pljenidbu, upravljanje sa i oduzimanje nelegalno stečene imovine na usklađen način na različitim nivoima vlasti zahtijeva ulaganje značajnih napora.

4.3.3 Droge

Kada je **borba protiv droge** u pitanju, trgovina drogom predstavlja značajan dio organizovanog kriminala. Uzgoj narkotika je ograničen na proizvodnju marihuane u malim razmjerama. Postoje naznake da su organizovane kriminalne grupe uspostavile tržište drogom u Bosni i Hercegovini.

Provođenje državne strategije i akcionog plana za borbu protiv droge za period 2009.-2012. i dalje nije dovoljno. Strategija nije ažurirana. Nakon perioda od 18 mjeseci, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je imenovalo članove Komisije za suzbijanje zloupotrebe opojnih droga. U pripremi je nacrt Zakona o sprečavanju i suzbijanju zloupotrebe opojnih droga, kojim se osniva Ured za droge.

Komisija za uništavanje opojnih droga je, u saradnji s Ministarstvom sigurnosti, Državnom agencijom za istrage i zaštitu i Federalnim ministarstvom unutrašnjih poslova, uništila više od jedne tone marihuane, skanka, heroina, ekstazija i amfetamina, zaplijenjenih u okviru postupaka koji se vode na Sudu Bosne i Hercegovina. Velika količina droge zaplijenjena po nalogu drugih sudova čeka na uništenje.

Bosna i Hercegovina je nastavila sa unaprjeđivanjem međunarodne saradnje, te je redovno podnosila izvještaje Međunarodnom odboru za kontrolu narkotika. Nastavlja se saradnja sa Evropskim centrom za praćenje droga i ovisnosti o drogama (EMCDDA); Odsjek za suzbijanje zloupotrebe opojnih droga u Ministarstvu sigurnosti BiH djeluje kao centralna tačka. Kontakt osoba za saradnju sa EMCDDA imenovana u Odsjeku za suzbijanje zloupotrebe opojnih droga u Ministarstvu sigurnosti BiH za prethodni projekt, nije zamijenjena od novembra 2012. Krajem 2011. godine Bosna i Hercegovina je, na osnovu smjernica EMCDDA, dostavila svoj prvi godišnji izvještaj o stanju u zemlji kada se radi o drogama.

Povećan je broj krivičnih djela vezanih za zloupotrebu droga. Prevladavaju krivična djela posjedovanja i omogućavanja upotrebe narkotika. Zaplijenjene droge su obično kanabis, heroin i sintetičke droge. Koordinacija operativnih aktivnosti i dalje varira od slučaja do slučaja. Provedeno je nekoliko policijskih operacija, što je rezultiralo hapšenjem počinitelja i zaplijenom droge. Državne agencije, Policijska uprava Federacije i kantonalne policijske uprave koriste bazu podataka o počiniteljima krivičnih djela vezanih za zloupotrebu droga. Republika Srpska nije povezana sa ovom bazom podataka.

Sveukupno, Bosna i Hercegovina je i dalje u ranom stadiju borbe protiv trgovine drogom, kao i poduzimanja učinkovitih aktivnosti u cilju smanjenja potražnje za drogom. Još uvijek ne postoji dogovor o institucionalnim kapacitetima za koordinaciju i provođenje politike borbe protiv droge. Poboljšani su kapaciteti pojedinih organa za provođenje zakona da uoče i spriječe operacije krijumčarenja droge, ali saradnja je i dalje ograničena. Kroz Bosnu i Hercegovinu prolaze glavni balkanski pravci trgovine drogom. Carinska uprava mora ulagati stalne dodatne napore za otkrivanje i zapljenu opojnih droga na granicama. Sveukupno, pripreme u ovoj oblasti su umjereno napredovale.

4.3.4. Policija

U pogledu pitanja **policije**, agencije i odbori osnovani na osnovu zakona iz oblasti reforme policije trenutno se bave konsolidiranjem svojih funkcija. Proturječna tumačenja odredaba propisa iz 2008. godine sprječavaju razvoj dosljednog i učinkovitog institucionalnog okvira.

Stepen popunjenosti radnih mjesta u Direkciji za koordinaciju policijskih organa je dosegao 70%. Direkcija ima privremene prostorije i fizički spojene sektore za osiguranje VIP osoba i objekata i za međunarodnu operativnu policijsku saradnju. Broj poruka razmijenjenih putem Interpolovih mreža je u stalnom porastu. Nivo provođenja mape puta koju su potpisali Europol i Ministarstvo sigurnosti je nizak. Omogućen je pristup Europolovoj aplikaciji "Siena". Nema dogovora o uspostavljanju državne kontakt tačke za saradnju s Europolom među organima za provođenje zakona.

Uspostavljen je međuagencijski monitoring tim za nadziranje provođenja sistema za elektronsku razmjenu podataka za policijske registre i registre tužilaca. Neke tehničke aspekte sistema još treba riješiti, uključujući i činjenicu da Direkcija još uvijek nema pristup sistemu baza podataka. Završena je Europolova revizija zaštite podataka.

Protokol o prekograničnom nadzoru Konvencije o policijskoj saradnji za jugoistočnu Evropu je potpisan s Crnom Gorom. U pripremi je Protokol o potjeri između Bosne i Hercegovine, Crne Gore i Srbije. Popunjenost Agencije za forenzička ispitivanja i vještačenja BiH trenutno je 50%, a završena je i izgradnja njenih laboratorija, koje se opremaju. Počela su se obavljati redovna vještačenja, iako tužitelji nisu u potpunosti koristili potencijal laboratorija.

Agencija za policijsku podršku je sada na istoj lokaciji kao i Direkcija za koordinaciju policijskih tijela. Agencija je završila Pravilnik o standardizaciji policijske opreme. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je imenovalo novog direktora Agencije za policijsku podršku. Ostale agencije nisu povjerile postupke javnih nabavki Agenciji za policijsku podršku. Agencija za školovanje i stručno usavršavanje kadrova BiH je popunila 70% od planiranih radnih mjesta. Izvršena je obuka novih kadeta prema planu i programu specijalističke obuke. Započela je druga faza izgradnje objekata za obuku. Popunjenost Državne agencije za istrage i zaštitu je još uvijek 73% od planiranih radnih mjesta. Izmjene i dopune Zakona o policijskim službenicima još uvijek nisu usvojene na državnom nivou. Federacija, kantoni i Brčko Distrikt su pokrenuli inicijative za usklađivanje svojih zakona iz ove oblasti. Izmjene se odnose na tehničke i operativne poslove, kao što su korištenje oružja i policijskih ovlasti, te poboljšanje zaštite ličnih podataka. Nacrt Zakona o unutrašnjim poslovima još uvijek nije usvojen u Parlamentu Federacije BiH. Nacrt zakona podcrtava principe operativne i finansijske samostalnosti policije. Nakon što se usvoji, ovaj zakon će poslužiti kao model za kantone prilikom izmjene njihovih zakona o unutrašnjim poslovima.

Sveukupno, ostvaren je određeni napredak u oblasti policije. Sva tijela nastala policijskom reformom su operativna. Međutim, nejasne nadležnosti koje se preklapaju sprječavaju učinkovito korištenje resursa. Koordinacija i saradnja među organima za provođenje zakona i dalje je uglavnom neformalna.

4.3.5. Borba protiv organizovanog kriminala i terorizma

U pogledu borbe protiv **organizovanog kriminala**, Bosna i Hercegovina je i dalje izvor oružja i municije za kriminalne grupe koje djeluju u EU i regiji zapadnog Balkana. Organizovane kriminalne aktivnosti su uglavnom povezane s nedopuštenom trgovinom drogama, trgovinom oružjem, privrednim kriminalom, trgovinom ljudima i pranjem novca.

Bosna i Hercegovina je formirala radnu grupu za izradu nove strategije za borbu protiv organizovanog kriminala i izradu procjene ugroženosti od organizovanog kriminala (OCTA). Radna grupa je dogovorila korištenje Europolove SOCTA metodologije za izradu OCTA uz sudjelovanje obavještajnih analitičara policijskih agencija obučanih za korištenje SOCTA metodologije. Poduzete su brojne uspješne zajedničke policijske akcije velikih razmjera. Broj slučajeva organizovanog kriminala koji su prijavljeni tužilaštvima povećao se za više od

200%. Sveukupno, broj osumnjičenih bio je blizu ukupnog broja za prethodnu godinu. I pored toga, organizovani kriminal je i dalje razlog za ozbiljnu zabrinutost u Bosni i Hercegovini.

Sudije i tužioci specijalizirani za slučajeve organizovanog kriminala nejednako su raspoređeni, posebno na entitetskom nivou. Uvedena su poboljšana uputstva za stručnu saradnju između tužilaca i organa za provođenje zakona. Međutim, provođenje sistema istraga koje vode tužioci i dalje je problem. Slabosti sistematskog prikupljanja, analize i korištenja obavještajnih podataka od strane organa za provođenje zakona, otežavaju strateško usmjeravanje na organizovane kriminalne grupe i aktivnosti. Ne postoji sistematska razmjena obavještajnih podataka između organa za provođenje zakona u cilju zajedničkog operativnog planiranja.

Nepostojanje zakonskih odredbi o tajnim identitetima ograničava angažman istražitelja na tajnom zadatku i doušnika. Izmjene i dopune Zakona o krivičnom postupku BiH za učinkovitiju primjenu posebnih istražnih mjera su pripremljene, ali još uvijek nisu usvojene.

Vijeće ministara je usvojilo novi Nacrt zakona o programu zaštite svjedoka i on je sada u parlamentarnoj proceduri.

Nelegalna trgovina malim oružjem i lakim naoružanjem, kao i eksplozivnim sredstvima zaostalim iz rata odvija se na lokalnom i međunarodnom nivou. Entitetski propisi o oružju i dalje se moraju međusobno uskladiti, prema međunarodnim standardima. Dosta ilegalnog oružja i municije je u posjedu civila. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je usvojilo novu Strategiju za kontrolu malog oružja i lakog naoružanja, koja obuhvata period od 2013. do 2016. U pripremi je okvirni zakon o amnestiji u Federaciji BiH.

Razmjena podataka između policijskih tijela i tužilaštava o registrovanom oružju je obuhvaćena Sporazumom o uspostavljanju sistema elektronske razmjene podataka. Ne postoji sistem razmjene obavještajnih podataka o oružju.

U oblasti **sudske saradnje u krivičnim predmetima**, pripreme za sklapanje sporazuma o saradnji s Eurojust-om su u ranoj fazi, ali napreduju. Završena je procjena propisa o zaštiti podataka. I dalje je potrebno usvojiti izmjene Zakona o zaštiti tajnih podataka koje bi osigurale da zakon bude u skladu sa odgovarajućim standardima EU i omogućile provođenje bilateralnih sporazuma o sigurnosti.

U pogledu borbe protiv **trgovine ljudima**, usvojeni su nova strategija i akcioni plan za period 2013.-2015. Provođenje projekata iz akcionog plana uglavnom finansiraju donatori. U okviru izmjena i dopuna Zakona o kretanju i boravku stranaca i azilu unesene su odredbe o žrtvama trgovine ljudima kako bi ovaj zakon bio usklađen s međunarodnim standardima. Usvojene su međusobno usklađene odredbe o trgovini ljudima u krivičnim zakonima u Republici Srpskoj i Brčko Distriktu koje su u skladu sa ratificiranim međunarodnim standardima. Slične izmjene i dopune krivičnog zakona na državnom i nivou Federacije BiH su u parlamentarnoj proceduri. Domaće propise, posebno kada se radi o kaznama, i dalje treba uskladiti s *acquis*-em EU, naročito sa Direktivom 2011/36/EU. Ured državnog koordinatora je nastavio edukativnu kampanju usmjerenu na socijalne radnike, nastavnike, inspektore rada i tužioce. Vijeće ministara je obezbijedilo sredstva za tri „sigurne kuće“. Regionalni monitoring timovi će se nastaviti redovno sastajati i putem obuka poboljšavati svoje kapacitete. U regionalne monitoring timove su uključeni centri za mentalno zdravlje, zajedno s centrima za socijalnu pomoć i nevladinim organizacijama uključenim u pružanje zaštite žrtvama. Izrađene su smjernice koje propisuju postupke za uključivanje centara za mentalno zdravlje. Potrebno je dalje jačanje saradnje između četiri regionalna monitoring tima i policijskih i vojnih jedinica na državnom nivou kako bi se osiguralo da istrage budu pravilno koordinirane i da se pruži pomoć žrtvama.

Broj identificiranih žrtava trgovine ljudima se povećao. I dalje je potrebno razviti sveobuhvatan, multidisciplinarni pristup trgovini ljudima usmjeren ka žrtvama i poboljšati identifikaciju žrtava. Veći dio trgovine ljudima je imao za cilj seksualno iskorištavanje i prosjačenje, te prisilne brakove. Bosna i Hercegovina i dalje je zemlja polazišta, tranzita i odredišta kada je u pitanju trgovina ženama.

Pravilnik o zaštiti stranih žrtava trgovine ljudima je izmijenjen, čime se sistem Bosne i Hercegovine dodatno približava EU i međunarodnim standardima. Odsjek za borbu protiv trgovine ljudima u sastavu Ureda državnog koordinatora i baza podataka o žrtvama trgovine ljudima nisu u potpunosti operativni. Bosna i Hercegovina treba dodatno uskladiti svoj sistem borbe protiv trgovine ljudima s nizom preporuka uključenih u posljednji izvještaj ekspertne grupe za suzbijanje trgovine ljudima (GRETA).

Bosna i Hercegovina nema ni strategiju ni institucije za rješavanje pitanja **cyber kriminala i cyber sigurnosnih prijetnji**. Vijeće ministara još nije usvojilo Akcioni plan za formiranje BIH CERT-a (*Computer Emergency Response/Readiness Team – Tim za odgovore na računarske incidente*). Poduzete su aktivnosti za uspostavljanje CERT-a. Izvještaji o krivičnim djelima koje pripremaju organi za provođenje zakona u Bosni i Hercegovini se ne odnose na cyber kriminal. Oni ne daju tačne podatke o broju slučajeva, istragama ili osumnjičenima. Digitalna forenzika i druga tehnička sredstva za borbu protiv cyber kriminala na državnom i međunarodnom nivou su ograničena i nedovoljna. Direkcija za koordinaciju policijskih tijela je određena kao stalno dostupna kontakt tačka 24 sata svih sedam dana u skladu s Konvencijom o cyber kriminalu (Budimpeštanska konvencija), ali za to nedostaju potrebni kapaciteti.

U pogledu **borbe protiv terorizma**, Bosna i Hercegovina nastavlja provoditi svoju strategiju za prevenciju i borbu protiv terorizma za period 2010.-2014. Razvijene su ključne strateške mjere, ali operativni kapaciteti trebaju biti ojačani. Aktivna je Zajednička radna grupa za borbu protiv terorizma i razvijaju se njeni tehnički kapaciteti. Operativni dio radne grupe čeka na regulisanje finansiranja i potvrdu formalnog statusa svojih članova. Razmjenjuju se sigurnosni i obavještajni podaci između agencija koje su zastupljene u Zajedničkoj radnoj grupi. Poduzete su aktivnosti za procjenu značaja aktuelnih trendova i procjenu potencijalnih akcija potrebnih za rješavanje problema nasilnog ekstremizma i radikalizma koji mogu dovesti do terorizma. Republika Srpska i Brčko Distrikt su izmijenili svoje krivične zakone time što su uveli pojam zločina iz mržnje kao krivično djelo. Krivični zakon u Federaciji ne sadrži te odredbe.

Bosna i Hercegovina je nastavila provoditi restriktivne mjere utvrđene rezolucijama Vijeća sigurnosti UN-a. Ministarstvo sigurnosti BiH je donijelo niz odluka u vezi sa zemljama, pojedincima ili grupama povezanim s terorističkim aktivnostima.

Sveukupno, zemlja je postigla ograničen napredak u borbi protiv organizovanog kriminala i terorizma. Posebni naponi u borbi protiv trgovine ljudima i dalje su u ranoj fazi. Nastavljena je saradnja između organa za provedbu zakona, ali je potrebno objediniti proces sistematičnije razmjene obavještajnih podataka, te uspostaviti mehanizme koordinacije. Potrebno je poboljšati saradnju između organa za provedbu zakona i tužilaštava kako bi se garantovalo efikasnije vođenje postupaka pred sudom nakon policijskih operacija.

4.3.6. Zaštita ličnih podataka

Što se tiče **zaštite ličnih podataka**, Parlamentarna skupština je ponovo imenovala direktora Agencije za zaštitu ličnih podataka, te je imenovala i zamjenika direktora. Agencija ima 24 zaposlena od planiranih 45 po sistematizaciji radnih mjesta, što je dovoljno u odnosu na

trenutni obim posla. Agencija je uspostavila redovnu saradnju sa agencijama za državnu službu u BiH, te omogućila obuke o zaštiti ličnih podataka za svoje zaposlenike.

Agencija redovno izdaje naloge kako bi se osiguralo učinkovito provođenje Zakona o zaštiti ličnih podataka. Provela je 99 inspekcijskih pregleda i dala 181 stručno mišljenje. Primila je 71 pritužbu. Agencija je također izdala 10 prekršajnih naloga i provela 25 *ex officio* postupaka.

Ne postoji sistematski analitički pregled propisa kako bi se provjerilo da li su oni u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti ličnih podataka. U pripremi su provedbeni propisi u oblasti javne bezbjednosti. Zakon o zaštiti ličnih podataka se ne primjenjuje na Obavještajno-sigurnosnu agenciju BiH.

Sveukupno, pripreme u oblasti zaštite ličnih podataka napreduju, iako su još uvijek u početnoj fazi.

STATISTIČKI ANEKS

STATISTIČKI PODACI Bosna i Hercegovina

Osnovni podaci	Nota	2001	2008	2009	2010	2011	2012
Broj stanovnika (u hiljadama)		3 790e	3 842e	3 843e	3 843e	3 840e	3 836p
Ukupna površina zemlje (u km ²)		51 209	51 209	51 209	51 209	51 209	51 209
Nacionalni računi							
Bruto domaći proizvod (BDP) (u milionima domaće valute)	1)	12 678	24 898	24 202	24 773	25 666	25 654
BDP (u milionima eura)		6 482	12 730	12 374	12 666	13 123	13 117
BDP (euro po glavi stanovnika)	2)	1 707	3 313	3 220	3 296	3 417	3 419
BDP (u Standardima kupovne moći (PPS) po glavi stanovnika)			7 318e	7 259e	7 274e		
BDP (u PPS po glavi stanovnika, EU-27=100)			32	31	30	30	28
Realna stopa rasta BDP (stopa rasta BDP obima, nacionalna valuta, % promjene u odnosu na prethodnu godinu)		2.4	5.6	-2.8	0.7	1.0	-1.1
Rast zaposlenosti (nacionalni računi, % promjene u odnosu na prethodnu godinu)		:	:	:	:	:	:
Rast produktivnosti rada: rast BDP-a po zaposlenoj osobi (% promjene u odnosu na prethodnu godinu)		:	7.5	8.0	:	:	:
Realni rast troškova po jedinici rada (nacionalni računi, % promjene u odnosu na prethodnu godinu)		:	:	:	:	:	:
Produktivnost rada po zaposlenoj osobi (BDP u PPS po zaposlenoj osobi, EU-27=100)		:	:	:	:	:	:
Bruto dodana vrijednost po glavnim sektorima (%)							
Poljoprivreda i ribarstvo	3)	10.8	8.9	8.6	8.3	8.1	7.4
Industrija	3)	19.8	21.0	20.2	20.8	21.0	20.8
Građevinarstvo	3)	6.2	6.4	6.2	5.1	4.8	4.7
Usluge	3)	63.3	63.7	65.1	65.8	66.1	67.1
Potrošnja kod krajnjih potrošača, kao udio BDP-a (%)	4)	:	103.0	102.0	103.6	103.5	:
Bruto stvaranje fiksnog kapitala, kao udio BDP-a (%)	4)	:	25.2	20.4	18.1	19.2	:
Promjene inventara, kao udio BDP-a (%)	4)	:	2.8	0n	-1.0	0.2	:
Izvoz roba i usluga, u odnosu na BDP (%)	4)	28.1	24.5	22.8	27.4	29.5	:
Uvoz roba i usluga, u odnosu na BDP (%)	4)	75.2	55.4	45.1	48.1	52.5	:
Industrija							
Indeks obima industrijske proizvodnje (2010=100)	Nota	2001	2008	2009	2010	2011	2012
			102.5	95.8	100.0	103.5	98.9
Stopa inflacije							
Godišnji prosjek stope inflacije (CPI, % promjene u odnosu na prethodnu godinu)	Nota	2001	2008	2009	2010	2011	2012
		3.1	7.4	-0.4	2.1	3.7	2:0
Platni bilans							
Platni bilans: ukupan tekući račun (u milionima eura)	Nota	2001	2008	2009	2010	2011	2012
	5)	-833	-1 795	-813	-695	-1 242	-1 253
Platni bilans tekući račun: trgovinski bilans (u milionima eura)	5)	-3 308	-5 453	-3 981	-3 901	-4 267	-4 318
Platni bilans tekući račun: neto usluge (u milionima eura)	5)	255	1 219	972	1 103	1 071	1 057
Platni bilans tekući račun: neto prihod (u milionima eura)	5)	595	482	488	298	163	176
Platni bilans tekući račun: neto tekući transferi (u milionima eura)	5)	1 626	1 957	1 708	1 805	1 791	1 832
od čega vladini transferi (u milionima eura)	5)	450	111	80	76	44	29
Neto direktne strane investicije (FDI) (u milionima eura)	5)	133	673	176	272	342	273
Direktne strane investicije (FDI) u inostranstvu (u milionima eura)	5)	0	-27	68	-59	4	0
od čega FDI izvještajne ekonomije u 27 zemalja EU (u milionima eura)		:z	:	:	:	:	:
Direktne strane investicije (FDI) u izvještajnoj ekonomiji (u milionima eura)	5)	133	699	107	331	338	273
od čega FDI od 27 zemalja EU u izvještajnoj ekonomiji (u milionima eura)	6)	:z	321	90	135	181	114
Javne finansije							
Opšti deficit/suficit vlade, u odnosu na BDP (%)	Note	2001	2008	2009	2010	2011	2012
		:	-2.2	-4.4	-2.5	-1.3	-2.0
Opšti dug vlade u odnosu na BDP (%)		34.9	17.1	21.6	25.4	26.0	27.7
Finansijski pokazatelji							
Bruto vanjski dug cijele ekonomije, u odnosu na BDP (%)	Nota	2001	2008	2009	2010	2011	2012
		:	:	:	:	:	:
Bruto vanjski dug cijele ekonomije, u odnosu na ukupan izvoz (%)		:	:	:	:	:	:
Priliv novca: M1 (novčanice, kovanice, depoziti preko noći, u milionima eura)	7)	1 377b	2 910	2 836	3 017	3 163	3 141
Priliv novca: M2 (M1 plus depoziti sa prispjehom do 2 godine, u milionima eura)	7)	2 387b	6 360	6 498	6 968	7 372	7 624
Priliv novca: M3 (M2 plus instrumenti koji se mogu plasirati na tržište, u milionima eura)		:	:	:	:	:	:
Ukupni krediti monetarnih finansijskih institucija stanovništvu (konsolidovan) (u milionima eura)	7)	1 707	7 419	7 184	7 436	7 828	8 153

Kamatne stope: dnevna stopa, godišnje (%)		:	:	:	:	:	:
Kamatna stopa za kredite (1 godina), godišnje (%)	8)	:	7.0	7.9	7.9	7.4	6.9
Kamatna stopa za depozite (1 godina), godišnje (%)	9)	:	0.4	0.3	0.2	0.1	0n
Devizni kurs eura: prosjek za period - 1 euro = ... domaće valute			1.956	1.956	1.956	1.956	1.956
Indeks efektivnog deviznog kursa (2005=100)		:	:	:	:	:	:
Vrijednost rezervi (uključujući zlato) (u milionima eura)	10)		1 385	3 219	3 176b	3 302	3 284
Vanjska trgovina							
	Nota	2001	2008	2009	2010	2011	2012
Vrijednost uvoza: sve robe, svi partneri (u milionima eura)		:	8 330	6 317	6961.9	7 938	7 799
Vrijednost izvoza: sve robe, svi partneri (u milionima eura)		:	3 432	2 828	3627.9	4 204	4 018
Trgovinski bilans: sve robe, svi partneri (u milionima eura)		:	-4 899	-3 489	-3334	-3 735	-3 781
Uslovi trgovine (indeks izvoznih cijena /indeks uvoznih cijena)	11)	:	:	:	100.0	99.0p	96.6p
Udio izvoza u 27 zemalja EU u vrijednosti ukupnog izvoza (%)		:	55.0	54.0	54.5	55.6	57.8
Udio uvoza u 27 zemalja EU u vrijednosti ukupnog uvoza (%)		:	48.0	49.1	45.9	45.4	46.9
Demografija							
	Nota	2001	2008	2009	2010	2011	2012
Stopa prirodnog priraštaja: prirodna izmjena (broj rođenih minus broj umrlih) (na 1000 stanovnika)		1.9	0.0	-0.1	-0.4	-0.8	-0.9p
Stopa smrtnosti beba: broj umrle djece mlađe od jedne godine na 1000 živorođene djece		7.6	6.9	6.5	6.4	5.8	5.0p
Očekivani životni vijek pri rođenju: muškarci (godine)		71.3	72.4e	72.4e	72.4e	72.4e	72.4e
Očekivani životni vijek pri rođenju: žene (godine)		76.7	77.7e	77.7e	77.7e	77.7e	77.7e
Tržište rada							
	Nota	2001	2008	2009	2010	2011	2012
Stopa ekonomske aktivnosti (20-64): udio stanovništva starosti 20-64 koje je ekonomski aktivno(%)		:	:	:	:	:	:
* Stopa zaposlenosti (20-64): udio stanovništva starosti 20-64 koje je zaposleno (%)		:	:	:	:	:	:
Stopa zaposlenosti - muškarci (20-64) (%)		:	:	:	:	:	:
Stopa zaposlenosti - žene (20-64) (%)		:	:	:	:	:	:
Stopa zaposlenosti starijih radnika (55-64): udio u stanovništvu osoba starosti između 55-64 koje su zaposlene (%)		:	34.4	34.0	33.3	33.6	35.0
Zaposlenost prema glavnim sektorima (%)							
Poljoprivreda	12)	:	20.6	21.2	19.7	19.6	20.5
Industrija	13)	:	21.7	21.2	21.9	20.9	30.3
Građevinarstvo	14)	:	10.8	10.3	9.1	8.0	
Usluge	12)	:	47.0	47.3	49.3	51.5	49.0
Stopa nezaposlenosti: udio nezaposlene radne snage (%)	15)	40.0	23.4	24.1	27.2	28.0	28.6
Udio nezaposlene muške radne snage (%)		:	21.4	23.1	25.6	26.5	26.4
Udio nezaposlene ženske radne snage (%)		:	26.8	25.6	29.9	30.5	30.7
Stopa nezaposlenosti osoba starosti < 25 godina: udio radne snage starosti <25 koja je nezaposlena		:	47.5	48.7	57.5	57.9	63.1
Stopa dugoročne nezaposlenosti: udio radne snage koja je nezaposlena 12 mjeseci ili duže (%)		:	20.2	20.0	22.3	22.3	22.9
Socijalna kohezija							
	Nota	2001	2008	2009	2010	2011	2012
Prosječne nominalne mjesečne plate i nadnice (domaća valuta)	16)	408.0	752.0	790.0	798.0	816.0	
Indeks realnih plata i nadnica (indeks nominalnih plata i nadnica podijeljen sa CPI/HICP) (2000=100)		:	:	:	:	:	:
*Rano odustajanje od školovanja : udio stanovništva starosti 18-24 koje nije završilo srednje obrazovanje, a trenutno se ne obrazuje niti obučava (%)		:	:	:	:	:	:
Životni standard							
	Nota	2001	2008	2009	2010	2011	2012
Broj putničkih automobila na 1000 stanovnika		:	178.8e	180.6e	188.6e	191.4e	159.6e
Broj pretplata na mobilne telefonske usluge na 1000 stanovnika		92.6e	769.9e	830.7e	784.3e	825.8e	873.2e
Infrastruktura							
	Nota	2001	2008	2009	2010	2011	2012
Gustina željezničke mreže (linije koje rade, na 1000 km ²)		:	19.9	19.9	20.1	:	20.1
Dužina autoputeva (u hiljadama km)		:	28	35	35	:	37
Inovacije i istraživanja							
	Nota	2001	2008	2009	2010	2011	2012
Potrošnja na ljudske resurse (javna potrošnja na obrazovanje u odnosu na BDP %)		:	:	:	:	:	:
*Bruto domaća potrošnja na istraživanje i razvoj, u odnosu na BDP (%)		:	:	:	:	:	:
Postotak domaćinstva sa pristupom internetu kod kuće (%)		:	:	:	:	:	:
Životna sredina							
	Nota	2001	2008	2009	2010	2011	2012
*Ukupne emisije stakleničkih gasova, CO2 ekvivalent (tone, 1990=100)	17)	16.0					

Energetski intenzitet ekonomije (kg ekvivalenta nafte na 1000 eura BDP-a)		:	:	:	:	:	:
Udio obnovljive energije u potrošnji električne energije (%)		:	:	:	:	:	:
Putni teretni transport kao udio u unutrašnjem teretnom transportu (% of tona-km)		51.0	60.0	63.0	62.0	64.0	66.7

Energetika	Nota	2001	2008	2009	2010	2011	2012
Primarna proizvodnja svih energetske proizvoda (u hiljadama TOE)		:	:	:	:	:	:
Primarna proizvodnja sirove nafte (u hiljadama TOE)		:	:	:	:	:	:
Primarna proizvodnja čvrstog ulja i lignita (u hiljadama TOE)	18)	:	:	3 629bp	3 476	4 086	:
Primarna proizvodnja prirodnog gasa (u hiljadama TOE)		:	:	:	:	:	:
Neto uvozi svih energetske proizvoda (u hiljadama TOE)		:	:	:	:	:	:
Bruto unutrašnja potrošnja energije (u hiljadama TOE)		:	:	:	:	:	:
Proizvodnja električne energije (u hiljadama GWh)		:	14.8	15.7	17.1	15.3	:

Poljoprivreda	Nota	2001	2008	2009	2010	2011	2012
Indeks obima poljoprivredne proizvodnje roba i usluga (proizvođačke cijene, prethodna godina=100)		:	:	:	:	:	:
Ukupno korišteno agrarno područje (u hiljadama hektara)	19)	:	1 679	1 656	1 649	1 675	1 680
Stočni fond: goveda (u hiljadama grla, kraj perioda)		:	459	458	462	455	446
Stočni fond: svinje (u hiljadama grla, kraj perioda)	20)	:	502	529	590	577	539
Stočni fond: ovce i koze (u hiljadama grla, kraj perioda)		:	1 101	1 125	1 109	1 086	1 070
Proizvodnja i korištenje mlijeka na farmi (ukupno punomasno mlijeko, u hiljadama tona)		:	737	734	693	689	674
Proizvodnja usjeva: žitarice (uključujući rižu) (u hiljadama tona, požnjevena proizvodnja)	21)	1 139	1 329	1 343	1 104	1 119	906
Proizvodnja usjeva: šećerna repa (u hiljadama tona, požnjevena proizvodnja)		:	:	:	:	:	:
Proizvodnja usjeva: povrće (u hiljadama tona, požnjevena proizvodnja)	22)	190	282	280	286	287	265

: = nije dostupan

:z = nije primjenjiv

b = prekid u seriji

e = procijenjena vrijednost

n = nesignifikantna vrijednost

p = privremeno

* = indikator Europe 2020

Za FDI su korištene konvencije znakova platnog bilansa. Za FDI u inostranstvu, minus znači ulaganje izvještajne ekonomije u inostranstvu koje prevazilazi njene deinvesticije u datom periodu, dok unos bez predznaka znači da su deinvesticije veće od investicija. Za FDI u izvještajnoj ekonomiji unos bez predznaka znači da je ulaganje u izvještajnu ekonomiju veće od deinvesticija, dok predznak minus znači da su deinvesticije veće od investicija.

Fusnota:

- 1) U 2011. metod računanja za BDP je poboljšana i brojke su revidirane.
- 2) Procjena stanovništva u 1.000 (2012=3836; 2011=3.840; 2010=3.843; 2009=3.843; 2008=3.342)
- 3) 2001., 2008. – 2011., podaci prema NACE Rev 1.1. ; 2012, podaci prema NACE Rev 2.
- 4) 2008. – 2011., BDP po kategoriji troškova je veći od BDP po kategoriji proizvodnje (2011 =27.240; 2010=26.409; 2009=26.378; 2008=26.782, u hiljadama KM)
- 5) 2001., podaci prema staroj metodologiji (BPM5); 2008 - 2012, podaci prema novoj metodologiji (BPM6).
- 6) 2008. – 2011., podaci prema novoj metodologiji (BPM6).
- 7) 2008. – 2010., podaci prema novoj metodologiji.
- 8) Kratkoročne kamatne stope na kredite u nacionalnoj valuti privatnim poduzećima i zadugama (ponderirani prosjek).
- 9) Stope sredstava po viđenju u domaćoj valuti za domaćinstva (ponderirani prosjek).
- 10) Od 2009. rezerve uključuju zlato
- 11) Na osnovu Paasche indeksa izvoznih i uvoznih jediničnih vrijednosti za 2011. i 2012., osnovna godina 2010., u KM
- 12) 2008. – 2011., podaci prema Nace Rev. 1.1. ; 2012, podaci prema Nace Rev. 2.
- 13) 2008. – 2011., podaci prema Nace Rev. 1.1.; 2012, uključujući Sekcije F (građevinarstvo), podaci prema Nace Rev. 2.
- 14) 2008. – 2011., podaci prema Nace Rev. 1.1.
- 15) 2001., podaci iz Biroa za zapošljavanje
- 16) 2011., valuta: KM (konvertibilna marka); uključujući podatke iz Brčko distrikta; neto plata.
- 17) Izvor: UNDP - IPCC Indirektni izvori stakleničkih plinova i Početno saopćenje UNFCCC BiH, 2009. Jedinica je vrijednost CO2 u milion tona. Agencija za statistiku nije učestvovala u izradi tog izvještaja i samo se poziva na izvještaj UNDP - IPCC i UNFCCC-ov izvještaj za BiH sačinjen 2009.
- 18) 2009. – 2011., uključena je primarna proizvodnja lignita i mrkog uglja.
- 19) 2008. – 2012., korištena poljoprivredna površina se sastoji od oranica, povrtnjaka, trajnih nasada i stalnih travnjaka kao katastarski podatak (ne kao korištena poljoprivredna površina).
- 20) Podaci iz 2010. i 2011. su vezani za Odluku Vlade o otkupu svih količina svinjskog mesa na tržištu od strane velikih industrijskih preradaivača.
- 21) 2009., uključujući pšenoraž i heljdu.; u 2012., loši vremenski uslovi su prouzrokovali pad proizvodnje
- 22) Uključujući zelenu salatu i dinje i lubenice nakon 2009.; 2012., u skladu sa Uredbom (EZ) br. 543/2009 podaci isključuju suhe mahunarke, budući da su loši vremenski uslovi uzrokovali pad proizvodnje

